

PROPONTICA

Uluslararası Propontis Arkeolojisi Dergisi
International Journal of Propontic Archaeology

e-ISSN: 2980-132X, PROPONTICA, Eylül 2023, 1(2): 107-158

Cingirt Kayası'nda Ele Geçen Geç Hellenistik-Roma Erken İmparatorluk Dönemi Kırmızı Astarlı Seramikler

Late Hellenistic-Early Roman Imperial Period Red
Slip Pottery From Cingirt Kayası

Deniz TAMER¹, Ayşe Fatma EROL²

¹TC Kültür ve Turizm Bakanlığı
· deniztamerr09@gmail.com · ORCID > 0000-0002-4962-264X

²Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Ankara
· ayse.erol@hbv.edu.tr · ORCID > 0000-0001-7992-7236

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 15 Haziran/June 2023

Kabul Tarihi/Accepted: 5 Ağustos/August 2023

Yıl/Year: 2023 | **Cilt-Volume:** 1 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 107-158

Atıf/Cite as: Tamer, D., Erol, A.F. "Cingirt Kayası'nda Ele Geçen Geç Hellenistik-Roma Erken İmparatorluk Dönemi Kırmızı Astarlı Seramikler" Propontica, 1 (2), Eylül 2023: 107-158.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Deniz TAMER

CINGIRT KAYASI'NDA ELE GEÇEN GEÇ HELLENİSTİK-ROMA ERKEN İMPARATORLUK DÖNEMİ KIRMIZI ASTARLI SERAMİKLER

ÖZ

Cingirt Kayası'nda 2012-2014 yılları arasında yürütülen kazı çalışmalarında ele geçen Geç Hellenistik-Roma Erken İmparatorluk Dönemi kırmızı astarlı seramik buluntuları bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Birçok Hellenistik Dönem yerleşiminde olduğu gibi Geç Hellenistik Dönem'le birlikte Cingirt Kayası'nda MÖ 2. yüzyılda siyah astarlı seramik gruplarının yerini yavaş yavaş kırmızı astarlı seramiklere bıraktığı gözlemlenmektedir. Pontos Krallığı'nın MÖ 2. yüzyılda Karadeniz Bölgesi'nde giderek artan hâkimiyeti ve VI. Mithradates Dönemi'nde oluşan siyasi, askeri hareketlilik ve takip eden süreçte Roma hâkimiyetinin oluşması, Cingirt Kayası seramik buluntularının da çeşitlenmesine yol açmış ve ele geçen seramikler üzerinden bu tarihsel süreci takip etmeyi mümkün kılmıştır. Cingirt Kayası'nda ele geçen kırmızı astarlı seramiklerin büyük çoğunluğu bu dönemle ilişkilidir. Cingirt Kayası'nda kaliteli sofrta takımlarını oluşturan kapların farklı merkezlerden ithalleri ile karşılaşmaktadır. Basit astarlı kaplar; Rhodos ve Knidos üretimi kaplar; Doğu Sigillatları A, Doğu Sigillatları C, Pergamon Sigillatları, Bosporus Sigillatları ve yerel üretim kaplar Cingirt Kayası kırmızı astarlı kaliteli sofrta takımlarını oluşturmaktadır. Kuzey Karadeniz Bölgesi'nde Mithradates savaşlarıyla birlikte Bosphorus Sigillatlarında görülen artışa paralel olarak Cingirt Kayası'nda da yoğunluğun Bosphorus Sigillatlarına ait örneklerden oluşması oldukça dikkat çekicidir. Bu durum Anadolu hakimiyeti için Roma ile mücadele eden Pontos Krallığı'nın Cingirt Kayası gibi savunmaya yönelik askeri yerleşim merkezinde de gerekli lojistiğin Kuzey Karadeniz Bölgesi üzerinden gerçekleştirildiğinin arkeolojik kanıtlarını göstermesi bakımından önemlidir. Bu ticari ilişkinin MS 1. yüzyıl boyunca da devam ettiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Pontos, Cingirt Kayası, Geç Hellenistik Dönem, Roma Erken İmparatorluk Dönemi, Kırmızı Astarlı Seramik.

LATE HELLENISTIC-EARLY ROMAN IMPERIAL PERIOD RED SLIP POTTERY FROM CINGIRT KAYASI

ABSTRACT

Late Hellenistic-Early Roman Imperial Period red slip wares obtained from Cingirt Kayası during the 2012-2014 seasons excavations constitute this study's subject. As in many Hellenistic settlements, it is observed that the black slip pottery gradually gave way to red slip pottery in the Late Hellenistic Period at Cingirt Kayası. The increasing dominance of the Kingdom of Pontos in the Black Sea Region in the 2nd century BC and the political and military activity under the rule of Mithradates VI, and the establishment of Roman domination in the following period led to the diversification of Cingirt Kayası ceramic finds and made it possible to follow that historical process through the ceramics unearthed. The vast majority of red slip wares unearthed at Cingirt Kayası are associated with this period. At Cingirt Kayası, the vessels that make up the quality tableware were imported from different centers. Wares with simple slip; Rhodian and Knidian wares; Eastern Sigillata A, Eastern Sigillata C, Pergamon Sigillata, and Bosporan Sigillata wares and locally produced wares constitute the red slip tableware of Cingirt Kayası. Parallel to the increase in Bosporus Sigillata in the Northern Black Sea Region with the Mithradates wars, it is quite remarkable that the density of Bosporus Sigillata at Cingirt Kayası is also quite high. This is important in terms of constituting the archaeological evidence that the necessary logistics for the defense-oriented military settlement center such as Cingirt Kayası of the Pontos Kingdom, which struggled with the Romans for Anatolian domination, was carried out through the Northern Black Sea Region. It is understood that this commercial relationship continued throughout the 1st century AD.

Keywords: Pontos, Cingirt Kayası, Late Hellenistic Period, Early Roman Imperial Period, Red Slip Pottery.

GİRİŞ

Antik Çağ'da Pontos Bölgesi coğrafi sınırları içerisinde bulunan Cingirt Kayası günümüzde Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alır. Ordu/Fatsa ilçe merkezine 5 km mesafede, Yapraklı köyü sınırları içinde, 200 m rakımlı doğal bir kayalığın üzerinde, denize ve vadiye hâkim bir konumda yer almaktadır¹ (Fig. 1, 2). Cingirt Kayası'nda 2012 yılında başlayan kazı çalışmaları, 2012-2014 kazı sezonu boyunca ağırlıklı olarak yerleşimin zirve kesiminde (Fig. 3) ve kuzey yamacında yürütül-

1 Erol 2013, 183-196.

müştür². 2014 sezonunda zirve kesiminde yürütülen çalışmalarda ele geçen seramik buluntuları üzerinde yapılan değerlendirmeler, yerleşimin Erken Hellenistik Dönem kullanım evresine kanıt oluştururken³, Geç Hellenistik, Roma ve Erken Bizans dönemlerindeki iskân sürekliliğine ışık tutacak arkeolojik verilere ulaşılmıştır⁴.

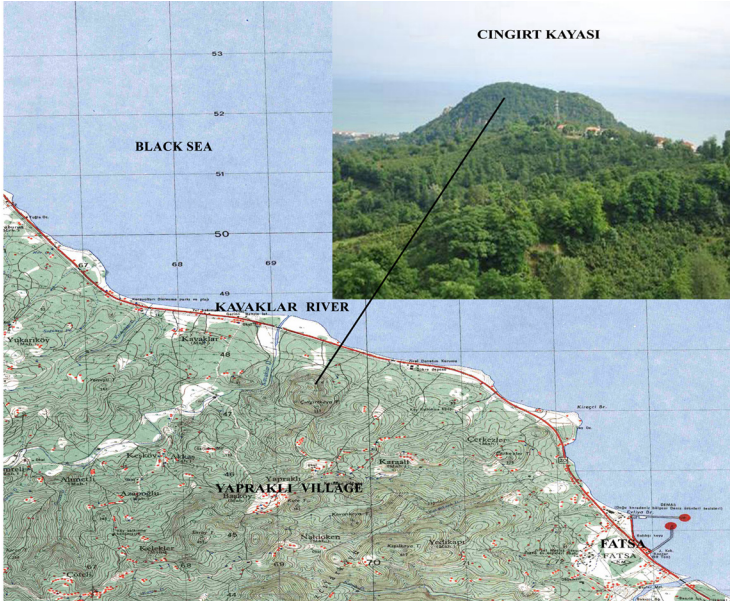

Fig. 1: Cingirt Kayası Coğrafi Konumu.

VI. Mithradates (MÖ 120-63) Dönemi'nin değişen politikaları neticesinde ortaya çıkan kırsal yerleşim stratejisinin önceliğini, Paryadresler (Doğu Karadeniz Dağları) boyunca yaşayan savaşçı kabilelerin kontrolü ve Pontos Bölgesi'nin güvenliğinin sağlanması oluşturmaktadır. Pontos Krallığı'nın iskân politikasının büyük kentler kurmak yerine ileri karakol-garnizon işlevinde, savunmaya elverişli çok fazla sayıda kale (75 kale) kurmak olduğu tarihi kaynaklardan bilinmektedir⁵.

- 2 Cingirt Kayası kazıları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izniyle, Ordu Müze Müdürlüğü Başkanlığı'nda, Prof. Dr. Ayşe Fatma Erol'un bilimsel danışmanlığında bir ekiple yürütülmüştür.
- 3 2014 sezonunda J 15 açmasında yürütülen kazı çalışmalarında 3.19 metre derinliğe kadar inilmiş ve bu bağlamda yerleşimin zirve kesiminden net bir stratigrafi elde edilmiştir. Buradan ele geçen seramik buluntuları üzerinde yapılan değerlendirmeler, yerleşimin Erken Hellenistik Dönem kullanım evresine kanıt oluşturmuştur (Tamer 2022, 45, 46, şekil 2.1, res. 2.4).
- 4 Erol-Ünal 2012, 117-122; Erol-Tamer 2013, 159-181; Erol-Tamer 2014a, 115-138; Erol-Tamer 2014b, 73-98; Erol 2014, 383-400; Erol 2015, 451-460; Erol-Yıldırım 2016, 133-148; Erol-Tamer 2016, 199-239; Erol-Tamer 2017, 111-145; Erol-Tamer 2018a, 541-558; Erol-Tamer 2018b, 267-292; Erol et. al. 2019, 217-232; Erol-Tamer 2019, 99-128; Erol 2020, 23-94; Erol-Tamer 2020, 527-541; Erol-Tamer 2021a, 561-570; Erol-Tamer 2021b, 99-120; Erol-Aydın 2021, 11-111.
- 5 Strabon, XII, 3, 16, 28.

tundan daha aşağı seviyelerde Geç Hellenistik Dönemden daha erkene tarihlenen seramik buluntusuna rastlanmamıştır. Bir işlik ve depolama alanı olan¹² sektörün kontekst buluntuları yerleşimin kale olarak yeniden düzenlenmesiyle ilişkilidir¹³.

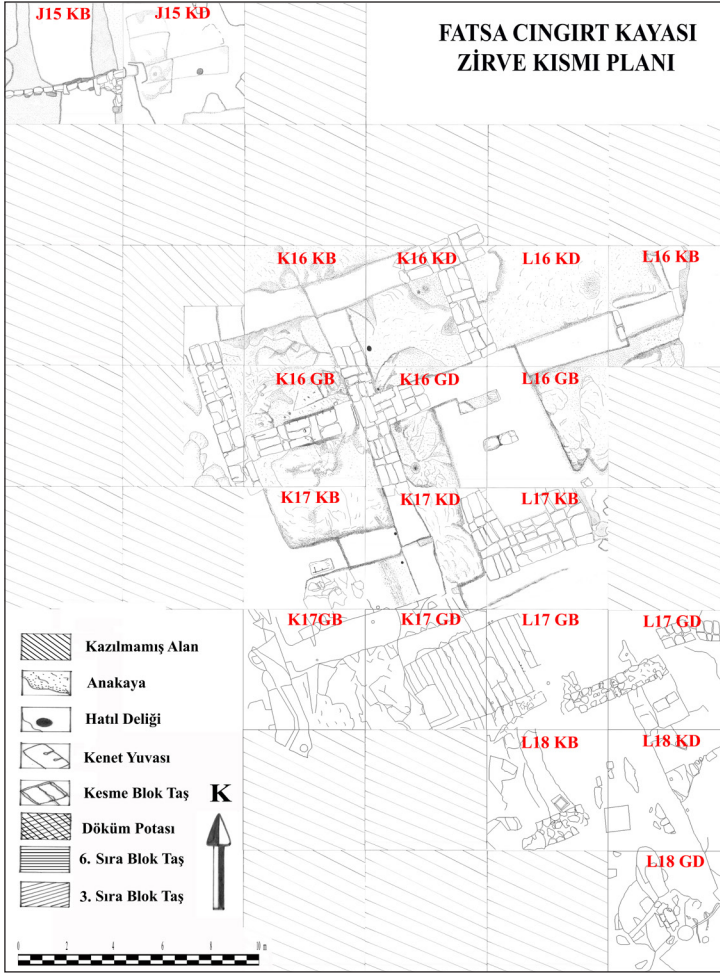

Fig. 3: Cingirt Kayası Zirve Planı.

kullanılmaması için Pompeius tarafından yakılarak içerindeki sarnıçların büyük kayalarla doldurulduğundan bahseder (Strabon, XII. 3, 38, 56).

12 Erol-Tamer 2018a, 550-551.

13 Tamer 2022, 54-56, Şekil 2.2.

Makale konusunu oluşturan seramik buluntuların çoğunlukla karışık kontekstlerden gelmesi ve sigillata formlarının imitasyonlarıyla da karşılaşılması, örneklerin form özelliklerinin yanı sıra astar, hamur gibi üretim tekniğiyle ilgili özelliklerinin de göz önünde tutulmasını gerekli kılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak bir katalog oluşturulmuştur. Seramik malzemenin tarihlendirilmesi ve analogi kurulmasında; Cingirt Kayası'nda ele geçen seramiklerin Karadeniz kökenli olan örneklerinde Karadeniz Bölgesi çalışmalarına öncelik verilmiştir. Karadeniz kökenli olmayan örneklerde ise Karadeniz Bölgesi kazılarında ele geçen örnekler ve bunun yanında Ege ve Doğu Akdeniz coğrafyasındaki belli başlı üretim merkezleri dikkate alınarak analogi kurulmuştur.

Cingirt Kayası'nda ele geçen seramikler üzerinden;

- Geç Hellenistik ve Roma Erken İmparatorluk Dönemleri boyunca yerleşimin masa üstü kullanım kabı ihtiyacının karşılandığı merkezlerin belirlenmesi,
- Geç Hellenistik Dönem'de Ege Bölgesi ve adalar üzerinde Pontos egemenliğinin kurulmasıyla seramik repertuarında oluşan form çeşitliliğinin sunulması,
- Mithradates savaşları neticesinde oluşan ekonomik daralma ve Roma baskısının seramik malzeme üzerindeki etkisinin yorumlanması,
- Pontos Bölgesi kale yerleşimlerinin Mithradates savaşları sonrasında Roma tarafından kullanılmaz hale getirilmesi ve Roma Erken İmparatorluk Dönemi yerleşim stratejisi gereği büyük kentlerde nüfusun toplanmasına karşılık, bir kıyı yerleşimi olan Cingirt Kayası'nda iskân sürekliliğinin devam ettirildiğinin kanıtlanması, çalışmanın amacını oluşturmaktadır.
- Bu amaç doğrultusunda çalışma konusunu oluşturan kırmızı astarlı seramik gruplarından birden çok örneği bulunan formlara ait sınırlı sayıda parça seçilerek kullanılmıştır. Parçaların tanıtımı açıktan kapalı formlara doğru giden bir sıralamayla yapılmıştır. Sigillatalar için ise her bir sigillata grubunun tipolojisini oluşturan bilim insanlarının form sıralaması dikkate alınmıştır.
- Cingirt Kayası Geç Hellenistik-Roma Erken İmparatorluk Dönemi kırmızı astarlı seramik örnekleri; ilgili başlıklar altında form, hamur/astar özellikleri ve tarihlendirme önerileriyle, katalog ve figür numaralarıyla belirtilerek aşağıda sunulmaktadır.

TABAKLAR

Cingirt Kayası'ndan ele geçen dışa çekik ağızlı tabaklar; Aşağı sarkık kenarlı, Çekiç başlı ve bu tabaklardan tondosunda bir sosluk kısmının bulunması ile ayrılan balık tabaklarından oluşmaktadır. Halka kaide üzerinde düz bir zemine sahip

dışa çekik ağızlı tabakların bazı alt tipleri sadece ağız parçası olarak ele geçtiklerinden çoğu yayında, ağız profillerinin balık tabaklarına benzerliğinden dolayı balık tabağı olarak değerlendirilmektedir.

Aşağı Sarkık Kenarlı Tabaklar (Basit Astarlı)

Aşağı sarkık kenarlı tabaklar genel form özelliği olarak; halka kaideli, genellikle düz ya da konveks olan ve düzgün bir şekilde yükselen konik gövde profilli, az derinliğe sahip tabaklardır¹⁴. Ağıza doğru genişleyerek yükselen gövde ile birleşen yuvarlak, kavisli profile sahip dudak, genellikle dip kısmında bir kalınlaşma gösterir ve uca doğru büyük ölçüde inceler. Ortaya çıkan bu profil genişlemesine ek olarak, dudak az ya da çok belirgin bir çentikle ağızın iç kısmında dengelenir¹⁵. Form MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı ve MÖ 1. yüzyıla ait korunmuş ya da kesin tarihlendirilebilen kontekslerde yoğun olarak ele geçer. Geç Hellenistik Dönem'de yaygın kullanılan bir formdur¹⁶.

Cıngırt Kayası'nda ele geçen küçük form farklılıklarına bağlı varyantlar gösteren aşağı sarkık kenarlı tabakların ortak özelliği çok derin örnekler olmamaları ve iç yüzlerinde tamamen, dış yüzlerinde ise üst kısmına kadar mat, ince pürüzlü yüzeyli Hellenistik Dönem'de görülen basit astara sahip olmalarıdır¹⁷.

Kataloga alınan ağız parçasının (Fig. 4. 1-Kat. no 1) ağız kenarı belirgin bir biçimde dışa ve aşağıya doğru uzar ve uç kısmı yuvarlatılmıştır. Hafif konveks kıvrımlı konik gövde çok hafif kavisle ağız kenarıyla birleşir.

İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; az miktarda ince beyaz mika, ince kireç, şamot ve kum katkılıdır. İç kısmı kırmızısımsı sarı astarlı, dış yüzü üst kısmı haricinde astarsızdır. Yerel/bölgesel atölyelerin üretimidir. Benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı-MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Çekiç Başlı Tabaklar (Basit Astarlı)

Halka kaideli, konik gövdeli, aşağı sarkık kenarlı tabakların bir versiyonudur. Formun ayırt edici özelliği "çekiç başlı" olarak adlandırılan ağız kısmıdır¹⁸. Aşağıya doğru sarkıtılmış ve yukarı doğru hafifçe çekilerek oluşturulmuş dudak hem alt

14 Doksanaltı 2014, 328.

15 Kögler formun dudak detayları yönünden stabil bir gelişim çizgisi göstermediğini ve birbirinden farklı 5 varyant oluşturduğunu belirtilir (Kögler 2010, 133).

16 Kögler 2010, 132; Knidos Kap Krio'da MÖ 2. ve 1. yüzyıllarda teras yerleşimleri ve atölye atıkları arasında ve A1 atölyesinde çok sayıda örneği ele geçmiştir (Doksanaltı 2006, 243).

17 Hellenistik Dönem içerisinde parlak siyah astarın yerine ortaya çıkan basit astar uygulamasında kapların yüzeyinde kırmızıdan kahverengiye kadar çok çeşitli renk tonlarına sahip mat ve pürüzlü bir yüzey görülür. Genellikle daldırma tekniği ile tabağın içi ve dış üst yüzleri astarlanmıştır (Duman 2010, 54).

18 Doksanaltı 2006, 300.

hem üst kenarlarda keskin bir çıkıntı yapar. Dudağın dış kenarı hafif dışbükeylik gösterir. Ağızın iç kısmında kazıma bir yiv uygulaması ya da bir dikleştirme oluşturulduğu görülmektedir¹⁹.

Meriç, formun en erken örneklerinin ele geçtiği Ephesos Devlet Agorası'ndaki Bazilikada MÖ 150'ye tarihlenen kontekstlerden, geç tarihli örneklerin ise Yamaç Ev 1'den MS 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen kontekstlerden geldiğini belirterek, formun Ephesos'da 200 yıllık bir süreç boyunca yerel olarak üretildiğini belirtir²⁰.

Cingirt Kayası'nda ele geçen ağız-gövde parçasının (Fig. 4. 2-Kat. no 2) ağız kenarı aşağı ve yukarı doğru çekilerek sivri bir uç oluşturulmuştur. Direk ağız kenarıyla birleşen aşağı doğru daralan gövde derinlik oluşturmaz.

Sert ve ince bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda ince beyaz mika ve kireç katkılıdır. İç yüzeyi tamamen, dış yüzeyi ise üst kısmına kadar mat, ince kırmızı astarlıdır. Pürüzlü yüzeyde basit bir astar uygulaması görülmektedir. Kabın kenarı üzerinde astar büyük ölçüde korunmuş olup iç ve dış yüzeyinde ise küçük parçalar halinde astar izlerine rastlanmaktadır. Ege Bölgesi kökenli ithal bir parça olup benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı-MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Balık Tabakları

Balık tabakları tondonun merkezine doğru eğimli profil çizen bir gövdeye, düz bir profil ile aşağı inen ucu yuvarlatılmış sarkık bir ağza ve halka kaideye sahiptir²¹.

İlk kez Atina'da ortaya çıkan balık tabakları²² Hellenistik Dönem'le birlikte antik dünyanın birçok seramik üretim merkezinde gerek Attika formlarına bağlı olarak ve gerekse bazı profil farklılıklarıyla yerel atölyeler tarafından üretilmişlerdir. Bu durum form ve astarda çeşitliliğin oluşmasına neden olmuştur.

Cingirt Kayası'nda ele geçen küçük form farklılıkları gösteren balık tabakları arasından kataloğa bir kaide parçası seçilmiştir²³ (Fig. 4. 3-Kat. no 3). Sığ, konik profilli halka kaide üzerine oturan taban, dışta kaide altında dışbükeylik oluşturur. Kaide alçak ve geniştir. Tondoda yer alan sosluk kısmı merkeze daha yakın ve bu yakınlığa bağlı olarak küçük tutulmuştur. Fazla derin olmayan sosluk kısmının etrafı alçak bir çıkıntı ve bu çıkıntının etrafını saran derin olmayan 2 mm genişliğin-

19 Mitsopoulos-Leon 1991, 23.

20 Meriç 2002, 26.

21 Sparkes-Talcott 1970, 147; Rotroff 1997, 146, 147.

22 Rotroff 1997, 146.

23 Cingirt Kayası'nda balık tabaklarının siyah astarlı, astarsız örneklerinin yanısıra çok sayıda gri üretim örnekleri ele geçmiştir olup kırmızı astarlı balık tabaklarının ithal örneği sadece bir parça ile temsil edilmektedir (Tamer 2022, 216-226, 312-314).

de bir yivle çevrelenmiştir. Tabanla birleşen gövdenin yükselme açısı, hafif derinlik oluşturan balık tabaklarıyla benzer formu olduğunu göstermektedir.

İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az ve ince beyaz mika katkılıdır. Ege Bölgesi kökenli ithal bir parçadır. Cıngırt Kayası ile aynı forma sahip benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı ile MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

KASELER

Büklümlü Kulplu Kaseler (Hellenistic Colour Coated Ware)

Literatürde sıvı tüketimine yönelik bir işlevi olduğu belirtilen²⁴ formun birçok merkezde yerel olarak üretildiği düşünülmekle²⁵ birlikte Kuzey Karadeniz Bölgesi'ndeki yerleşimlerden ele geçen örnekler üzerinden, Rhodos'la ilişkili olduğu anlaşılmıştır²⁶. Formun Akdeniz Havzası'ndan ele geçen örnekleri MÖ 3. yüzyıl başlarından MÖ 1. yüzyılın erken tarihlerine kadar üretildiklerini göstermektedir²⁷.

Formun karakteristik özelliği ağız, alt ve üst gövde geçişinin oluşturduğu "ters S" profilidir²⁸. Yuvarlatılmış kısa ağız, konik profilli alt gövde, büklümlü kulplar, dar halka kaide formu oluşturur²⁹.

Cıngırt Kayası'nda ele geçen ithal örnekler Kögler'in Tip A³⁰, Kenrick Tip B³¹, örnekleriyle paraleldirler. Cıngırt Kayası'nda ele geçen örneklerin tamamı tek bir homojen grup oluşturmaktadır. Hamur ve astar özellikleriyle Rhodos orijinli³² ithal parçalardır.

24 Kögler, içe eğik ağız ve yuvarlak, derin bir üst gövdenin varlığı nedeniyle tasarımın sıvının dışı akışını engelleyerek kaseenin bu kısımlarında toplanmasına neden olduğunu belirtir ve yiyecek tüketimi için alternatif bir kullanım önerir (Kögler 2010, 99).

25 ; Riley 1979, 282; Kenrick 1985, 121; Negev 1986, 7; Rotroff 1997, 117; Elaigne 2002, 160; Harlaut 2002, 272; Kögler 2010, 97, 98.

26 Domzalski, Hayes tarafından "Hellenistic Colour Coated Ware A" grubu içerisinde değerlendirilen "Kulplu kaselerin" üretim merkezinin Rhodos olduğu ya da Rhodos tarafından organize edilen ticari aktiviteyle ilişkili olarak pazara dağılımının ada üzerinden gerçekleştiği görüşündedir Domzalski 2007, 166. Domzalski, Karadeniz Bölgesi'nde ele geçen örneklerin hamur ve astar yapısının homojenlik göstermesine bağlı olarak tek bir merkezin üretimi oldukları sonucuna varmıştır. Bu çıkarım Nymphaeum, Pantikapaeum ve Tell Atrib buluntuları üzerinden gerçekleştirilen analizlerle doğrulanmıştır (Domzalski 2007, 173).

27 Domzalski, formun üretiminin sona erişini, Rhodos'un ekonomik aktivitelerinin bozulmasına sebep olan siyasi süreçle ilişkilendirmiştir (Domzalski 2007, 166). Knidos'ta, MÖ 2. yüzyıl sonu - 1. yüzyılın başında baskınlık oluşturan TT kulplu kaselerin rekabetinden dolayı formun üretimi sona ermiştir (Kögler 2010, 98).

28 Doksanaltı 2006, 320.

29 Rotroff 1997, 117; Kögler 2010, 96.

30 Kögler 2010, 96, 98, D13-15; E14; F17; Kn. 9.

31 Kenrick 1985, 119, 120, Fig. 24. 186. 2.

32 Rhodos üretimi Hellenistic Colour Coated Ware grubuna ait kaplar gözle görünür bir katkıının bulunmadığı sert pişmiş hamurlu, küçük kireç parçaları ve mika katkılıdır. Daldırma tekniğiyle ince uygulanmış astar istiflemeye ve fırınlamaya bağlı olarak iç yüzde kırmızımsı kahverengi veya kahverengimsi kırmızı renkli, dış yüzün

Cıngırt Kayası'nda ele geçen parçalar arasından seçilen bir ağız-gövde-kulp parçasında (Fig. 4. 4-Kat. no 4), ince bir tabaka halinde uygulanan alacalı astarın aşınmaya uğrayıp büyük ölçüde döküldüğü gözlenmektedir. Astar iç yüzeyde kırmızı renklidir. Temiz ve kaliteli hamur çok az ve çok ince kireç ve mika katkı içermektedir. Benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyıl-MÖ 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

İçe Dönük Ağızlı (Ekhinus) Kaseler (Hellenistic Colour Coated Ware)

Cıngırt Kayası'nda ele geçen Rhodos kökenli colour coated seramik grubuna ait kulplu kaselerle birlikte içe dönük ağızlı (ekhinus) kase formunun da görülmesi yerleşimde masa üstü kullanımına yönelik bu kapların tercih edildiğini göstermesinin yanı sıra Karadeniz Havzası'nın tamamında yoğun Rhodos amphora buluntularının ele geçmesi, kent Hellenistik Dönem boyunca bölgede gerçekleştirdiği ticari ilişkilerinin bir sonucudur³³. Bu gruba ait seramikler kil, hamur katkısı ve astar özellikleriyle birden çok merkezde üretilmişlerdir³⁴.

Cıngırt Kayası'nda ele geçen ağız-gövde parçası (Fig. 4. 5-Kat. no 5) hafif içe çekik ağızlı kaselerin hafif derinlik oluşturan bir örneğidir. İçerdiği katkılar, hamur özellikleriyle birlikte kırmızı, kahverengi ve siyah renkli alacalı astarıyla³⁵ formun Rhodos orijinli ithal bir örneğidir. Cıngırt Kayası örneğiyle aynı profil özellikleri gösteren derin, geniş ağız çapına sahip, ağız içe çok çekik olmayan Akdeniz ve Karadeniz Havzası'ndan ele geçen örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

II Kulplu Kaseler

Dik ya da hafif içe eğik kenarın, konik gövdeyle keskin bir açıyla birleşmesiyle oluşan form³⁶, ağzın hemen altına tutturulan yatay ve bir düğüm oluşturmuş çift kulp ve halka kaidenin de eklenmesiyle kendine özgü bir kase formu yaratılmıştır³⁷.

ağza yakın üst kısmında siyah, koyu gri, grimsi kahverengi, daha altta ise kahverengi veya kırmızı renklidir (Domzalski 2007, 167, 168, 179, dn. 19).

33 Akdeniz Havzası'ndan gerçekleştirilen ticari rotanın Karadeniz'e geçiş noktası üzerinde yer alan Troia'da Rhodos büklümlü kulplu kaselerin yanısıra yerel üretim kahverengi ve kırmızı alacalı astar uygulamasına sahip içe dönük ağızlı (ekhinus) kase örnekleri de ele geçmiştir (Tekkök-Biçen 1996, 34, A39; 189, fig. 3. A39).

34 Mlynarczyk 2002, 120-124. Kıbrıs'tan ele geçen Colour Coated Ware grubuna ait formların analiz sonuçları için (Marzec et. al. 2018, 21, 1035-1043; Marzec et. al. 2019, 4103-4122). Kırmızı-Siyah alacalı renkli astarlı içe dönük ağızlı (ekhinus) kaseler Filistin seramikleri arasında da görülmektedir. Lapp'ın MÖ 200 ile MS 70 tarihlerini kapsayan Filistin seramik kronolojisini oluşturduğu yayınında kırmızı-siyah astarlı Filistin Bölgesi üretimi içe dönük ağızlı (ekhinus) kaseleri Tip 151.1 olarak adlandırmıştır (Lapp 1961, 29, 30, 201). Tell Dor'dan ele geçen MÖ 2. yüzyıla tarihlenen Tip 6. 1a, 1b ve Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen 1c ekhinus kaseleri arasında benzer örnekler görülmektedir (Guz-Zilberstein 1995, 289, 290, 344, 345, fig. 6. 1. 15).

35 Mlynarczyk 2002, 122.

36 Rotroff 1997, 233; Doksanaltı 2006, 224; Doksanaltı 2007, 8.

37 Kögler 2010, 84, 89, 90.

Knidos atölyeleri tarafından ilk kez Hellenistik Dönem seramik repertuarına kazandırılan form³⁸, birçok merkezde yerel atölyeler tarafından da taklit edilmiştir³⁹.

MÖ 3. yüzyıl sonundan itibaren üretilmeye başlanan II kulplu kaselerin, küçük farklılıklarla Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kögler'e göre MS 2. yüzyılın ortasına kadar⁴⁰, Doksanaltı'ya göre MS 3. yüzyıl başına kadar⁴¹ üretimi devam etmiştir.

MÖ 2. yüzyıla ait kontekstlerde yoğunluk oluşturan formun, MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Mithradates savaşlarının ekonomi ve ticareti sekteye uğrattığı kaos ortamına ait kontekstlerde azaldığı görülmektedir. Bu döneme ait örneklerin düşük kalitede, ince, kahverengi ve kırmızı kahverengi renkli alacalı astarlı kaselerden oluştuğu görülmektedir⁴².

Cıngırt Kayası'nda ele geçen kenar-kulp ve kenar-gövde parçaları (Fig. 4. 6, 7-Kat. no 6, 7) Knidos kökenli ithal örneklerdir. Parçalar ince ve sert hamurlu, az miktarda ince beyaz mika ve kireç katkılıdır. Kireç katkısının yüzeyde patlama yaptığı görülmektedir. Yüzeyinde kırmızı-kahverengi alacalı, ince uygulanmış astara ait kalıntılar görülen parçalar benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyılın sonu ile MÖ 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Cıngırt Kayası'nda Karadeniz Bölgesi atölyelerinin üretimi bir örnek de ele geçmiştir. Karadeniz Bölgesi II kulplu kaseleri; kaselerin boyutuna ve kulpların formuna göre büyük boyutlu yay biçimli kulplu, küçük boyutlu ilmek biçimli kulplu olmak üzere iki grup altında değerlendirilmiştir⁴³.

Karadeniz Havzası'nın kuzeyindeki merkezlerde II kulplu kase formlarının Knidos ve Pergamon ithalleri haricinde yerel üretim örnekleri de bilinmektedir. Geç Hellenistik Dönem'de Bosphorus Krallığı'na bağlı birkaç merkezde üretilmeye başlanan II kulplu kase formu MÖ 2. yüzyılın ortalarında ortaya çıkar ve ana formlardan birisi haline gelir. MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısında yoğunluk kazandığı

38 Kentin seramik atölyeleri mevkiinde fırın atıkları ve kalitesiz üretimler, grubun Knidos kökenini açıkça göstermektedir (Kassab-Tuna 1987, 53-59, fig. 10, 11; Kassab-Tezgör et. al. 2003, 38, pl. 32. 5; Doksanaltı 2006, 229).

39 Formun Knidos tarafından Batı Anadolu ve Ege Adaları başta olmak üzere tüm Akdeniz havzasına yayılması, Hellenistik Dönem seramik repertuarında çok önemli ve kalıcı bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bu durum Atina gibi köklü bir seramik geleneğine sahip atölyelerde yerel üretimin gerçekleştirilmesi (Rotroff 1997, 119, fig. 23, 395-404) ve açık bir pazar olan Delos'da Pergamon atölyelerine ait taklit ürünlerin ele geçmesiyle doğrulanmaktadır. Bruneau 1970, 243, 244, fig. 125/Pl. 41. D31; 256, fig. 130/ Pl. 47. D174; Zapheiropoulou-Hatzidakis 1994, 243, 246, 247, fig. 25, fig. 194. B 14994.

40 Knidos'da en geç tarihli örnekler H ve J komplekslerinde bulunur (Kögler 2010, 85, 548, 549, 554, 558, abb. 47. Ha1, 2, Hb1, 2, abb. 48. Hb3-5, abb. 49. Hc1, 2, abb. 51. J1-3).

41 Knidos'daki diğer araştırmacıların kronolojisi ve tipolojisinden farklılık gösteren MS 2. yüzyılın sonu ile MS 3. yüzyılın başlangıç yıllarına tarihlenen "Geleneksel Tip"tir (Doksanaltı 2006, 370, 372, K104c).

42 Doksanaltı 2006, 228.

43 Bonin 2006, 17.

ve MS 1. yüzyıl ortalarına kadar devam ettiği, Kuzey Karadeniz Bölgesi'nde çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur⁴⁴.

Kuzey Karadeniz Bölgesi atölyelerinin üretimi ithal ağız-kenar-kulp parçası (Fig. 4. 8-Kat. no 8), açık kırmızı renkli hamur, az ve ince kum katkılıdır. Mat kırmızı renkli astar sadece kenar ve kulp üzerinde birkaç parça halinde korunmuştur. Hamur ve astar özelliklerinin dışında form özellikleriyle de farklılık göstermektedir. Kenara yakın tutulan kulplar yay formudur. Benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıl ile MS 1. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlenmektedir.

SÜRAHİLER

Cingirt Kayası'nda ele geçen Hellenistik Dönem'e tarihlenen, kırmızı astarlı kapalı formlar lagynos ve oinokhoe gibi sadece şarap tüketiminde kullanılan formları kapsamaktadır.

Lagynos

Hellenistik seramik repertuarına giren yeni bir form türü olan lagynosların, Ptolemaioslar Dönemi'nde muhtemelen İskenderiy'e icat edildiği ve ilk örneklerinin de metal olduğu yorumlanmaktadır⁴⁵. Form MÖ 3. yüzyılın 2. çeyreğinde ortaya çıkmış ve MÖ 1. yüzyıl boyunca kullanımı devam etmiş ve tek kulbu, ince boynu ile tipik masa sürahisi formlarından biri olmuştur⁴⁶. Genellikle yuvarlak ya da oval ağız formuna sahip lagynosların alçak gövdesi⁴⁷, alçak halka kaide üzerinde son bulmuştur⁴⁸.

Cingirt Kayası kırmızı astarlı su kapları arasında şarap tüketimine yönelik olarak kullanılan özel bir form olan Lagynoslara ait bir ağız-boyun parçası (Fig. 4. 9-Kat. no 9) ele geçmiştir. Hafifçe kalınlaştırılmış ve dışı yuvarlatılmış ağız, daralan boyna yumuşak bir geçişle bağlanmaktadır.

44 Zhuravlev 2002, 248; Domzalski-Zhuravlev 2003, 90, 91. Cistov-Domzalski, Zhuravlev ve Bonin tarafından kulplu kaselere ait bazı örnekler Bosphorus sigillatası olarak değerlendirilmiştir. Bosphorus sigillatası olarak değerlendirilen örnekler için Katalog bölümüne bakınız.

45 Leroux 1913, 79, 84, 85; Berlin 1997, 42, 43, dn. 104. Lagynosların ziyafetler için kullanılan testiler olduğunu belirten Leroux, Lagynos'u sempozyumlarda kullanılan diğer çömleklerden ayıran özellik, her konuğun kendisininkini getirmesi ve beraberinde götürmesidir (Leroux 1913, 73, 79). Leroux, "Lagynos: Recherches sur la Céramique er l'art Ornemental Hellenistiques" adlı kitabında, birçok müzeden farklı örneklerle bu içki kabını tanımlamış, bu kapların kökeni, gelişimi, yapım teknikleri, kullanılan süslemeler ve kronolojisi üzerine detaylı bilgiler vermiştir (Leroux 1913).

46 Anderson 1954, 156; Bucovala 1967, 121; Rotroff 1997, 226.

47 Gövde formu üzerinden, yuvarlatılmış ya da bikonik gövdeli olmak üzere 2 gruba ayrılır (Guz-Zilberstein 1995, 309).

48 Mitford 1980, 39, No. 49.

Yumuşak hamurlu, az miktarda ince kum, kireç, mika ve şamot katkıdır. Kırmızı astar çok küçük parçalar halinde korunmuştur. Yerel/bölgesel atölyelerin üretimidir. Benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı ile MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Oinokhoe

Hellenistik Dönem'de oinokhoeler oval bir gövdeyle uyumlu olarak gövdeye doğru genişleyen silindirik bir boyun, ağızdan başlayarak gövde ile birleşen dikey kulplara sahip bir testi formu görünümündedir⁴⁹. Bu testiler sadece şarap için değil, çeşitli diğer sıvıların taşınması için de kullanılmıştır⁵⁰.

Cıngırt Kayası'nda ele geçen oinokhoe formuna ait ağız-boyun parçası (Fig. 4. 10-Kat. no 10) ağzın iki yandan bastırılmasıyla oluşturulan yonca biçimine sahiptir. İç bükey bir hatla elde edilen yonca şeklinin yan tarafı ile sıvının aktığı ön kıvrıma kadar olan kısımdan parçanın oldukça geniş bir ağza sahip olduğu anlaşılmaktadır. Hafifçe kalınlaştırılmış ve dışı yuvarlatılmış ağız, daralan boyna hafif bir geçişle bağlanmaktadır.

İnce ve sert hamurlu, az miktarda ince mika, kum, şamot, pirosken ve kireç katkıdır. İnce uygulanmış mat kırmızı astar parçalar halinde korunmuştur. Yerel/bölgesel atölyelerin üretimidir. Benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı ile MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

DOĞU SİGİLLATALARI

Doğu Sigillatları A Grubu

DSA'ların ortaya çıkışı ile ilgili bir fikir birliği bulunmamakla birlikte⁵¹ bu kapların MÖ 2. yüzyılın 2. yarısında ortaya çıktığı görüşü yaygındır⁵². DSA'ların üretim yeri ile ilgili olarak Lund Antakya'da 63, Hama'da 50, Tarsus'da 50, Samariya'da 44, Nea Paphos'da 38, Jerusalem'de 37 adet DSA formunun görüldüğünü belirterek bu kapların Kuzey Suriye kaynaklı olduğunu ve buradan Orontes-Asi vadisine dağıldığının düşünebileceğini belirtir⁵³. Schneider analiz sonuçları üzerinden Suri-

49 Sparkes-Talcott 1970, 60-63; Gürlü 1994, 22; Rotroff 1997, 125-127.

50 Sparkes-Talcott 1970, 58; Geometrik Dönem'de ortaya çıkan (Goldstream 1968, lev. 1. d, e) ve MÖ 6. yüzyıldan itibaren Atina Agorası'nda görülen siyah firnisli oinokhoeler form özelliklerine göre dokuz ayrı gruba ayrılarak incelenmiştir (Sparkes-Talcott 1970, 58). Robinson'un G grubunda bulunan bir chous, formun Roma Dönemi'nde devam ettiğini göstermektedir (Rotroff 1997, 127).

51 Waage 1948, 18; Goldman 1950, 31; Jones 1950, 172; Kenyon 1957, 284, 288, 289; Lapp 1961, 27; Gunneweg et. al. 1983, 11-13, 79; Johansen 1986, 56, 57; Zoroğlu 1986, 63, 64, 73;

52 Vessberg-Westholm 1956, 78,79; Robinson 1959, 11, not 7; Slane 1997, 257-264.

53 Lund 2005, 234, 237.

ye-Lazkiye/Latakia ile Türkiye Tarsus arasında kıyı şeridinde bir bölgede üretilmiş olabileceklerini belirtmiştir⁵⁴.

Crowfoot tarafından Samaria buluntuları üzerinden 28 form tespit edilmiş⁵⁵ ve Samaria tipolojisi Hama⁵⁶ ve Apamea'nın⁵⁷ DSA form sınıflandırılmasında da kullanılmıştır. DSA'lar Slane tarafından Tel Anafa buluntuları üzerinden alt tipleriyle birlikte 36 ana forma ayrılmıştır⁵⁸. Hayes, kendinden önce tespit edilen formların daha ayrıntılı tipolojisini oluşturmuştur⁵⁹.

Hayes Form 2 ve Taklidi

Waage tarafından dik ağız kenarlı tabaklar olarak adlandırılan⁶⁰, DSA'ların en erken örneklerini oluşturan formun benzerlerine, Hellenistik Dönem'de siyah astarlı tabaklarda da rastlanmaktadır⁶¹. Erken örnekler de ince cidarlı bir tondonun görüldüğü ve yumuşak bir profille gövdeye geçişin olduğu izlenmekle birlikte ilerleyen süreçte tondonun kalınlaştığı ve keskin profilli gövde geçişi yaptığı görülmektedir⁶².

Forma ait örneklerin kenar iç yüzü genelde düzdür ve bazıları tabağın kalıptan çıkarılmasını kolaylaştıracak şekilde keskin bir profille kaideye ulaşır. Ancak, kenarın hafifçe içe döndüğü örnekler, bunlara sonradan düzeltme işlemi uygulandığını göstermektedir⁶³. Kenar ve kaide özelliklerine göre alt tiplere ayrılmakla birlikte bu ayrımın form gelişimini yansıtmadığı ise belirsizdir⁶⁴.

Hellenistik Dönem tabaklarını takip eden DSA'lar Johansen ve Crowfoot tarafından Form 1, Hayes tarafından Form 2-4, Slane tarafından ise Type 13 olarak adlandırılmışlardır⁶⁵. DSA grubuna ait tabaklar kronolojik olarak Atina Agorası'nda şehrin yıkılışını gösteren yangın ve tahribat tabakalarıyla bağlantılı olarak MÖ

54 Schneider 1995, 416.

55 Crowfoot 1957, 306.

56 Johansen 1971, 57-196.

57 Vanderhoeven 1989, 27-40.

58 Slane 1997, 271, 275-334. Slane DSA'ları kırmızı astarlılar ve aynı hamura sahip fakat fırınlamaya bağlı astar renginde farklılık görülen siyah astarlı öncüller (Black-Slipped Predecessor) olmak üzere 2 grupta incelemiştir (Slane 1997, 269-271).

59 Hayes 1985, 9-78.

60 Waage 1948, 23.

61 Rotroff tarafından MÖ 110-86 arasına tarihlenen yer yer siyah alacalı kırmızı ve kırmızıdan kahverengiyeye değişen astara sahip kısa ve dik ağız kenarlı, ağız çapının üçte birine yaklaşan dar halka kaideli tabaklar için (Rotroff 1997, 154, 155, 328, fig. 58. 847-853).

62 Hayes 1985, 14, 15, Tav. 1. 3-8; Adak 1997, 25.

63 Yıldız 2006, 83-84; DSA grubuna ait tabakların üretim teknikleri ve kökenleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için (Gunneweg et. al. 1983, 31, 32; Slane 1997, 269-271; Meyza 2000, 237-242).

64 Johansen 1986, 57, 58.

65 Slane 1997, 285.

86'ya tarihlenir⁶⁶. Hayes, MÖ 2. yüzyılın ortaları - MS 1. yüzyıl arasına⁶⁷, Crowfoot Samaria buluntularını MÖ 1. yüzyıl-MS 1. yüzyıl arasına⁶⁸ tarihler⁶⁹.

Cingirt Kayası DSA grubuna ait ağız-gövde parçası (Fig. 5. 11-Kat. no 11) benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyıl sonu ile MÖ 1. yüzyıl başı arasına tarihlendirilmiştir.

DSA grubu tabakları taklit eden ağız-gövde parçası (Fig. 5. 12-Kat. no 12) Ege Bölgesi kökenlidir. Hamur ve astar özellikleri bakımından DSA taklidi küresel gövdeli kaselerle (Hayes Form 22) aynı özelliklere sahiptir⁷⁰.

Cingirt Kayası'nda ele geçen kase ve tabaklar genellikle DSA seramik repertuarından alınan formlara sahip olmakla birlikte hamurları oldukça farklıdır. DSA örnekleri kaba bir tanımlamayla soluk devetüyü-açık turuncu hamurlu, sert ve kalın kırmızı-kahverengi astarlıdır⁷¹.

Cingirt Kayası örnekleri hamur özellikleri yönünden ince nitelikli, sert pembe renk hamurlu, az ve ince mika katkılıdır. Astar ince uygulanmış olup, kırmızı renklidir. Benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyıl sonu ile MÖ 1. yüzyıl başına tarihlendirilmiştir.

Hayes Form 22 Taklidi

Formun prototipini, MÖ 2. yüzyılın ortasında içe dönük ağızlı (ekhinus) kaselerin yerini alan siyah astarlı kaseler oluşturmaktadır⁷². Atina Agorası'nda küresel

66 Johansen 1971, 57; Robinson'un MÖ 1. yüzyılın son üç çeyreğine tarihlenen F grubunda forma ait örnekler ele geçmiştir Robinson 1959, 10, 11, F1-F3. Hayes tarafından Atina Agorası'ndan ele geçen Form 2'ye ait en erken tarihli örneklerin MÖ 110-100'e tarihlenen kontekstlerde bulunmuştur Hayes 2008, 124. Hayes, Atina Agorası buluntuları üzerinden MÖ 50 sonrasına kadar, Delos haricinde DSA seramiklerinin Levant'ın dışında büyük miktarlarda bulunmadığını belirtir. Rotroff ise Atina ve Delos'daki net tarihlenebilen kontekstlerden ele geçen örneklerin, Hayes'in önerdiği tarihten biraz daha erken, DSA seramiklerinin yayılım alanını ortaya koyduğu görüşündedir. Atina Agorası'nda DSA ithalinin başlangıcı MÖ 100'den önce belgelenmekle birlikte MÖ 86'da hala yaygınlık kazanmamıştır. Ticaretin hız kazanması Delos'un yıkımından 17 yıl sonra gerçekleşmiştir (Rotroff 2014, 96, 97).

67 Hayes 1985, 14, 15.

68 Crowfoot 1957, 309.

69 DSA'lara ait erken formlar yaklaşık olarak MÖ 2. yüzyılın 2. yarısında görülmeye başlar ve yiyecek servisine yönelik tabaklar olan Form 1, 2A, 6, içme kapları olan kupalar Form 16, 17B ve içe eğik ağızlı kase olan Form 20'den oluşur. Bunlar doğu Akdeniz form repertuarında daha önce var olan kaplara dayanmaktadır (Lund 2005, 234, 235, fig. 10.1). Slane bu kapların günümüze ulaşmamış metal prototiplerin taklidi olduklarını düşünmektedir (Slane 1997, 283).

70 Katalog bölümünde referanslar verilirken Cingirt Kayası buluntularında olduğu gibi DSA taklidi Akdeniz ve Karadeniz Havzası merkezlerinde yerel üretilen örnekler seçilmiştir. Cingirt Kayası'ndan ele geçen DSA kökenli örneklerde ise Akdeniz ve Karadeniz Havzası merkezlerinde ele geçen DSA örnekleri seçilmiştir. Her bir parçanın katalogunda paralel örnekler örnekler verilirken Cingirt Kayası'ndan ele geçen örneklerin orijinal ya da taklit olması göz önünde bulundurularak paralellik kurulmuştur.

71 Hayes 1985, 9-10.

72 Rotroff 1997, 164, fig. 64. 1039-1044.

gövdeli kaselerin en erken örneklerine MÖ 2. yüzyıl ortasından biraz sonraya tarihlenen Grup D içerisinde rastlanmakta olup ele geçen örnekler siyah astarlıdır⁷³. MÖ 2. yüzyıl sonu ve MÖ 1. yüzyılın başına tarihlenen Grup E'den, kırmızı astarlı örnekler de ele geçmiştir⁷⁴.

Hayes Atina Agorası'ndan ele geçen küresel gövdeli kaselerin DSA grubuna giren en erken örneklerinin MÖ 2 yüzyıl sonu-MÖ 1. yüzyıl başına tarihlenen konlekslerden geldiğini belirtir⁷⁵.

DSA teriminin ilk kez kullanıldığı Samaria'da küresel gövdeli kaseler Crowfoot tarafından Form 16⁷⁶, Hayes tarafından ise Atlante yayınında Form 22 olarak numaralandırılmıştır. Hayes, Form 22'lerin, tabaklarla birlikte kullanılan sigillatoların en erken formlarından⁷⁷ biri olduğunu belirtir⁷⁸. Hayes, Paphos'tan⁷⁹ formun öncülerini belirlemiş ve en erken örneklerin MÖ geç 2. yüzyıldan başlayarak geç Augustus Dönemi'ne kadar devam ettiğini belirtmiştir⁸⁰.

Form, DSA örneklerinin yoğun ele geçtiği önemli merkezlerin bazılarında profil özelliklerine göre alt tiplere ayrılmıştır⁸¹. Bununla birlikte Waage, kaide ve dudak profilindeki varyantları belirtmesine rağmen Antiokheia buluntularını alt tiplere ayırmamıştır⁸². Aynı durum, Tarsus⁸³, Hama⁸⁴ ve Samaria⁸⁵ buluntuları için de geçerlidir.

Cingirt Kayası'nda ele geçen DSA grubu yarımküre kaseleri taklit eden ağız-gövde parçası (Fig. 5. 13-Kat. no 13) ince cidarlı, dik basit ağızlı, küresel gövdeli bir kasedir. Hamur ve astar özellikleri bakımından DSA taklidi tabaklarla (Hayes Form 2) aynı özelliklere sahiptir.

Benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyıl sonu ile MS 1. yüzyıl başı arasında tarihlendirilmiştir. Cingirt Kayası'nda ele geçen Doğu sigillatoları A grubunun kronolojik olarak son grubunu konik kase formlarının taklitleri oluşturmaktadır. Augustus Dönemi'nden itibaren görülen DSA'larda Hellenistik Dönem örnekle-

73 Thompson 1934, 370, 371, fig. 55. D7.

74 Thompson 1934, 396, Fig. 84. E 46, 48, 436, fig. 117. E 46.

75 Hayes 2008, 27, 132, fig. 4. 91.

76 Crowfoot 1957, 332.

77 Unterkirchner, MÖ geç 2. yüzyıl - MS 1. yüzyıl arasına tarihlenen ve sigillata tekniğinde üretilen, basit ağızlı, yarım küre gövdeli ve halka kaideli olarak tanımladığı Samos'ta ele geçen kaseleri Form 9 olarak adlandırmış ve bunların DSA Crowfoot Form 1 ile paralel ortaya çıkan ve Hellenistik Dönem formlarının devamı olan en sık karşılaşılan ve en erken tarihli formlardan biri olduğunu belirtmiştir (Unterkirchner 1983, 182, abb. 2, 9, 1-4).

78 Hayes 2008, 27.

79 Hayes 1991, 35, Fig. 17. 8, 9; 134, fig. 47. 27.

80 Hayes 1985, 23, tav. III. 10-13.

81 Tel Anafa buluntuları gövde profiline göre alt tiplere ayrılmıştır (Slane 1997, 309, 310).

82 Waage 1948, 24. Form 164, 165.

83 Jones 1950, 233, 234.

84 Johansen 1986, 113, 114.

85 Crowfoot 1957, 332, 334.

rinden farklı olarak yuvarlatılmış hatlarının yerini Batı Sigillatlarından etkilenen keskin profille sahip kapların aldığı görülmektedir⁸⁶. Augustus Dönemi'nden itibaren görülen keskin hatlara sahip formlar bazı araştırmacılar tarafından DSA II olarak gruplandırılmıştır⁸⁷.

Hayes Form 45 Taklitleri

Sofra takımları içerisinde içki kabı olarak kullanılan fincanlara genel olarak bakıldığında Akdeniz Havzası'nın hem doğusunda hem de batısında kullanıldığı ve her bir sigillata grubu içerisinde formda ve süslemede görülen küçük farklılıklarla kendisine yer bulduğu görülmektedir⁸⁸. Bu formun ilk örnekleri Augustus Dönemi'nde batıda ilk kez görülmeye başlamış ve Augustus Dönemi'nden MS 1. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir⁸⁹.

Kabın üçte ikilik kısmını oluşturan konik bir gövde, formun genel karakteristiğini oluşturur⁹⁰. Konik gövde, bir dirsek yaparak konkav kenarlı, dik bir ağızla birleşir. Gövde dar ve kısa halka kaide üzerine oturur. 8-11 cm genişliğinde ağız çapına sahiptir⁹¹. Bazı örnekler sade, bazıları kenarda rulet bezemeleri ve yivler barındırmaktadır⁹². Cıngırt örnekleri yivsiz ve bezemesiz sade örneklerdir. Paralel örnekler, konik kaselerin MÖ 1. yüzyılın sonlarında var olduğunu ve MS 1. yüzyılın 1. yarısı boyunca devam ettiğini göstermektedir⁹³.

Cıngırt Kayası'nda forma ait iki parça ele geçmiş olup parçalar arasında görülen belirgin form farklılıkları iki alt tipin oluşturulmasına neden olmuştur. Tip 1 hamur ve astar yönünden Ege Bölgesi kökenli ithal bir örnektir. Tip 2 ise Knidos atölyeleri üretimi ithal bir örnektir.

Tip 1 (Fig. 4. 14-Kat. no 14), daha dar ağız çapına sahip dolayısıyla daha küçük boyutlu bir örnektir. Gövde kaideden dirseğe kadar düz bir profil çizerek konik bir form oluşturur. Gövde ile ağız birbirine bağlayan dirsek kısmı açılı olmakla birlikte dışa çıkıntı yaparak belirginleştirilmemiştir. Konkav kenarlı ağız yuvarlatılmıştır.

86 Hellström 1965, 28, 30.

87 Hellström 1965, 28; Gunneweg et. al. 1983, 131, 32; Adak 1997, 13.

88 Unterkirchner, fincan formunun doğu ve batı sigillatlarında eş zamanlı olarak Augustus Dönemi'nde ortaya çıktığını, farklı varyasyonlarının olduğunu ve Samos'ta bu formun en geç MS 1. yüzyıl sonuna giden tabakalardan ele geçen 13 DSA, 12 DSB ve 3 DSC örneğinin bulunduğunu belirtir (Unterkirchner 1983, 182, abb. 2, 10).

89 Crowfoot 1957, 338; Hayes 2008, 29.

90 Kögler 2010, 157.

91 Doksanaltı 2006, 455.

92 Form içerisinde görülen bu farklılaşmanın nedeni Crowfoot'un, DSA'ların bütün tiplerinin görüldüğü ve kronolojilerinin oluşturulabildiği önemli bir yerleşim olan Samaria'nın malzemesini değerlendirenken, ağız kenarı ve konik gövdenin keskin bir dirsek yaparak birleştiği bir profil gösteren bu fincanları, aynı grup içine almıştır (Crowfoot 1957, 337, 338, fig. 81. 5-16. form 23). Ancak ağız kenarı ve üzerinde yer alan süslemeler, ayrıca gövdenin profili, kaidenin ve kaide gövde birleşiminin gösterdiği farklılıklardan dolayı Hayes bu tipleri ayrı incelemiştir (Hayes 1985, 34, 35, tav. VI. 11-15. form 45-47).

93 Kögler 2010, 159.

Benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıl sonu ile MS 1. yüzyıl ortası arasına tarihlendirilmiştir.

Tip 2 (Fig. 4. 15-Kat. no 15) Tip 1'e göre daha geniş ağız çapına sahip dolayısıyla daha büyük boyutlu bir örnektir. Gövde kaideden dirseğe kadar konkav bir profil çizerek yükselir. Gövde ile ağız geçişinde yer alan dirsek dışta çıkıntı oluşturarak belirginleştirilmiştir. Uç kısmı yuvarlatılmış, dik ve hafif uzatılmış bir ağza sahiptir. Benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıl sonu ile MS 1. yüzyıl arasına tarihlendirilmiştir.

Knidos'ta konik kaseler gösterdikleri profil farklılıklarına bağlı olarak beş tipe ayrılmıştır. Cingirt Kayası'nda ele geçen Knidos ithali konik kase örneği, Knidos konik kaselerinin C tipi ile aynı forma sahiptir. Knidos'ta konik kaselerin G, H ve J buluntu kompleksinden ele geçen C tipine ait örneklerinde gri üretime rastlanmaz. C tipi kaseler form gelişimi göstermeyerek üretim süreçleri boyunca çok değişmeden kalmışlardır. Knidos atölyelerinde üretilen örneklerde formun sigillata örneklerinde görülen keskin kenarlı, vurgulu profili daha yumuşaktır. Bezeme yoktur ya da oldukça azalmıştır ve damgalama görülmez⁹⁴.

Doğu Sigillata C Grubu

İlk kez Loeschcke tarafından Çandarlı (Pitane) üretim merkezi olarak belirlenmiş ve Çandarlı kapları olarak isimlendirilmiştir⁹⁵. Meyer-Schlichtmann tarafından Pergamon Ketios Vadisi ve Çandarlı olmak üzere iki üretim merkezi olduğu belirtilmiştir⁹⁶. MS 1. yüzyılda kuzeybatı Ege Bölgesi'nde görülen DSC'lerin (Doğu Sigillata C) Karadeniz kıyılarına kadar yayıldığı anlaşılmaktadır. MS 2. yüzyılın ortası ile birlikte MS 3. yüzyıl boyunca DSB'lerin pazar hakimiyetini kaybetmesiyle birlikte Ege Bölgesi'nin tamamı ve Karadeniz'de yoğun olarak kullanılmaya başlamıştır⁹⁷.

94 Kögler 2010, 158, 160, 164, 531, abb. 40. G.80; 551, abb. 48. Hb.24; 558, abb. 51. J.8; Kögler 2014, 173, fig. 23c.

95 Loeschcke 1912, 344; Çandarlı kapları Loeschcke tarafından 42 forma ayrılmıştır (Loeschcke 1912, 360-389).

96 Meyer-Schlichtmann 1988, 8; Bounegru-Erdemgil 1998, 264-267; Assos'tan ele geçen yoğun DSC kapları, bu seramiklerin genel gelişimi hakkında bazı sonuçlara ulaşmaya izin vermiştir. Pergamon ve Pitane üretim yerleri birbirine çok yakındır. Ayrıca form repertuarının büyük benzerliği, grupların birbirine bağımlı olduğunu gösterir. MÖ 2. yüzyılın 2. yarısından itibaren üretim yapan Pergamon'daki atölyelerin ürünlerinin Augustus Dönemi'yle birlikte büyük ilgi görmesi sonucunda Pitane'deki atölyeler de açılmıştır (Zelle 1990, 20).

97 Hayes 1985, 72; Çandarlı kapları göreceli olarak az miktarda ihraç edilmekle birlikte Pontik sigillatalarının ardından Karadeniz'de yaygın kullanılan ikincil seramik grubunu oluşturur. Kapların yayılım alanını gösteren harita için (Hayes 1972, 317, 318, 459, map. 13; Domzalski 2014, 157, fig. 7).

Hayes Form L20

Loeschcke tarafından Form 20⁹⁸, Hayes tarafından Form L20 (1985)⁹⁹ olarak adlandırılan, sivri uçla sonlanan düz ağızlı, yarı-küresel gövdeli, alçak halka kaideli kase formudur. Ağız çapları 8-12 cm arasındadır. MS 1. yüzyıl ortası ile sonuna tarihlenir¹⁰⁰.

Cıngırt Kayası'nda ele geçen ağız parçası (Fig. 4. 16-Kat. no 16) küresel gövdeli, pahlanmış kenarlı basit bir ağza sahiptir. MS 1. yüzyıl ortası ile MS 1. yüzyıl sonu arasına tarihlenen¹⁰¹ formun Akdeniz Havzası ve Karadeniz Havzası'ndan örnekleri ele geçmiştir.

Pergamon Sigillataları

Pergamon'da kırmızı astarlı seramiklerin varlığından ilk kez Conze tarafından 1913 yılında bahsedilir¹⁰². Schäfer tarafından 1962 yılında kırmızı astarlı seramikler için yerel Pergamon tanımlaması yapılmıştır¹⁰³. Bu üretim grubu için De Luca Schäfer'in Yerel Pergamon "Lokalpergamenisch (LP)" tanımlaması yerine 1968 yılında "echt-pergamenisch (EP)" tanımlamasını yapmıştır¹⁰⁴.

Meyer-Schlichtmann tarafından Pergamon Ketios Vadisi ve Çandarlı/Pitane olmak üzere iki üretim merkezi olduğu belirlenerek ilk kez sigillata¹⁰⁵ tanımlaması kullanılmıştır¹⁰⁶. Kronolojiye bağlı bir tipoloji geliştirilerek, form türlerine göre seramikler sınıflandırılmıştır¹⁰⁷.

98 Loeschcke 1912, 371. taf. XXVIII. No 20.

99 Hayes 1985, 76, 77, tav. XVII. 8, 9.

100 Hayes 1985, 76.

101 Loeschcke 1912, 371; Hayes 1985, 76.

102 Conze 1913, 23.

103 Schäfer 1962, 779.

104 De Luca 1968, 155.

105 Terra sigillata, Roma Dönemi'nin kaliteli kırmızı-parlak astarlı çanak çömlekleri, özellikle de kalıpla yapılmış kabartma bezemeli veya çömlekçi damgalı versiyonları için kullanılan genel bir terimdir. Antik Dönem'e ait bir kullanım değildir (Hayes 2008, 4).

106 Meyer-Schlichtmann 1988, 13, 14; Bounegru-Erdemgil 1998, 264-267; Fırat 1999, 15 dn. 45.

107 MÖ 2. yüzyılın 2. yarısında başlayıp MS 2. yüzyıl boyunca devam eden Pergamon Sigillataları, kronolojik olarak 4 evreye ayrılmıştır (Meyer-Schlichtmann 1988, 196-204). Meyer-Schlichtmann, mika ve kireç katkılı Pergamon Sigillata hamurlarını kahverengimsi sarı; sarımsı kırmızı - kahverengimsi kırmızı; kırmızı-kırmızım-sı kahverengi olmak üzere 3 gruba ayırmıştır. Astar rengine göre kırmızı; kırmızım-sı kahverengi; siyahım-sı; kahverengimsi ve kırmızı-kırmızım-sı kahverengi karışımı ile siyahım-sı-kahverengimsi karışımı olmak üzere 5 gruba ayırmıştır (Meyer-Schlichtmann 1988, 5, 14-17).

Meyer-Schlichtmann Form B 7

İnce cidarlı Pergamon sigillataları arasında yer alan Form B7, Meyer-Schlichtmann tarafından üç gruba ayrılan bardak formları¹⁰⁸ arasında kavisli kenarlı bardaklar olarak tanımlanan 2. grubun bir alt tipini oluşturur¹⁰⁹. Bu tip bardakların özelliği, hafif dışa dönük, yuvarlatılmış veya uç kısmı inceltilerek sivriltilmiş bir ağza, yüksek tutulmuş içbükey kavisli bir kenara ve yivlerle vurgulanan gövde geçişine sahip olmalarıdır¹¹⁰.

Formun MÖ 2. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenen erken örneklerinde gövdeye geçiş yivlerle vurgulanır¹¹¹. MÖ 1. yüzyıl örneklerinde ise kenar konkavlığı artarak daha belirginleşir ve gövdeye geçiş yumuşaklığını kaybederek belirginleşir ve yivlerle vurgulanır¹¹². Yivlerle vurgulanan gövde geçişi MÖ 1. yüzyılın 2. çeyreğine ve ortalarına tarihlenen daha geç tarihli formlar olan N 37 ve Sü 25 formlarında da görülmektedir. Profilde görülen değişim olasılıkla yerel bir form gelişimi olarak yorumlanmıştır¹¹³.

Pergamon applike seramikleri içerisinde yer alan Hübner'in Tip II örnekleriyle B7 formu bağlantılıdır¹¹⁴. B7 formlarının üretildiği tarihe paralel olarak Tip II'lerin başlangıcı MÖ 2. yüzyılın ortasından önceye verilmiştir¹¹⁵.

Cingirt Kayası'nda ele geçen Form B 7'ye ait Pergamon ithali örnekler arasından seçilen ağız-gövde parçasının (Fig. 5. 17-Kat. no 17) astarı sadece gövdenin girinti yapan gövde geçişi ve yivlerin içerisinde görülebilmektedir. Benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyıl sonu ile MÖ 1. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.

108 Meyer-Schlichtmann 1988, 75, 76.

109 Meyer-Schlichtmann 1988, 79.

110 Kögler 2010, 126.

111 Meyer-Schlichtmann 1988, 80, 218, taf. 30. kat. no 66. Knidos'ta E buluntu grubundan ele geçen, MÖ geç 2. yüzyıl ile MÖ erken 1. yüzyıla tarihlendirilen B 7 formundaki bardaklar Kögler tarafından gövde formu ve boyutuna bağlı olarak iki alt tipe ayrılmıştır (Kögler 2010, 126, 127). Meyer-Schlichtmann'ın 66 Kat. nolu örneğine benzer formları Kögler A alt tipi altında incelemiştir. A alt tipinde; boyundan gövdeye geçişin açılı yapılması nedeniyle oluşan kenarın üzerinde derin veya sığ tutulmuş çift sıra yiv görülür. Gövde, kenarın altından başlayarak aşağı doğru konik bir profil oluşturarak daralır (Kögler 2010, 126, abb. 18. E.46, 47, 49, 50).

112 Meyer-Schlichtmann 1988, 80, taf. 30. kat. no 65. Meyer-Schlichtmann'ın 65 Kat. nolu örneğine benzer formları Kögler B alt tipi altında incelemiştir. A tipine göre daha küçük çaplı olan B alt tipinde gövde silindirik formlu olup alt kısmında daralmaya başlar (Kögler 2010, 126, 127, abb. 18. E.51).

113 Meyer-Schlichtmann 1988, 80. Hübner, formun kökeninin, Attika skyphoslarından geldiği görüşündedir (Hübner 1993, 26).

114 Hübner'in applike kap sınıflandırmasındaki Tip II bardakları sigillata formlarının kesintisiz S profilini form özelliğine sahiptir (Meyer-Schlichtmann 1988, taf. 30. kat. no 66; Hübner 1993, abb. 10, 11).

115 Hübner 1993, 41, 49.

Meyer-Schlichtmann Form N3

Form MÖ 1. yüzyılın 2. çeyreğinde üretilmeye başlamış ve MS 1. yüzyıl sonunda kullanımı sona ermiştir. Sivri veya hafif yuvarlatılmış ağız, düz kenarlı, ince cidarlı küresel gövde, düz hatlı, basit halka kaide kase formunu oluşturur¹¹⁶. MS 1. yüzyıla kadar bu özellikler değişmez.

MS 1. yüzyıldan itibaren kalınlaşan gövde cidarı daha masif bir kase görünümü kazandırır. Gövdenin üst tarafı ve kenar daha yuvarlatılmış bir profil alır. Buna bağlı olarak kaide daha geniş ve daha yuvarlak hatlıdır¹¹⁷. Bu değişikliklere ek olarak, MS 1. yüzyılın 2. yarısında ince hamurlu kaliteli astarlı örneklerin yerini daha kaba hamurlu ve kalitesiz astarlı örnekler alır¹¹⁸.

Cıngırt Kayası'nda ele geçen forma ait Pergamon ithali hafif yuvarlatılmış ağızlı (Fig. 5. 18-Kat. no 18) ince cidarlı örnek, MÖ 1. yüzyıla tarihlenen form özellikleri gösterir. Kalın cidarlı ve hafif yuvarlatılmış ağızlı parça (Fig. 5. 19-Kat. no 19) ise MS 1. yüzyıla tarihlenen formun daha geç üretilen bir varyantıdır.

Meyer-Schlichtmann Form N 37 Taklidi

N 37 kase formu; basık, konveks profilli, yarı küresel gövdeye kontrastlık oluşturacak biçimde içbükey profil çizen bir kenar ve yuvarlatılmış veya sivriltilmiş dışa çekik bir ağızla karakterizedir. Oldukça düz ve dar bir halka kaideye sahip, S profilli, bir kase formudur. N 37'nin en belirgin özelliği iki adet yivle vurgulanmış gövde geçişidir¹¹⁹. MÖ 1. yüzyılın 2. çeyreği ile MS 1. yüzyıl başlangıcı arasında tarihlenen kontekstlerden ele geçmiştir¹²⁰.

Cıngırt Kayası'nda ele geçen Form N 37'ye ait ağız-gövde parçası (Fig. 5. 20-Kat. no 20) pembe renkli, mika katkılı bir hamura ve tüm kap yüzeyine uygulanmış, parça parça dökülme yapmış kırmızı renkli astara sahiptir. Ege Bölgesi atölyeleri üretimi olan parça benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

116 Meyer-Schlichtmann 1988, taf. 30. 106, 108.

117 Meyer-Schlichtmann 1988, taf. 30. 107, 109.

118 Meyer-Schlichtmann 1988, 91, 92.

119 N 37 formunun Knidos atölyeleri tarafından taklit edildiği ve buna bağlı olarak kentten yerel üretim örneklerin de ele geçtiği Kögler tarafından belirtilmiştir. Kögler'in MÖ 2. yüzyıl sonu ile MÖ 1. yüzyılın 2. çeyreği arasında tarihlendirdiği E buluntu grubundan N 37 formuna ait Pergamon ithali örneklerin (Kögler 2010, 156, 383, abb. 30. E. 301-303) yanı sıra sadece Apollon Terası'ndan yerel üretim örnekler de ele geçmiştir. Yerel üretimler gövde geçişi belirgin olmayan kesintisiz bir S profilli göstermeleriyle farklılık gösterir. Kögler, MÖ 1. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirdiği Knidos üretimlerinin daha yumuşak, daha akıcı profile sahip olmalarının Knidos atölyelerine özgü bir özellik olduğunu belirtir (Kögler 2010, 155, 156, abb. 22. E. 131-133).

120 Meyer-Schlichtmann 1988, 111; Kögler 2010, 155.

Meyer-Schlichtmann Form T2

Dört gruba ayrılan Pergamon tabaklarının, düz veya kavisli kenarlı Grup 1 tabakları içerisinde en yoğun buluntu grubunu oluşturan seri üretim tabaklar arasında T2-T4 formları yer almaktadır¹²¹. T2 formuna ait tabaklar hafif eğimli veya düz tabanlı, eğimli ağız kenarlı, yüksek ya da alçak basit halka kaidelidir. Bazı örneklerin tondosunda rulet ve palmet damgalar görülür. Forma ait örnekler MÖ 2. yüzyıl sonu ile MS 1. yüzyıl başı arasında tarihlenir. Astar renginde kronolojiye bağlı değişiklikler görülür. MÖ 1. yüzyılın örnekleri kırmızı ya da kırmızimsı kahverengi, MS 1. yüzyıldan itibaren ise koyu ya da alacalı astarlıdır¹²².

Cingirt Kayası'nda ele geçen Pergamon ithali parçaların biçimsel özellikleri dikkate alındığında ağzın gösterdiği profile göre Tip 1a ve Tip 1b olmak üzere 2 alt tip oluşturur. Cingirt Kayası'nda ele geçen örnekler, alt tiplere ayrılabilse de örneklerin tamamı aynı tarih aralığına ait ana form olarak Meyer-Schlichtmann T2 tabaklarından oluşmaktadır.

Tip 1a (Fig. 5. 21, 22-Kat. no 21, 22) hafif dışa eğik ağızlı, meyilli bir gövdeye sahip geniş tabaklardır. Benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyıl sonu- MÖ 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Tip 1b (Fig. 5. 23-Kat. no 23) ise Tip 1a ile aynı profile sahip olup farklı bir alt tip oluşmasına neden olan farklılık sadece ağız kenarının uç kısmının içe çekik olmasıdır. Benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Bosphorus Sigillataları

Bosphorus sigillataları Tanais ve Nymphaeum'dan ele geçen seramik malzeme üzerinden Domzalski tarafından tanımlanmıştır¹²³. Bosphorus sigillatalarının form repertuarı, tabak, kase, fincan, bardak ve sürahileri kapsayan 15 ana formdan oluşur¹²⁴. Bosphorus sigillata buluntuları Bosphorus Krallığı'nın Geç Hellenistik Dönem tabakalarında ele geçen masa kaplarının % 70-80'ini oluşturur¹²⁵. Olasılıkla Bosphorus sigillataları Kerch Boğazı'nın (Bosphorus Bölgesi) yerel üretim kırmızı astarlı seramiği olup, bu yerel sigillata grubunun üretimi ithal DSA form-

121 T3 ve T4 formları Heroon bölgesinde düşük bir buluntu yoğunluğu gösterir. T2 formu 3 numaralı sarnıçta yüksek ve 6 numaralı sarnıçta daha düşük yoğunluğa sahiptir. Formun örnekleri Pergamon'un diğer kazı alanlarından da dağınık halde ele geçmiştir (Meyer-Schlichtmann 1988, 131).

122 Meyer-Schlichtmann 1988, 132-134.

123 Domzalski 1996, 95-112; Domzalski-Zinko 1999, 73-82.

124 Zhuravlev 2002, 248, 249, fig. 6.

125 Tolstikov-Zhuravlev 2004, 274; Zhuravlev 2011, 229; Zuravlev-Zuravleva 2014, 267. Dik ağızlı tabaklara ait DSA ve Pergamon üretimi örnekler, Kuzey Karadeniz'de yürütülen çalışmalarda yerel üretim sigillatalara oranla çok daha az oranlarda ele geçmektedir. Bu tabaklara ait parçalara Doğu ve Batı Karadeniz Havzası'nda yer alan merkezlerde rastlanılmaktadır.

larının taklit edilmesiyle başlamıştır¹²⁶. Herhangi bir atölye ortaya çıkartılmamış olmasına rağmen Bosphorus sigillatalarının ana üretim merkezinin Pantikapaeum olduğu ancak Bosphorus Sigillataları olarak adlandırılan kırmızı astarlı seramik grubunun üretiminin büyük olasılıkla Bosphorus Krallığı'nın kentlerine dağıldığı düşünülmektedir¹²⁷. Bu duruma bağlı olarak homojen bir hamur ve astar görülmemektedir¹²⁸.

Bosphorus sigillataları genel özellikleri itibarıyla çok düşük kalitede, eşit olmayan şekilde pişirilmiş ve çoğu zaman iyi arıtılmamış kilden yapılmış, kalın cidarlı, düşük kalitede astarlı ve alt kısımları her zaman astarlanmamış kaplardan oluşur¹²⁹.

Khrystaliskos Evi'nden örneklerin ele geçmesi, pahalı ithal sigillataların yerine ucuz bir alternatif olarak Bosphorus Krallığı'nı oluşturan nüfusun tamamı tarafından günlük kullanım kapları olarak kullanıldığını göstermektedir¹³⁰.

Cıngırt Kayası Bosphorus sigillatalarına ait ele geçen tabak ve kaseler hamur ve astar yönünden değerlendirildiğinde birbiriyle yakın benzerlik gösteren iki ayrı gruba ayrılır¹³¹.

126 Domzalski 2007, 175-177, Zhuravlev'e göre Bosphorus sigillatalarının üretimi MÖ. 2. yüzyılın ortalarından daha önce başlamış olamaz ve MÖ 1. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir. Pontik Sigillataların yoğun olarak üretiltikleri MS 1. yüzyıl ortalarına kadar sarkarak yerlerini bu kaplara bırakmış olmaları olasıdır (Domzalski 1999, 75; Zuravlev-Zuravleva 2014, 268).

127 Zhuravlev 2002, 248; Zhuravlev 2011, 229; Zuravlev-Zuravleva 2014, 269, dn. 69.

128 Zhuravlev 2002, 248; Bosphorus sigillatalarının hatalı fırınlama izleri taşıyan tek bir örneğine Pantikapaeum'da rastlanmıştır (Zuravlev-Zuravleva 2014, 269). Schneider, Bosphorus sigillataları üzerinden gerçekleştirdiği analiz çalışmasında sigillata örnekleri ile lokal seramiklerin, özellikle damgalı çatı kiremitlerinin aynı bileşimi gösterdiğini belirtir. Elde edilen analiz sonuçları, Bosphorus sigillatalarının Bosphorus İmparatorluğu'nun başkentinde yapıldığını göstermektedir (Schneider 1996, 109-112, tab. 1-2). Bosphorus sigillatalarına ait WD-XRF analiz sonuçları için (Schneider-Daszkiwicz 2020, 431, table 1; 434, table 2).

129 Zhuravlev 2011, 230; Domzalski Nymphaeum'dan ele geçen Bosphorus sigillatalarının iyi arıtılmış kaliteli kilden yapıldığını ve çok yoğun kireç ve beyaz mika katkılı olduğunu belirtir. Hamur turuncu-kahverengiden (5 YR 5/6-6/6) pembe-kırmızıya kadar (10 R 6/4-6/6) değişen tonlardadır. Fırınlamaya bağlı olarak hamurun çekirdeği genellikle renk bakımından farklılık gösterir. Çekirdek siyah ya da gri renklidir. Astar sarıdan kırmızı-kahverengiye (2.5 YR 4/8; 5 YR 4/4-4/6; 10 R 4/6-4/8) kadar değişen renk tonlarındadır (Domzalski 1996, 97).

130 Zhuravlev 2011, 231.

131 1. Grup örnekler kireç ve beyaz mika katkılı olup çok az da şamot içermektedir. Tabak formlarının büyük çoğunluğunun hamur çekirdeği fırınlamaya bağlı olarak gri-koyu gri renktedir (7.5 YR 4/1 - 7.5 YR 2.5/1). Hamur rengi kırmızimsı sarıdır (7.5 YR 6/4 - 7/4). Astar rengi kırmızının tonlarıdır (10 R 4/6 - 2.5 YR 4/8), 2. Grup örnekler kireç ve beyaz mika katkılıdır. 1. Hamur grubuna göre kireç ve mika oranı daha fazla olup, hamur rengi kırmızimsı sarının daha koyu tonudur. Tabak formlarının büyük çoğunluğunun hamur çekirdeği fırınlamaya bağlı olarak gri-koyu gri renktedir (5 YR 4/1 - 5/1). Hamur rengi kırmızimsı sarıdır (5 YR 5/6 - 6/6). Astar rengi kırmızının tonlarıdır (10 R 4/4 - 4/6 - 4/8, 2.5 YR 4/8).

Tabaklar

Bosphorus sigillatları arasında en yaygın görülen formu, hafif eğik gövde profilli, halka kaideli, dik ya da dışa eğik kenarlı sığ tabaklar oluşturmakta olup, bu tabaklar Doğu sigillatları A grubu kapları içerisinde Hayes Form 2 ve Pergamon sigillatları içerisinde Meyer-Schlichtmann'ın T2 formunun taklitleridirler¹³².

Kerch Boğazi'nin batı kıyısında yer alan Nymphaeum'dan ele geçen ve Domzalski tarafından Form 1 olarak adlandırılan Bosphorus Sigillatlarına ait tabaklar MÖ 2. yüzyılın sonu ile MÖ 1. yüzyıl sonu arasına tarihlendirilmiştir¹³³.

Cingirt Kayası Bosphorus sigillatlarına ait tabaklar (Fig. 5. 24, 25, 26-Kat. no 24, 25, 26) Karadeniz Havzası'ndan ele geçen örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

Kaseler

Bosphorus sigillatları içerisinde görülen diğer yaygın bir formu ise alt tiplere ayrılabilen kaseler oluşturur¹³⁴.

Cingirt Kayası'nda ele geçen küresel gövdeli kase örneği (Fig. 5. 27-Kat. no 27) Karadeniz Havzası'ndan ele geçen paralel örnekler ve örneklerin ele geçtiği tabakaların kronolojisi üzerinden MÖ 1. yüzyıla tarihlenir.

SONUÇ

Pontos Krallığı'nın MÖ 2. yüzyılda Karadeniz Bölgesi'nde giderek artan hâkimiyeti ve VI. Mithradates Dönemi'nde oluşan siyasi ve askeri hareketlilik ile sözü edilen bölgede Roma hâkimiyetinin oluşması, Cingirt Kayası seramik buluntularının da çeşitlenmesine yol açmış ve ele geçen seramikler üzerinden bu tarihsel süreci takip etmeyi mümkün kılmıştır¹³⁵. Cingirt Kayası'nda ele geçen kırmızı asırlı seramiklerin büyük çoğunluğu bu dönemle ilişkilidir.

Karadeniz, Doğu Akdeniz ticaretinin kavşak noktası olan Rhodos üzerinden Yunan-Roma dünyası deniz ticareti sistemine dahil edilmiştir¹³⁶. Rhodos üretimi "Hellenistic Colour Coated Ware A" grubuna ait Kulplu Kaseler Karadeniz Havzası'nın Akdeniz ile olan entegrasyonunu gösteren bir seramik grubudur. Rhodos ta-

132 Domzalski 1996, 97; Zhuravlev 2002, 248; Zuravlev-Zuravleva 2014, 269.

133 Domzalski 1996, 97, 98, 96, fig. 1. 1, 2 (form 1A); 6 (form 1B); 8, 9 (form 1C).

134 Zhuravlev 2011, 230.

135 Cingirt Kayası'nda MÖ 4. yüzyıldan başlayarak MS 7. yüzyıla kadar devam eden iskân sürekliliğinin kanıtını oluşturan ve kronolojiye bağlı olarak değişen seramik grupları ve formları için (Tamer 2022, 7-962).

136 Rougé 1966, 86.

rafından organize edilen ticari aktiviteyle bağlantılı olarak MÖ 2. yüzyılda Akdeniz Havzası ve Karadeniz'de yaygın hale gelen¹³⁷ kulplu kaselerin Cıngırt Kayası'nda da bu döneme ait örnekleri ele geçmiştir.

MÖ 2. yüzyılın ortasından itibaren ortaya çıkan Pergamon sigillataları ve DSA'lar gibi seri üretim, oldukça kaliteli ve kırmızı astarlı seramiklerin Akdeniz pazarına girerek MÖ 2. yüzyıl sonu-MÖ 1. yüzyıl başında gittikçe tercih edilen ürünler haline gelmeye başlamaları, Rhodos üretimi seramiklerin azalışının nedenleri arasındadır.

DSA'ların ve ondan bir süre sonra Pergamon sigillatalarının geniş ölçekte ihracı ve bu seramiklerin Kuzey Karadeniz Bölgesi'nde pazara girmesiyle birlikte¹³⁸ Bosphorus Krallığı'nda da bu kaliteli kapların taklitleri olan Bosphorus sigillatalarının üretimi olasılıkla Pantikapaeum'da başlamıştır¹³⁹.

MÖ 70 ve MÖ 60'larda devam eden Mithradates savaşları sırasında Karadeniz Boğazı'nın Pompeius tarafından etkili bir şekilde abluka altına alınması¹⁴⁰ Bosphorus Krallığı'na düzenli masa üstü kapları sağlayan tedarikçilerle olan ticari bağlantısının kesilmesine yol açmış¹⁴¹ ve bu durum Bosphorus sigillatalarının üretiminde büyümeyi teşvik etmiştir¹⁴².

Pantikapaeum'da Mithradates Eupator garnizonunun konuşlandığı Akropolis'in MÖ 63 yılına tarihlenen Roma tahribatıyla ilişkili kontekstlerinde Bosphorus sigillata tabaklarına ait yüzlerce parça DSA'larla birlikte ele geçmiştir¹⁴³.

137 Domzalski 2007, 166. Deniz ticaret yolları üzerindeki güneybatı Ege poleisi, yarı-kapalı tarım ekonomisinden çıkıp, açık deniz ticaretindeki üstün konumlarını kullanarak, pazar için uzmanlaşmış tarımsal üretime yöneldiler. Rhodos-Kos kanalı, Karadeniz ve Doğu Akdeniz pazarları arasındaki yeni transit deniz ticaret yolu haline geldi (Tuna 1999, 481, 482).

138 Coğrafi konumu nedeniyle antik Troia, ticaretin kontrolü ve yürütülmesinde her zaman stratejik bir konuma sahip olmuştur. Bu stratejik konum, Karadeniz'den gelen tüccarların Akdeniz'e girdiği Propontis ve Pontus ticaretinin kontrolünü de sağlamıştır (Tekkök-Biçken 1996, 143). Boğaz geçişi yoluyla Karadeniz'e çıkan gemilerin ticaret rotası üzerinde yer alan Troia, Parion ve Maydos gibi kentlerden ele geçen DSA ve Pergamon sigillataları bu kentlerin Hellenistik ve Erken Roma Dönemi'nde benzer ürünleri tükettiğini ve gemilerin Karadeniz'e mal bırakmadan önce bu kentlere uğradığının göstergesidir Tekkök-Karaöz, Maydos, Kilisetepe Höyük, Hellenistik ve Roma Seramiği Buluntuları (baskıda); Ayrıca Troia'dan ve Parion'dan ele geçen Pontik sigillataları Karadeniz mallarının Akdeniz'e ulaşımında aynı ticari rotanın kullanıldığını göstermektedir (Tekkök-Biçken 1996, 55, 93, 101, 119, 135, 136; Ergürer 2012, 70).

139 MÖ 1. yüzyılın sonunda Strabon Pantikapaeum'u Kuzey Karadeniz'de yer alan Yunan emporia arasında belirtir (Strabon, VII. 4, 5; XI. 2, 3; XI. 2, 10).

140 Plutarkhos, XXXIX. 1.

141 Vnukov 2017, 131. III. Mithridates-Roma Savaşı'nın hemen öncesine MÖ 74'e tarihlenen Efes'te bulunan Asya Eyaleti gümrük yasasında Lex Portorii Provinciae Asiae (Engelmann-Knibbe 1989, 46, 47). Karadeniz ürünleri için ek vergiler konulması Roma'nın Karadeniz ticareti üzerindeki kontrollerini göstermektedir (Takmer 2013, 139, 141). Bu mali tedbirler, Roma'nın, Pontos Krallığı'nı ekonomik olarak izole etmeyi amaçlayan bir gümrük politikası yoluyla Mithridates'in ikmallerini etkisiz hale getirme girişimlerini kanıtlamaktadır (Bounegru 2014, 11).

142 Zhuravlev 2008, 89; Zhuravlev 2020, 174.

143 Zhuravlev 2011, 230, 231; Zhuravlev-Zuravleva 2014, 269-271.

Cingirt Kayası L18 açmasının GD sektöründen ele geçen Pergamon ve Bosphorus sigillatalarının yanısıra DSA taklitlerine ait dik ağızlı tabakların aynı kotlardan bir arada ele geçmesi Pantikapaeum'da olduğu gibi ayrı sigillata gruplarına ait formların bir arada kullanımına kanıt oluşturmaktadır. Pantikapaeum Akropolü'nde olduğu gibi Cingirt Kayası'nda ele geçen kase ve dik ağızlı halka kaideli tabakların en yoğun grubunu Bosphorus kökenli örnekler oluşturmaktadır¹⁴⁴. Bu durum her iki yerleşimde bulunan garnizondaki askerlerin benzer ürünler kullandıklarını göstermektedir.

L18 açmasının GD sektöründe bir şarap işliği ve bu işlikle bağlantılı zemine açılan çukurlara pithosların yerleştirilmesiyle oluşturulmuş iç tüketime yönelik bir depolama alanı açığa çıkarılmıştır. Açmanın kazısı tamamlanmadığından, alanın büyüklüğü tam olarak belirlenememiştir¹⁴⁵.

Korunmuş tabakalara sahip olan sektörden ele geçen seramik buluntuların tarih aralığının VI. Mithradates Dönemi ile örtüşmesi ve bu alanda bulunan pithoslardan birinin dibinde bulunan VI. Mithradates Dönemi'ne tarihlenen bir sikkenin de ele geçmesi¹⁴⁶, depolama alanının yerleşimin kale olarak yeniden düzenlenmesiyle ilişkili olarak oluşturulduğunu göstermektedir¹⁴⁷.

Sektörün kontekst buluntuları arasında MÖ 2. yüzyıl sonu-MÖ 1. yüzyıla tarihlenen Π kulplu kaseler, megara kaseleri, unguentariumlar ile Pergamon, Bosphorus ve Doğu sigillataları A grubu taklidi dik ağızlı tabaklar ele geçmiştir. Yerleşimden ele geçen Bosphorus sigillatalarının sayısal oranı ekonomik daralma ve bölgesel ticaretin varlığını desteklemektedir¹⁴⁸.

Cingirt Kayası'nda ele geçen masa üstü kullanım kaplarına ait seramik repertuarının genel özelliklerine bakıldığında; yerleşimin savunma amacıyla uyumlu olarak üzerinde bezeme barındırmayan, bir askerın günlük ihtiyacını karşılayabilecek sade örnekler oldukları göze çarpmaktadır. Bölgenin Roma hakimiyetine geçmesiyle birlikte bu durumun değişmeyerek devam ettiği görülmektedir. Tabakların çoğunluğunun, kaselerin ise bir çoğunun kalıpta şekillendirilmiş, ucuz seri üre-

144 Bosphorus sigillataları, Bosphorus Krallığı'nın Geç Hellenistik Dönem tabakalarında ele geçen masa kaplarının %70-80'ini oluşturmaktadır (Zuravlev-Zuravleva 2014, 267).

145 Erol-Tamer 2018a, 550-551; Erol 2020, 72, 74, 76, res. 69-71. Pithosların içeriğine yönelik bir kalıntı tespit edilememiştir. Depolama alanında sadece şarap ya da farklı sıvı ve katı tüketim maddelerinin birlikte depolandığına yönelik net bir veriye ulaşılamamıştır.

146 Erol-Tamer 2018a, 550; Sektörden ele geçen VI. Mithradates dönemine tarihlenen sikke örneği için (Erol-Tamer 2013, 177, lev. 009).

147 Cingirt Kayası gibi VI. Mithradates Dönemi'nde bir phouria olarak kullanılan Kurul Kalesi'nde gerçekleştirilen kazılarda yarı gövdelerine kadar toprağa gömülmüş küpler bulunan depolama amaçlı mekânlar ortaya çıkarılmıştır (Şenyurt et. al. 2018, 136, 137; Şenyurt et. al. 2019, 692, 693; 699; Şenyurt et. al. 2020, 51).

148 Ayrıntılı bilgi için (Tamer 2022, 54-56, şekil 2. 2).

tim örneklerden oluştuğu görülmektedir¹⁴⁹. Kaliteli seramikler üzerinde görülen kurşun kenetlerle yapılan onarımlar¹⁵⁰ III. Mithradates-Roma savaşları sırasında Pontos Bölgesinde Roma'nın hakimiyetinin artmasıyla birlikte tedarik zincirinde oluşan daralmayı göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca Mithradates savaşları sırasında Akdeniz Bölgesi'ndeki istikrarsız durum ve Karadeniz Bölgesi ile ticari ilişkileri olan Rhodos'un etkinliğinin azalması da genel olarak Karadeniz Havzası'nın Akdeniz Bölgesi ile olan ticari ilişkilerinde olumsuz yansımalar yapmıştır¹⁵¹.

Cıngırt Kayası'nın zirve kısmında yer alan L17 GB ve GD, P20 GB ve GD sektörlerinde Roma Dönemi'ne ait moloz taş örgüyle oluşturulan duvarlar ortaya çıkarılmıştır. Cıngırt Kayası'nın Roma Dönemi'nde terk edilmeyerek iskanının devam ettirilmesinde lojistik ve stratejik konumunun Romalılar tarafından önemsendiği anlaşılmaktadır. Bu durum Cıngırt Kayası'nın ana yol güzergâhlarının uzağına konumlandırılmış bir iç kesim yerleşimi olmaması ve İmparatorluğun doğu sınırındaki askeri eylemlere bağlı olarak sınır hattının Kuzeyde Karadeniz'in doğusunda yer alan limanlar üzerinden desteklenmesi ve Kolkhis¹⁵², Sinope¹⁵³, Trapezous¹⁵⁴ gibi lejyon ve yardımcı birlikler barındıran¹⁵⁵ kentlerin birbirleriyle olan deniz ticaret/ lojistik rotası üzerinde yer almasıyla ilişkili olmasıdır¹⁵⁶.

149 Kalıp yapımı kabartmalı kaselerin MÖ 1. yüzyıla tarihlenen örnekleri de oldukça sade ve özensiz yapılmış Karadeniz bölgesel üretimleri olmalarıyla bu durumu desteklemektedir (Erol-Tamer 2017, 122-125, resim 4, 5; Erol-Tamer 2021a, 565-568, fig. 4, 5).

150 Yıldırım 2017, 52, 206, res. 3.1.2.4.

151 Inadze 1962, 113.

152 Vnukov 2017, 133, dn. 118; MS 1. yüzyılla birlikte bölgede Roma birliklerinin görülmesinden sonra, Kolkhis'teki ekonomik büyüme gelişim göstermiştir (Vnukov 2009, 31).

153 Sinope'de Caesar tarafından MÖ 45'te emekli lejyonerlerin bir kolonisini barındırmak için şehrin Yunan kolonisinin bir kısmını da içine alan Colonia Iulia Felix Sinopensis kuruldu (Strabon, XII. 3, 11). Sinope Roma ve Bizans dönemleri boyunca Güney ve Doğu Karadeniz'de bulunan askeri birliklerin ve donanmanın tüm tedarikini sağlayan ana Roma üssü haline gelmiştir (Kamadadze 2019, 92).

154 Çiğdem 2007, 144. Roma ordularının konuşlandığı bir yer olan Trapezous ve limanı, askerlerin Karadeniz Bölgesi'nden elde edilen yiyecek ihtiyacını karşılamıştır (Vnukov 2017, 134; Tacitus, 13, 39). Kuzey Karadeniz Bölgesi'nden Doğu Roma eyaletlerine yapılan Annona Militaris kapsamında gıda sevkiyatlarının mekanizmaları hala tam olarak anlaşılacak kadar birlikte Bithynia-Pontus eyaletinin de bu süreç içerisinde yer aldığı düşünülmektedir (Vnukov 2017, 134); Kuzey Karadeniz Bölgesi tahıl üretimi, depolanması, ticareti ve arkeolojik bulgular için (Vnukov 2006, 236-243).

155 MS 1. yüzyılda Roma Doğu Karadeniz kıyı bölgelerinde birkaç yüz kişiden bin kişiye kadar ulaşan garnizonların ve yardımcı birliklerin bulunduğu tahkimatlar inşa ettirmiştir (Arrianus, 7, 12); Bu önemli kalelerden biri Apsaros (Gonio)'tur (Lordkipanidze 1985, 56). Doğu Karadeniz bölgesinde garnizon ya da birlikler bulunduran bu tahkimatların bazılarının savaşçı yerel kabileleri kontrol etmek ve başarılı bir şekilde korsanlıkla mücadele etmek için kurulmasına izin verilmiştir (Vnukov 2006, 224).

156 Doğu Karadeniz kıyılarında yer alan Trapezous ve Phasis gibi büyük limanların dışında batıdan doğuya sırasıyla Boon (Ordu-Perşembe), Zephyrion (Giresun-Zefre), Kordyle (Trabzon-Akçakale), Hermonassa (Trabzon-Akçaabat), Hyssos (Trabzon-Araklı), Athenai (Rize-Pazar) ve Apsaros (Gonio) gibi askeri amaçlara da hizmet eden tali limanların bazılarının siyasi ve askeri olaylarla ilişkili olarak büyük limanlarla alternatif oluşturacak kadar önem kazanmıştır. Arrianus'un kayıtlarından Hyssos ve Apsaros'un yakınında Roma garnizonu barındıran birer kale yer aldığı bilinmektedir. Hyssos Limanı, ticaretten çok askeri amaçlarla Roma'nın Doğu garnizonlarına ikmal sağlamak için kullanılmıştır (Inan 2018, 163-176).

Roma Dönemi Doğu Karadeniz Bölgesi ticari ve ekonomik açıdan genel olarak değerlendirildiğinde Roma birliklerinin bölgedeki varlığı ve lojistiğinin sağlanması Karadeniz devletleri, kabileleri ve halklarının Pan-Roma ekonomik sistemine dâhil edilmesine yol açmıştır. Roma yönetimi bu iyi işleyen sistemin faydaları nedeniyle (Karadeniz'in birçok yerine yayılmış durumda bulunan Roma birliklerinin yiyecek ihtiyacının karşılanması düşünüldüğünde) Karadeniz'deki Roma müttefiklerini korumakla ilgilenmiştir. Roma aynı zamanda deniz kıyısındaki limanları ve deniz yoluyla gerçekleştirilen ticaret ve iletişimin güvenliğine ve ayrıca Küçük Asya'daki yolların inşası ve bakımına da çok önem vermiştir. Ticaret, ekonomik avantajlar sağlamanın yanı sıra bölgedeki siyasi istikrara da katkıda bulunmuştur¹⁵⁷. Cingirt Kayası'nda ele geçen kırmızı astarlı seramiklerin haricinde Karadeniz ve Akdeniz kökenli Pan-Roman sınıfına ait amphoralar gibi¹⁵⁸ seramik buluntuların tamamı göz önünde bulundurulduğunda batıdan doğuya, kuzeyden güneye yürütülen çift taraflı ticari rotanın ve Güney Karadeniz kıyı yolu güzergâhı üzerinde yer alan Cingirt Kayası'nın Karadeniz Pan-Roma ekonomik sistemi içerisine yerleşimin ekonomik gücü orantısında entegre olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

KATALOG

Kat. no 1 (Fig. 4. 1) Envanter No: FCK13.K17.01.10

Alan/Açma/Derinlik: K17 Açması/KB sektör/a-e 1-2 Plankare/Yüzey/216.53-216.35

Alan/Açma/Derinlik: K17 Açması/KB sektör/a-e 1-2 Plankare/Yüzey/216.53-216.35

Ölçüler: AÇ: 18.8 cm Y: 1.2 cm CK: 0.4 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/4 (Light Brown) **Astar Rengi:** 10 R 4/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda ince beyaz mika; az ince kireç, şamot ve kum katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** Sidi Khrebish (Kenrick 1985, 89, 88, Fig. 16. B118.3), Paphos (Papuci-Wladyka 1994, 261, Fig. 209. 45), Knidos (Doksanaltı 2006, 528, Kat. No. 57), Knossos (Eiring 2001, 104, 105, Fig. 3. 6. G), Ephesos (Ladstätter-Lang-Auinger 2001, 75, 76, 79, Taf. 49. 24; Rembart 2009, 43, 101, Taf. 17. K 166). **Karadeniz Havzası:** Olbia (Handberg-Petersen 2010, 202, 235, Pl. 131. Dc-424; Karjaka 2010, 317, Pl. 247. H-158), Artyukhovskiy Kurganı (Maksimova 1979, 104, 106, Fig. 40; 138, Tab. II. 9).

Tarih: MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı-MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 2 (Fig. 4. 2) Envanter No: FCK12.K16.02.194

Alan/Açma/Derinlik: K16 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/Kuzey Kesit /215.90-215.56.

157 Vnukov 2017, 138.

158 Tamer 2022, 410-440.

Ölçüler: AÇ: 21.4 cm Y: 1.2 cm CK: 0.4 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 5 R 5/6 (Red)

Hamur Tanımı: Sert ve ince bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda ince beyaz mika; az miktarda ince kireç katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Korinth** (Edwards 1975, 36, 37, Pl. 4. 104), **Naksos** (Kolia 2006, 174, Fig. 93: Δ 8), **Siphnos** (Brock 1949, 62, 63, Fig. 10. 6), **Samos** (Jantzen 2004, 319, Taf. 85. 1862), **Delos** (Zapheiropoulou–Hatzidakis 1994, 243, Fig. 189. B 14997, B 14995; Bruneau 1970, 257, Pl. 47. D182), **Mochlos** (Vogeikoff–Brogan 2014, 31, 32, Fig. 20. III.22, III.24, III.25; Vogeikoff 2000, 72, Fig. 36b. 3/P2717), **Sardis** (Rotroff–Oliver 2003, 24-26, 30, Pl. 13. 66), **Ephesos** (Mitsopoulos–Leon 1991, 23, 29, Taf. 11. A 58; Meriç 2002, 25, 28, Taf. 2. K 18; Gassner 1997, 231, 233, Taf. 71. H6; Outschar 1996, 29, 38, 71, Taf. 4-A/II. 36; Liko 2010, 253, 289, Taf. 134. K 363; Rembart 2009, 40, 98, 99, Taf. 16. K 150), **Knidos** (Köglér 2010, 393, 488, Abb. 31. E.337), **Knidos Kap Krio** (Doksanaltı 2006, 300, 301, 634, 707, 734, Kat. no 471, 1077, 1256), **Halikarnassos** (Vaag et. al. 2002, 202, Pl. 45. K. 105), **Tarsus Gözülü Kule** (Jones 1950, 153, 213, Fig. 179. D), **Tell Rifaat** (Matthers et. al. 1978, 149, 150, 153, Fig. 12. 14), **Cinderes** (Kramer 2004, 166, 168, Taf. 70, KTÜ 64), **Tel Anafa** (Slane 1997, 363, Pl. 31. FW521), **Sidi Khrebish** (Kenrick 1985, 90, 88, Fig. 16. B120.2).

Tarih: MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı–MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 3 (Fig. 4. 3) Envanter No: FCK12.K17.01.122

Alan/Açma/Derinlik: K17 Açması/GB Sektör/a-e 6-10 Plankare/Tabaka/216.63-216.03

Ölçüler: DÇ: 8.7 cm Y: 1.6 cm CK: 0.4-0.7 cm

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 (Pink) **Yüzey Rengi:** 5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** 2.5 YR 4/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince beyaz mika katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Samaria** (Crowfoot 1957, 262, 263, 261, Fig. 54. 5, 9, 10), **Ashdod** (Kee 1971, 53, 43, Fig. 14. 30), **Sardis** (Oliver–Rotroff 2003, 25, 29, Pl. 11. 60), **Pergamon** (Meyer-Schlichtmann 1988, 147, 148, Taf. 18. 304).

Tarih: MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı–MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 4 (Fig. 4. 4) Envanter No: FCK13.L16.01.195, 199

Alan/Açma/Derinlik: L16 Açması/KB sektör/c-e/1-5 Plankare/Döküntü Dolgu/215.80-215.40

Ölçüler: AÇ: 15.6 cm Y: 3.3 cm CK: 0.3 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** **İç-Dış: 1)** 7.5 YR 3/3 (Dark Brown) **2)** 7.5 YR 4/2 (Brown) **3)** 5 YR 6/8 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince kireç ve mika katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Atina Agorası** (Rotroff 1997, 284, Fig. 22. 391-39), **Korinth** (Edwards 1975, 94, Pl. 17. 554.), **Delos** (Bruneau 1970, 255, 256, Pl. 47. D173), **Knidos** (Kögler 2010, 96, Abb. 8. D.13; Abb. 33. F.17; Kögler 2014, 160, Fig 3. a), **Knidos-Kap Krio** (Doksanaltı 2006, 320-322, 634, Kat. no 473), **Troia** (Tekkök-Biçken 1996, 32, 193, Fig. 7. A34), **Berytos/Beyrut** (Elaigne 2007a, 109, 119, 132, Fig. 7. 386-108, 98-592; Elaigne 2013, 224, 223, Fig. 9. 507.142, 427-23), **Tell Keisan** (Mlynarczyk 2002, 122, 123, 131, Fig. 5. 69-72), **Sha'ar ha-Amakim** (Mlynarczyk 2000, Fig. 118. 3-5), **Akko** (Berlin-Stone 2016, 169, 171, Fig. 9.15. 2), **Aleksandria** (Elaigne 2002, 160, 162, 172, Fig. 10; Elaigne 2007b, 201, 202, 211, Fig. 7. (En üst örnek); Elaigne 2013, 224, 223, Fig. 9. 10153-2), **Sidi Khrebish** (Kenrick 1985, 119, 121, 120, Fig. 24. 186. 2). **Karadeniz Havzası:** **Bryukhovetskaya Kurganı** (Koshelenko et. al. 2010, 278, 279, Fig. 16. 14), **Pantikapaum** (Tolstikov-Zhuravlev 2004, 274, Fig. 99. 2-4; Bouzek 1990, 57, 73, Fig. 21. 5), **Khersonesos** (Ushakov et. al. 2016, 494, 501, Fig. 4. 8; Zolotarev et. al. 2013, 46, 47, 387, 402, 418, 79, Fig. 39. 23; 123, Fig. 63. 21; 166, Fig. 89. 9; 167, Fig. 90. 6; Ushakov 2010, 11, 24, Fig. 9. 1, 2), **İsthmus** (Demyanchuk-Nessel 2011, 67, 77, Fig. 11. 14), **Geraklejskiy/Herakleia Yarımadası** (Tiurin 2019, 250, 266, Fig. 7. 11), **Tanais** (Arsenieva et. al. 2010, 153, 155, Fig. 5, 6), **Nymphaeum** (Domzalski 1996, 108, 107, Fig. 5. 91, 92), **Olbia** (Krapivina 2010, 267, Pl. 166. E-61, E-62; Krapivina 2014, 291, 292, 288, Fig. 1. 20, 21; Handberg-Petersen 2010, 222, Pl. 112. Dc-237, Dc-239), **Scythia Neapolis** (Zaytsev 2003, 129, Fig. 59. 4; Zaytsev 2004, 754, Fig. 349. 4; Zajcev 2005, 259, 269, Fig. 4. 17), **Constanta/Tomis** (Bucovala 1967, 55, Fig. 35. d), **Belyaus nekropolü** (Dashevskaya 1991, 60, 252, Tab. 143, 2), **Novo-Otradnoe** (Arsenieva 1970, 104, 105, 126, Tab. 15. 12), **Chaika** (Zhuravlev 2007, 278, 279, 305, 307, Fig. 2. 13), **Golubitskaya 2 yerleşimi** (Zhuravlev-Shlottsauer 2014, 167, 172, Fig. 25. 2), **Gorgippia/Anapa** (Zuykov 1987, 73, 71, Fig. 1. 9), **Olbia** (Levi 1964, 254-256, 255, Fig. 17.2; 256, Fig. 18. 2, 3), **Ordu-Kurul Kalesi** (Yorulmaz 2019, 113-115, 249, 250, 455, Lev. XXIV. 160-162).

Tarih: MÖ 2. yüzyıl-MÖ 1. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. no 5 (Fig. 4. 5) Envanter No: FCK12.K16.02.348

Alan/Açma/Derinlik: K16 Açması/GB sektör/a-e/6-10 Plankare/Tabaka/216.24-216.03

Ölçüler: AÇ: 17.8 cm Y: 3.6 cm CK: 0.4 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** İç- Dış 1) 7.5 YR 3/3 (Very Dark Brown) 2) 5 YR 4/6 (Yellowish Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince kireç ve mika katkılı.

Referans: Akdeniz Havzası: **Tell Keisan** (Mlynarczyk 2002, 122, 131, Fig. 5. 80), **Kaunos** (Schmaltz 1994, 212, 215, Abb. 20. 10), **Paphos** (Hayes 1991, 23, 24, Fig. XIII. 5. OA 5171). Karadeniz Havzası: **Nymphaeum** (Domzalski 2007, 166, 167, Fig. 4. D).

Tarih: MÖ 2. yüzyıl.

Kat. no 6 (Fig. 4. 6) Envanter No: FCK12.L18.02.154

Alan/Açma/Derinlik: L18 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/Yangın Dolgu/215.61-215.30

Ölçüler: AÇ: 18 cm Y: 4.9 cm CK: 0.4 cm

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow) **Yüzey Rengi:** 7.5 YR 7/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 7.5 R 4/6 (Red)-2.5 YR 3/4 (Dark Reddish Brown)-2.5 YR 3/1 (Dark Reddish Gray)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert bir hamur dokusuna sahip; az miktarda ince beyaz mika ve kireç katkı. Kireç katkısının yüzeyde patlama yaptığı görülmektedir.

Referans: Akdeniz Havzası: **Tell Keisan** (Mlynarczyk 2002, 123, 124, 132, Fig. 6. 92), **Paphos** (Hayes 1991, 168, Fig. LIX. 4), **Akko** (Berlin-Stone 2016, 185, 186, Fig. 9.23. 6), **Aleksandria** (Elaigne 2013, 213, 222, Fig. 7. 10079-65; Elaigine 2007b, 203, 210, Fig. 6. 1), **Oboda** (Negev 1986, 8, Nos. 29), **Atina** (Thompson 1934, 372, 373, Fig. 58 D. 17; 437, Fig. 118. D17; Rotroff 1997, 233, 234, 399, Fig. 96. Kat. no 1577; Knigge 2005, 67, 68, 244, Abb. 66. 1093), **Tenos** (Etienne-Braun 1986, 221, Pl. 102, 120. Ea4), **Delos** (Peignard 1997, 314, Fig. 234e), **Siphnos** (Brock 1949, 63, 64, Fig. 11. 1), **Naksos** (Kolia 2006, 198, Fig. 171. 12), **Kos** (Potsi 2013, 144-150, Kat. No. 60, 67), **Assos** (Filges 1990, 85, 86, Abb. 8), **Patara** (Işın 2008, 168, Pl. 42. 4), **Iasos** (Michelucci 1985, 97, Fig. 13; 101, 102, Fig. 21), **Ephesos** (Gassner 1997, 231, 233, 234, Taf. 71. H12, H13). Karadeniz Havzası: **Ordu-Kurul Kalesi** (Yorulmaz 2019, 107, 269, 270, 454, Lev. XXIII. Kat. No. 154, 155).

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu-MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 7 (Fig. 4. 7) Envanter No: FCK12.L18.02.183

Alan/Açma/Derinlik: L18 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/ Anakaya üstü-Tabaka /215.30-215.14

Ölçüler: AÇ: --Y: 4.3 cm CK: 0.4 cm

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow) **Yüzey Rengi:** 7.5 YR 7/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 7.5 R 4/6 (Red)-2.5 YR 3/4 (Dark Reddish Brown)-2.5 YR 3/1 (Dark Reddish Gray)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert hamur dokusuna sahip; az miktarda ince beyaz mika ve kireç katkı.

Referans: Bkz. Kat. no 6.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu-MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 8 (Fig. 4. 8) Envanter No: FCK12.K16.02.232

Alan/Açma/Derinlik: K16 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/I. Tabaka/216.10-215.90

Ölçüler: AÇ: 14 cm. Y: 2.5 cm. cm CK: 0.3 cm

Hamur Rengi: 5 YR 6/8 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 2.5 YR 5/8 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli hamur dokusuna sahip; az miktarda çok ince kum katkılı.

Referans: **Karadeniz Havzası:** **Nymphaeum** (Cistov-Domzalski 2002, 112, 117, Fig. 19.1 (Bosphorus sigillatası), **Tanais** (Arsenieva-Naumenko 2001, 63, 64, 87, Fig. 11. 5), **Maeotia** (Kamenetsky 1993, 102-105, 104, Fig. 25. 183, 186), (**Polyanka** Maslennikov 1998, 133, 134, Fig. 85. 5; Bonin 2006, 12, Fig. 1. 1; Bonin 2019, 200, 345, Fig. 143. 1), **Kutlak Kalesi** (Lantsov-Trufanov 1999, 164, 172, Fig. 4. 10, 11; Bonin 2006, 24, Fig. 8. 1), **Khrysaliskos Evi** (Sokolsky 1976, 99, Fig. 53, 3, 4; Zhuravlev 2002, 248, 249, Fig. 6. 4; Bonin 2006, 22, Fig. 7. 15; Bonin 2019, 248, Fig. 46. 15) (Khrysaliskos Evi'nden ele geçen örnekler Sokolsky tarafından Knidos taklidi yerel üretimler olarak tanımlanmış, Bonin ve Zhuravlev tarafından Bosphorus sigillatası olarak değerlendirilmiştir), **Scythia Neapolis** (Zaytsev 2003, 22, 28, 129, Fig. 59. 5; Zajcev 2005, 262, 269, Fig. 4. 18; Zaytsev 2004, 752, 754, Fig. 349. 5), **Akhtanizovsky 4 Kalesi** (Lomtadze 2015, 156, 157, Fig. 12. 1, 2), **Chaika** (Zhuravlev 2007, 280, 307, Fig. 2. 17), **Olbia** (Handberg-Petersen 2010, 223, Pl. 113. Dc-246; Karjaka 2010, 313, Pl. 240. H-111; Parovich-Peshikan 1974, 86, Fig. 80. 9), **Novo-Otradnoe** Nekropolü (Arsenieva 1970, 134, 126, Tab. 15. 13), **Zolotoe** Nekropolü (Korpusova 1983, 107, 126, Tab. XIV. 9; 108, 151, Tab. XXXIX. 2), **Kara-Tobe** (Shaptsev 2016, 168, 171, Fig. 4. 1), **Anapa** (Aleksieva 1997, 122, 123, 264, 336, Tab. 54. 26).

Tarih: MÖ 1. yüzyıl-MS 1. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. no 9 (Fig. 4. 9) Envanter No: FCK12.K16.02.88

Alan/Açma/Derinlik: K16 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/Tabaka /215.73-215.31

Ölçüler: AÇ: 3.4 cm Y: 2.8 cm CK: 0.4 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/8 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 2.5 YR 5/6 (Red)

Hamur Tanımı: Yumuşak bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince kum, kireç, mika ve çok az miktarda ince şamot katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Troia** (Tekkök-Biçken 1996, 87, 228, Fig. 42. B54), **Atina Agorası** (Rotroff 2006, 255, Fig. 17. 110), **Parion** (Ergürer 2012, 75, 351, Kat. no 136; Tavukçu 2006, 216, 217, 294, Kat. no 80). **Karadeniz Havzası:**

Belyaus (Dashevskaya 2014, 54, 86, 241, Tab. 132.3), **Scythia Neapolis** (Symonovich 1983, 38, 83, 123, Tab. IV, 13), **Tomî** (Bozkova 1997, 13, 14, Pl. II. VIII), **Khrysaliskos Evi** (Sokolsky 1976, 93, 99, Fig. 52.11), **Constanta/Tomis** (Bucovala 1967, 78, Fig. 48. A), **Olbia** (Karjaka 2010, 307, Pl. 227, H-21), **Ordu Kurul Kalesi** (Yorulmaz 2019, 74, 75, 223, 224, 441, Lev. X. 64).

Tarih: MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı-MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 10 (Fig. 4. 10) Envanter No: FCK12.K16.77

Alan/Açma/Derinlik: K16 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/Tabaka/215.73-215.31

Ölçüler: AÇ: 12.6 cm Y: 3.8 cm CK: 0.5 cm

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 7.5 R 5/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince mika ve kum, az miktarda ince şamot ve piroksen, çok miktarda ince kireç katkılı.

Referans: **Karadeniz Havzası:** **Belyaus** (Dashevskaya 2014, 17, 127, Tab. 18. 3), **Olbia** (Karjaka 2010, 308, Pl. 229, H-31), **Artezian** (Vinokurov 1999, 42, Fig. 5. 4).

Tarih: MÖ 2. yüzyılın 2. yarısı-MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 11 (Fig. 4. 11) Envanter No: FCK13.K15.01.60

Alan/Açma/Derinlik: K15 Açması/GB sektör/a-e 6-10 Plankare/Döküntü Dolgu/216.27-216.05

Ölçüler: AÇ: 25 cm. Y: 2.4 cm CK: 0.5 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 10 R 4/8 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince mika katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Atina Agorası** (Hayes 2008, 21-23, 124, 125, Fig. 1. 3, 11; Vogeikoff-Brogan 2000, 296, 297, Fig. 2. 4), **Korinth** (Hayes 1973, 451, 452, Pl. 85. 123), **Kos** (Potsi 2013, 60, Kat. No. 163), **Naksos** (Kolia 2006, 170, Fig. 76. Γ 19; 171, Fig. 76. Γ 20), **Siphnos** (Brock 1949, 70, 69, Fig. 14. 9), **Assos** (Zelle 1990, 104, 127, Abb. 6. 18), **Paphos** (Hayes 1991, 132, Fig. XLVI. 16; 147, Fig. LI. E4), **Tarsus** (Yıldız 2006, 83-85, 442, Lev. 16. 110; 443, Lev. 17. 117; 444, Lev. 18. 129), **Samsat** (Zoroğlu 1986, 75, Çiz. 1. 4, 5, 7, 8, 10, 11), **Aşağı Fırat Havzası** (Derin 1994, 151, 152, 164, Kat. no 22, 24; 165, Kat. no 51), **Cinderes** (Kramer 2004, 181, Taf. 76. ESA 5), **Samaria** (Kenyon 1957, 292, 293, Fig. 66. 3; Crowfoot 1957, 314, 313, Fig. 73. 2), **Hama** (Johansen 1986, 58, 59, Fig. 26. 1. 4-6), **Tel Anafa** (Slane 1997, 277, Pl. 2. FW 13. Hell 2B (MÖ ?-98)-Hell 2C (MÖ 98-75), FW 15. Rom 1A (MÖ geç 1. yüzyıl-MS erken 1. yüzyıl); 287, Pl. 6. FW 62, Hell 2C (MÖ 98-75); 288, Pl. 6. FW 64, Rom 1A (MÖ geç 1. yüzyıl-MS

erken 1. yüzyıl); 288, Pl. 6. FW 65, Rom 1B (MS erken 1. yüzyıl); 289, FW 66, Rom 1B (MS erken 1. yüzyıl). **Karadeniz Havzası: Stobi** (Anderson-Stojanovic 1992, 44, 45, Pl. 27. 226, 227), **Vani** (Matiashvili 2004, 123, 125, Fig. 9).

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl başı.

Kat. no 12 (Fig. 4. 12) Envanter No: FCK12 L18.02.149

Alan/Açma/Derinlik: L18 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/Döküntü-Yanğın Dolgu/215.61-215.30

Ölçüler: AÇ: 27.5 cm **Y:** 2.5 cm **CK:** 0.5 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** 10 R 4/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince mika katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası: Korinth** (Slane-Wright 1980, 149, 150, 147, Fig. 4. 43), **Kassope** (Gravani 2004, 583, Fig. 287. β; 583, 584, Fig. 288. α. 1, 3, 4), **Naksos** (Kolia 2006, 173, Fig. 91. Δ 6), **Thasos** (Elaigne 2007c, 534, 536, 555, Fig. 28. 528; 557, Fig. 34. 20-2), **Knossos** (Hayes 1971, 251, 258, 259, Fig. 9. 22), **Knidos** (Kögler 2010, 139, 140, Abb. 56. Kn 72), **Kappadokia Komanası** (Körsulu 2013, 229-231, 282, 308, Kat. no 63. Fig. 77, 77a-b; Körsulu 2011, 193-198, 369, Lev. XL. 148, 148a-b), **Nabate Oboda'dan** (Negev 1974, 34-36, Pl. 24. 130).

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl başı.

Kat. no 13 (Fig. 4. 13) Envanter No: FCK13.P20.02.31

Alan/Açma/Derinlik: P20 Açması/GB sektör/a-e 6-10 Plankare/Tabaka/212.18-211.95

Ölçüler: AÇ: 14.6 cm **Y:** 4 cm **CK:** 0.3 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** 10 R 4/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince mika katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası: Korinth** (Slane-Wright 1980, 150, Pl. 29. 47), **Delos** (Zapheiroupolou-Hatzidakis 1994, 243, Tab. 192. B 14977), **Amorgos** (Pappa 2000, 127, 128, Tab. 1. 292), **Aşvan Kale** (Mitchell 1980, 70-72, 95, Fig. 41. 542), **Kappadokia Komanası** (Akıl 2008, 20, 21, 39, Kat. No. 14; 40, Kat. No. 15; Akıl-Girginer 2012, 4, 10, 11, 22, Lev. 9. 9b, 9c, Kat. no 14, 15; Körsulu 2011, 328, Lev. XXIV. 66; Körsulu 2013, 270, 303, Fig. 24) **Karadeniz Havzası: Stobi** (Anderson-Stojanovic 1992, 106, Pl. 91. 776), **Ordu-Kurul Kalesi** (Yorulmaz 2019, 64-66, 210, 211, Lev. VI. 38).

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl başı.

Kat. no 14 (Fig. 4. 14) Envanter No: FCK12.L18.02.73

Alan/Açma/Derinlik: L18 Açması/KB sektör/e-5 Plankare/ Yangın Dolgu/215.66

Ölçüler: AÇ: 8.4 cm Y: 2.1 cm CK: 0.3 cm

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 10 R 5/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; az miktarda çok ince beyaz mika ve ince kireç katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Nabate Oboda** (Negev 1986, 21, 24, 25, Kat. no 164; Negev 1974, 23, 39, Pl. 28. 160), **Amathus** (Burkhalter 1987, 357, 387, 388, Fig. 18. 179), **Kappadokia Komanası** (Akıl 2008, 23, 61, Lev. XXIXb. 36), **Knidos-Kap Krio** (Doksanaltı 2006, 455, 625, 643, Kat. no 446, 529), **Knidos** (Kögler 2010, 157, 530, Abb. 39. G.63, G.64; 569, 570, Abb. 57. Kn.94; 375, 545, Abb. 45. G.218; Kögler 2014, 172, Fig. 22a).

Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl ortası.

Kat. no 15 (Fig. 4. 15) Envanter No: FCK12.K16.02.112

Alan/Açma/Derinlik: K16 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/Tabaka/216.10-215.90

Ölçüler: AÇ: 10.3 cm. Y: 2.3 cm CK: 0.3 cm

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** 10 R 4/8 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince beyaz mika katkılı.

Referans: **Knidos** (Kögler 2010, 158, 160, 164, 531, Abb. 40. G.80; 551, Abb. 48. Hb.24; 558, Abb. 51. J.8; Kögler 2014, 173, Fig. 23c), **Korinth** (Hayes 1973, 464, Pl. 91. 216), **Amathus** (Burkhalter 1987, 357, 387, 388, Fig. 18. 180), **Aizanoi** (Ateş 2003, 102, 224, Taf. 10. 58), **Patara** (Uygun 2011, 37, Lev. 18. 263, 264), **Antiokheia** (Waage 1948, 6, 35, Pl. V. 467), **Amorgos** (Pappa 2000, 131, Eix 5. 180), **Nabate Oboda** (Negev 1986, 21, 24, 25, Kat. no 171), **Berenike/Sidi Khrebish** (Kenrick 1985, 102, 100, Fig. 20. B138.1).

Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl.

Kat. no 16 (Fig. 4. 16) Envanter No: FCK12.L17.02.20

Alan/Açma/Derinlik: L17 Açması/GD sektör/f-g 6-7 Plankare/Tabaka /216.00

Ölçüler: AÇ: 9.4 cm Y: 2 cm CK: 0.4 cm

Hamur Rengi: 2.5 YR 6/6 (Light Red) **Astar Rengi:** 10 R 4/8 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur yapısına sahip; çok az miktarda çok ince beyaz mika ve kireç katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Atina Agorası** (Hayes 2008, 50, 198, Fig. 24. 779), **Korinth** (Hayes 1973, 456, Pl. 88. 160), **Troia** (Tekkök-Biçken 1996, 92, 236, Fig. 50. C8; 99, 240, Fig. 54. D6; Tekkök et. al. 2001, 349, Pl. 2.12), **Assos** (Zelle 1997, 119, 206, Abb. 36. 646; 234, Abb. 64. 646; Zelle 1990, 109, 129, Abb. 10. 37), **Aizanoi** (Ateş 2003, 200, 201, 261, 262, Taf. 71. 422), **Patara** (Uygun 2011, 78, 240, Lev. 34. 507, 508), **Paphos** (Hayes 1991, 188, Fig. LXV. 19), **Berenike/Sidi Khrebish** (Kenrick 1985, 261, 258, Fig. 47. B 367). **Karadeniz Havzası:**

Histria (Condurachi 1966, 222, Pl. 101. no. XXX. 1, 2), **Ilurat** (Silantyyeva 1958, 288, 287, Рис. 4. 2).

Tarih: MS 1. yüzyıl ortası-MS 1. yüzyıl sonu.

Kat. no 17 (Fig. 5. 17) Envanter No: FCK12.K16.02.127

Alan/Açma/Derinlik: K16 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/Tabaka/215.87-214.97

Ölçüler: AÇ 10.6 cm Y: 3.3 cm. CK: 0.3 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 2.5 YR 5/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert hamur dokusuna sahip; az miktarda ince beyaz mika ve kireç katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Pergamon:** Meyer-Schlichtmann 1988, 80, Taf. 30. Kat. no 65; **Knidos** (Kögler 2010, 382, Abb. 29. E. 295-297), **Troia** (Tekkök-Bıçken 1996, 39, 197, Fig. 11. A53; 43, 44, 200, Fig. 14. A75), **Aizanoi** (Ateş 2003, 198, 261, Taf. 70. 414, 415). **Karadeniz Havzası:** **Ordu-Kurul Kalesi** (Yorulmaz 2019, 98, 257, 258, Lev. XX. 130, 132).

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu-MÖ 1. yüzyılın ilk yarısı.

Kat. no 18 (Fig. 5. 18) Envanter No: FCK13.L16.02.61

Alan/Açma/Derinlik: L16 Açması/GB sektör/a-e 6-10 Plankare/215.77-215.22

Ölçüler: AÇ: 12.5 cm Y: 3.4 cm CK: 0.4 cm

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** 7.5 R 3/8 (Dark Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince mika katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Pergamon** (Meyer-Schlichtmann 1988, 91, Taf. 30. 106; De Luca 1968, 159, Taf. 67. 390; Pinkwart-Stammitz 1984, 137, Taf. 38. K201; Schäfer 1968, 37, 38, 43, Taf. 4. C20), **Atina Agorası** (Robinson 1959, 11, Pl. 60. F 11), **Samaria** (Kenyon 1957, 291, 297, 298, Fig. 68. 9), **Tarsus Gözlü Kule** (Jones 1950, 15, 233, Fig. 137. 275, Fig. 188. 275), Atina Agorası, Samaria ve Tarsus örnekleri Meyer-Schlichtmann tarafından DSA grubuna ait örnekler olarak kabul edilmiştir Meyer-Schlichtmann 1988, 91. **Karadeniz Havzası:** **Vani** (Matiashvili 1977, 41, 42, 47, 48, Tab. XIV. 6; Matiashvili 2004, 127, Fig. 17), **Olbia** (Krapivina 2010, 264, Pl. 156. E23).

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 19 (Fig. 5. 19) Envanter No: FCK13.L16.01.225

Alan/Açma/Derinlik: L16 Açması/KD sektör/f-g 1-5 Plankare/Yüzey Dolgu/216.24-215.65

Ölçüler: AÇ: 13.6 cm Y: 2.9 cm CK: 0.5 cm

Hamur Rengi: 5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** 7.5 R 3/8 (Dark Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince mika katkılı.

Referans: Meyer-Schlichtman 1988, 91, Taf. 30. 107; Bkz. Kat. no 18.

Tarih: MS 1. yüzyıl.

Kat. no 20 (Fig. 5. 20) Envanter No: FCK13.K15.02.55

Alan/Açma/Derinlik: K15 Açması/GD sektör/f-i 6-10 Plankare/I. Tabaka/216.19-215.65

Ölçüler: AÇ: 13.4 cm. Y: 2.8 cm. CK: 0.3 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** İç: 10 R 4/6 (Red) Dış: 10 R 4/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert hamur dokusuna sahip; az miktarda çok ince beyaz mika katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** Pergamon: Meyer-Schlichtmann 1988, 111, 112, 227, Taf. 13. 179. N 37; **Knidos** (Kögler 2010, 156, 383, Abb. 30. E. 301-303; 155, 156, Abb. 22. E. 131-133), **Atina Agorası** (Rotroff 1997, 415, Fig. 101. 1700; Rotroff 2014, 100, Fig. 3. 4, 5), **Delos** (Zapheiropoulou–Hatzidakis 1994, 243, 246, Tab. 193. B 149689), **Didyma** (Wintermeyer 2004, 150, Abb. 1483), **Ephe-sos** (Lätzer 2009, 153, 199, Taf. 7. 144), **Aizanoi** (Ateş 2003, 86, 87, 225, Taf. 3. 16, 17), **Paphos** (Hayes 1991, 5, 6, Fig. IV. 4), **Tell Sweyhat** (Holland 1976, 47, 46, Fig. 6. 14), **Dura Europos** (Cox 1949, 18, Kat. no 104), **Aleksandria** (Elaigne 2000, 23, 24, Fig. 2. 2). **Karadeniz Havzası:** **Pantikapaum** (Zhuravlev 2002, 247, Fig. 5. 2; Tolstikov–Zhuravlev 2004, 274, ПИН. 99. 7), **Scythia Neapolis** (Zajcev 2005, 259, 269, Fig. 4. 26; Zaytsev 2004, 754, Tab. 349. 13; Zaytsev 2003, 129, Fig. 59. 13), **Histria** (Condurachi et. al. 1957, 69, 68, Fig. 50. 3; Fedorov–Polevoy 1973, 166, (en sağdaki çizim), **Novogrigorievka mezarları** (Simonenko 1993, 39, 36, Fig. 10, 2 Б), **Akhtanizovsky 4 kalesi** (Lomtadze 2015, 156, 157, Fig. 12. 7, 11), **Kruglij Kurganı** (Knipovitch 1949, 143, 144. Fig. 47; Knipovich tarafından MÖ 2. yüzyıla ait Megara kaplarının geç bir çeşidi olarak hatalı değerlendirilen formun Pergamon sigilatalarıyla ilişkili olduğunu belirten Zhuravlev, MÖ 1. yüzyıl sonu ile MS 1. yüzyıl başı arasında tarihlenen yerel üretim bir geçiş formu olduğu görüşündedir Zuravlev–Demidenko 1997, 420, 421, 419, Abb. 7, 4), **Ordu-Kurul Kalesi** (Yorulmaz 2019, 98, Lev. XX. 129).

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 21 (Fig. 5. 21) Envanter No: FCK13.K17.00.111

Alan/Açma/Derinlik: K17 Açması/KB sektör/e 1-5 Plankare/Ke-sit/216.42-215.72

Ölçüler: AÇ: 24.4 cm Y: 2.3 cm CK: 0.5 cm

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 10 R 5/8 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert hamur dokusuna sahip; az miktarda ince beyaz mika ve kireç katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** Pergamon (Meyer-Schlichtmann 1988, 133, Taf. 16. 248; Taf. 32. 252, 260; Schäfer 1968, 34, Taf. 1. C3), **Atina Agorası** (Thompson 1934, 422, 433, Fig. 116. E151), **Akanthos** (Trakosopoulou-Salakidou 2004, 180, Fig. 55. I.161.175), **Akhinos** (Stamoudi 2004, 167, Fig. 46. K 9112), **Kos** (Potsi 2013, 48, Kat. No. 132), **Delos** (Meyza–Peignard-Giros 2011, 126, Fig. 7. 1; Zapheiropoulou–Hatzydakis 1994, 243, Fig. 190. B 14990; Bruneau 1970, 245, 249, Fig. 127. D64), **Knidos** (Kögler 2010, 383, Abb. 30. E 304), **Ephesos** (Outschar 1996, 36, Taf. 1. 14). **Karadeniz Havzası:** **Vani** (Matiashvili 2004, 126, 127, Fig. 13).

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu- MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 22 (Fig. 5. 22) Envanter No: FCK13.L16.01.233

Alan/Açma/Derinlik: L16 Açması/KD sektör/e-f 1-5 Plankare/Yüzey Dolgu/216.58-215.67

Ölçüler: AÇ: 27.8 cm. Y: 2.5 cm CK: 0.6 cm

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 7.5 R 3/8 (Dark Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert hamur dokusuna sahip; az miktarda ince beyaz mika ve kireç katkılı.

Referans: Bkz. Kat. no 21.

Tarih: MÖ 2. yüzyıl sonu- MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 23 (Fig. 5. 23) Envanter No: FCK13.K15.01.25

Alan/Açma/Derinlik: K15 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare /Yüzey Dolgu/216.28-216.17

Ölçüler: AÇ: 26.7 cm Y: 3.3 cm CK: 0.6 cm

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 10 R 5/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert hamur dokusuna sahip; az miktarda ince beyaz mika ve kireç katkılı.

Referans: **Akdeniz Havzası:** **Delos** (Meyza–Peignard-Giros 2011, 126, Fig. 7. 4). Delos'ta Pergamon sigillatları sıklıkla MÖ 1. yüzyılın 1. yarısına tarihlenen yıkım tabaklarından ele geçmiştir.

Karadeniz Havzası: **Olbia** (Krapivina 2010, 266, Pl. 161. E46), **Tyras** (Son-Shaptsev 2012, 89, 87, Fig. 5. 9), **Vani** (Matiashvili 2004, 126, 127, Fig. 14, 15).

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 24 (Fig. 5. 24) Envanter No: FCK13.K15.02.41

Alan/Açma/Derinlik: K15 Açması/GD sektör/f-i 6-10 Plankare/Döküntü Dolgu/216.14-215.86

Ölçüler: AÇ: 29 cm Y: 2.6 cm CK: 0.5 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 4/1 (Dark Gray)-7.5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** 10 R 4/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli, sert ve sıkı hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince şamot, az miktarda çok ince mika ve kireç katkılı.

Referans: **Karadeniz Havzası: Khrysaliskos Evi** (Sokolsky 1976, 89, 93, 97, Fig. 50. 1-4; Zhuravlev 2002, 249, Fig. 6. 2, 3), **Pantikapaum** (Zhuravlev 2002, 249, Fig. 6. 1; Zhuravlev 2011, 229, 249, Fig. 13. 2; 253, Fig. 18. 3, 4; Zuravlev-Zuravleva 2014, 268, Fig. 13. 2; 272, Fig. 18. 3, 4; Tolstikov-Zhuravlev 2004, 274, Fig. 100. 6; Lomtadze-Zhuravlev 2004, 205, 206, Fig. 3. 5; Tolstikov et. al. 2003, 292, 298, 308, Fig. 8. 13; Zabelina 1984, 145, 146, Tab. I. 17), **Polyanka** (Ele geçen örneklerin bazılarında astar uygulaması görülmediği belirtilmiştir Bonin 2006, 20, 12, Fig. 1. 3, 6; Bonin 2019, 345, Fig. 143. 2, 6), **Tanais** (Arsenieva-Naumenko 2001, 63, 64, 88, Fig. 12; 89, Fig. 13; Glebov et. al. 2005, 52, 63, 71, 92, Fig. 14. 7; Domzalski-Zinko 1999, 75, Fig. 1. 1), **Kutlak Kalesi** (Ele geçen örneklerin hamuru turuncu, kırmızı-turuncu, turuncu-kahverengidir. Hamur küçük taşlı, beyaz, siyah ve kırmızı-kahverengi parçacıklı ve nadir mika katkılıdır. Astar kırmızı-turuncu, mat kırmızı-kahverengi, Koyu kırmızı-kahverengidir Lantsov-Trufanov 1999, 165, 173, Fig. 5. 15-19), **Anapa** (Aleksееva 1997, 122-124, 264, 336, Tab. 54. 40, 41), **Scythia Neapolis** (Symonovich 1983, 42, 43, 132, Tab. XIII. 6), **Kalos Limen** (Uzhentsev-Trufanov 2004, 265, 282, 274-276, 270, Fig. 3. 26, 28, 29; Shaptsev 2016, 166, 167, Fig. 2. 6), **Kara-Tobe** (Vnukov-Lagutin 2001, 115, 119, 114, Fig. 9, 23; Shaptsev 2016, 166, 167, Fig. 2. 7), **Phanagoria** (Medvedev 2013, 236, 234, Fig. 1. 58; Medvedev 2014, 10, 4, Fig. 58), **Akhtanizovsky 4 Kalesi** (Lomtadze 2015, 156, 157, Fig. 13. 1-4; Lomtadze-Kamelina 2008, 418, 427, Tab. 6. 5, 6), **Kuchugury 2** (Bonin 2005, 38, Fig. 5. 1; Kamenetsky 1993, 94-96, Fig. 21. 168), **Zolotaya Balka Nekropolü** (Vyazmitina 1972, 188, 189, 60, Fig. 27, 7; 128, 129, Fig. 63. 13; 130 Fig. 64. 3), **Sinop Balatlar Kilisesi** (Ele geçen 2 tabak kahverengi-açık kahverengi, kırmızimsı sarı hamurlu, kırmızı astarlı kum katkılı olarak tanımlanmıştır. Gün-gör-Alper 2014, 43, 44, Pl. 2. 30, 31 (?).

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 25 (Fig. 5. 25) Envanter No: FCK12.K17.01.37

Alan/Açma/Derinlik: K17 Açması/KD sektör/g 5 Plankare/Yüzey Dolgu/216.02

Ölçüler: AÇ: 32 cm Y: 3.4 cm CK: 0.5 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 (Pink) **Astar Rengi:** 10 R 4/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikte ve orta sertlikte bir hamur dokusuna sahip; az miktarda çok ince kum, şamot; çok az miktarda çok ince kireç katkılı.

Referans: Bkz. Kat. no 24.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 26 (Fig. 5. 26) Envanter No: FCK12.L18.02.179

Alan/Açma/Derinlik: L18 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/Anakaya üstü-Tabaka/215.30-215.14

Ölçüler: AÇ: 33 cm Y: 3.3 cm CK: 0.5 cm

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow) **Astar Rengi:** 2.5 YR 4/6 (Red)-2.5 YR 4/8 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; orta miktarda çok ince beyaz mika, az miktarda ince kireç katkılı.

Referans: Bkz. Kat. no 24.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

Kat. no 27 (Fig. 5. 27) Envanter No: FCK12.L18.02.176

Alan/Açma/Derinlik: L18 Açması/GD sektör/f-j 6-10 Plankare/ Anakaya üstü-Tabaka/215.30-215.14

Ölçüler: AÇ: 16.4 cm Y: 3.7 cm CK: 0.3 cm

Hamur Rengi: 7.5 YR 6/4 (Light Brown) **Astar Rengi:** 10 R 4/6 (Red)

Hamur Tanımı: İnce nitelikli sert bir hamur dokusuna sahip; çok az miktarda çok ince beyaz mika, az miktarda çok ince şamot ve kireç katkılı.

Referans: **Karadeniz Havzası: Zolotoe nekropolü** (Lekeli kahverengi astarlı, mika katkılı hamur, aşırı pişmeden dolayı pembe veya grimsi kahverengi renk almıştır Korpusova 1983, 42, 41, Fig.11. 5; 110, 111, 156, Tab. XLIV. 21), **Anapa** (Aleksieva 1997, 53, 297, Tab. 17. 2; Bonin 2019, 175, 215, Fig.13. 3), **Tanais** (Glebov et. al. 2005, 52, 63, 71, 90, Fig. 12. 4; Domzalski-Zinko 1999, 74, 75, Fig. 1. 7), **Phanagoria** (Medvedev 2012, 307, 313, 309, 310, Fig. 3. 1), **Zolotaya Balka nekropolü** (Vyazmitina 1972, 127-129, Fig. 63. 10), **Kolchugino** (Khrapunov et. al. 1997, 91, 142, Fig.16. 5), **Khrysaliskos Evi** (Sokolsky 1976, 93, 97, Fig. 50. 8; Zhuravlev 2002, 249, Fig. 6. 9. Cingirt Kayası'nda ele geçen kase formu ile benzer forma sahip kaselerin küçük boyutlu örnekleri Khrysaliskos Evi'nden, daha büyük boyutlu örnekleri Pantikapaeum'dan ele geçmiştir), **Pantikapaeum** (Zuravlev-Zuravleva 2014, 268, Fig. 13. 3; Zhuravlev 2011, 229, 249, Fig. 13. 3; Zuravlev-Zuravleva 2014, 272, Fig. 18. 2; Zhuravlev 2011, 231, 253, Fig.18. 2), **Chokrak Burnu** (Maslennikov 1998, 46, 49, Fig.14; 106, 112, 113, Fig.73. 7).

Tarih: MÖ 1. yüzyıl.

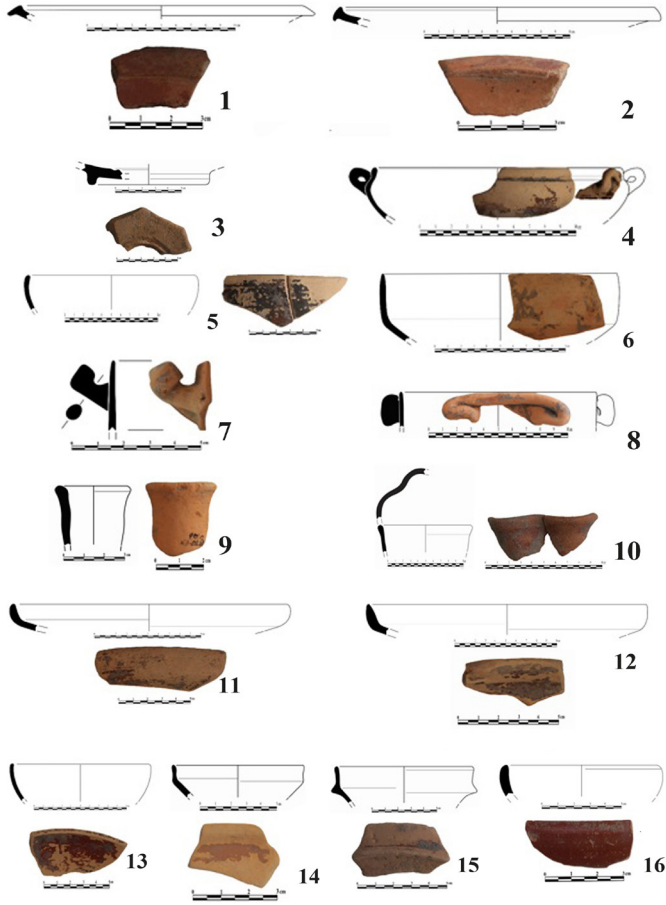

Fig. 4: Cingirt Kayası Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk Kırmızı Astarlı Seramikleri.

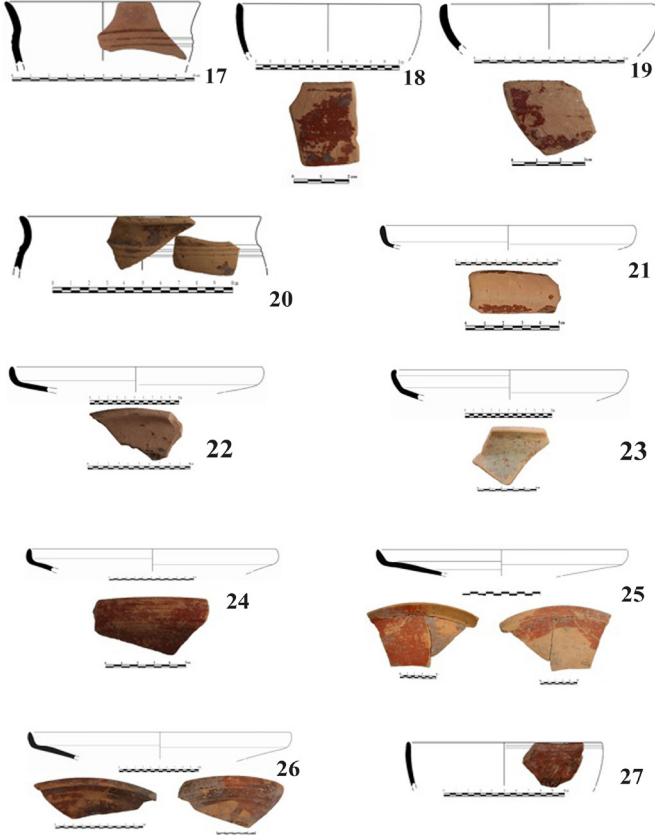

Fig. 5: Cıngırt Kayası Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk Kırmızı Astarlı Seramikleri.

Teşekkür

Makale konusunu da içeren Cıngırt Kayası seramikleri doktora tezi kapsamında Deniz Tamer tarafından çalışılmıştır. Cıngırt Kayası kırmızı astarlı seramiklerini inceleyerek önerilerde bulunan Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz, Prof. Dr. Ertekin Doksanaltı ve Prof. Dr. Denis Zhuravlev'e katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar, makale kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını ifade etmiştir.

Etik

Bu makale, "Pontos Bölgesi Cingirt Kayası (Ordu-Fatsa) Yerleşimi Seramik Buluntuları" isimli, 2022 yılında kabul edilmiş, yayımlanmamış doktora tezinden üretilmiştir. Etik Kurul izni ile ilgili; bu çalışmanın yazarları ve hakemleri Etik Kurul İzni'ne gerek olmadığını beyan etmişlerdir.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): DT(%60), AFE(%40)

Veri Toplanması (Data Acquisition): DT(%60), AFE(%40)

Veri Analizi (Data Analysis): DT(%60), AFE(%40)

Makalenin Yazımı (Writing up): DT(%60), AFE(%40)

Makalenin Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): DT(%60) AFE(%40)

KAYNAKÇA

- Adak 1997, Adak, I., Zeugma Sigillatları, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akıl-Girginer 2012, Akıl, H.-Girginer, K., "Kapadokya Komanası Geç Hellenistik-Roma Dönemleri Seramiği", Stratonikeia'dan Lagina'ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı, (ed. B. Söğüt), İstanbul, 1-25.
- Akıl 2008, Akıl, H., Kapadokya Komanası Hellenistik-Roma Dönemleri Seramiği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Alekseeva 1997, Alekseeva, E. M., Antichnyy gorod Gorgippiya, Moskva.
- Anderson 1954, Anderson, J. K., "Excavations on the Ridge of Kofina in Chios", The Annual of the British School at Athens, 49, 128-182.
- Anderson-Stojanovic 1992, Anderson-Stojanovic, V. R., Stobi: The Hellenistic and Roman Pottery, New Jersey.
- Arrianus, Arriani Periplus Ponti Euxini, Arrianus'un Karadeniz Seyahati (trans. M. Arslan), İstanbul, 2005.
- Arsenieva-Naumenko 2001, Arsenieva, T. M.-Naumenko, S. A., "Raskopki Tanaisa v tsentre v ostochnoi chasti gorodischa", Drevnosti Bospora, 4, 56-124.
- Arsenieva 1970, Arsenieva, T. M., "Mogil'ik u der. Novo-Otradnoye", Poseleniya i mogil'niki Kerchenskogo poluostrova nachala i. e., (ed. A. I. Melyukova), Moskva, 82-149.
- Arsenieva et. al. 2010, Arsenieva, T. M.-Il'yashenko, S. M.-Naumenko, S. A., "Issledovaniya na gorodishche Tanais v 2008 godu", Istoriko-arkheologicheskiye issledovaniya v g. Azove i na Nizhnem Donu v 2007-2008 gg, (ed. V. Ya. Kyryashko), Azov, 145-160.
- Ateş 2003, Die Rote Feinkeramik von Aizanoi als lokaler Kulturträger (Untersuchungen zum Verhältnis von lokaler roter Glanztonware und importierter Sigillata), (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ruprecht-Karls-Universität, Heidelberg.
- Berlin-Stone 2016, Berlin, M. A.-Stone, P. J., "The Hellenistic and Early Roman Pottery", Akko II. The 1991-1998 Excavations. The Early Periods, (eds. M. Hartal-D. Syon-E. Stern-A. Tatcher), Jerusalem, 133-202.
- Berlin 1997, Berlin, A., "The Plain Wares", Tel Anafa II, i: The Hellenistic and Roman Pottery, (ed. S. C. Herbert), Ann Arbor, 1-242.

- Billows 1990, Antigonos the One-eyed and the Creation of the Hellenistic State, California.
- Bonin 2005, Bonin, A., "Antique Rural Site Kuchugury 2 on Taman Peninsula", *Drevnosti Bospora*, 8, 25-38.
- Bonin 2006, Bonin, A. V., "Pamyatniki Khory Bospora I V. Do n.e.: Yeshche Raz O Khronologii Ob'Yektov Signal'no-O-boronitel'noy Sistemy", *Problemy, Istorii, Filologii, Kul'tury*, Vp. XVI/3, 8-42.
- Bonin 2019, Bonin, A. V., Sel'skiye poseleniya Bospora I v. do n.e.-serediny II v. n.e.: voprosy khronologii. Institut arkhologii Rossiyskoy akademii nauk, Moskva.
- Bounegru-Erdemgil 1998, Bounegru, O.-Erdemgil, S. "Terra Sigillata Produktion aus den Werkstätten von Pergamon-Ketiostal. Vorläufiger Bericht", *Istanbuler Mitteilungen*, 48, 263-277.
- Bounegru 2014, Bounegru, O., "The Black Sea Area in the Trade System of the Roman Empire", *Euxeinos*, 14, 8-16.
- Bouzek 1990, Bouzek, J., *Studies of Greek Pottery in the Black Sea Area*, Prague.
- Bozkova 1997, Bozkova, A., "A Pontic Pottery group of the Hellenistic Age (A Survey Based on Examples from the Bulgarian Black Sea Coast)", *Archaeologia Bulgaria*, 1/2, 8-17.
- Brock 1949, Brock, J. K., *Excavations in Siphnos*, Cambridge.
- Bruneau 1970, Bruneau, P., "La vaiselle", *Exploration Archéologique de Delos Faite Par l'école Française d'At-hènes*, (eds. P. Bruneau-C. Vatin-U. Bezerra de Meneses-G. Donnay-E. Lévy-A. Bovon-G. Siebert-V. R. Grace-M. Savvatiou-Pétopoulakou-E. Lyding Will-T. Hackens), XXVII, 239-262.
- Bucovala 1967, Bucovala, M., *Necropole elenistice la Tomis*, Muzeul Regional de Arheologie Dobrogea, Constanta.
- Burkhalter 1987, Burkhalter, F., "La Céramique Hellénistique et Romaine du Sanctuaire d'Aphrodite à Amathonte". *Bulletin de Correspondance Hellénique*, 111, 353-395.
- Cassius Dio, Romaika Dio's Roman History (trans. E. Cary), 1968.
- Cistov-Domzalski 2002, Cistov, D. E.- Domzalski, K., "Nymphaion-Results of Excavations in Sector N, 1994-1998", *Archeologia*, LII, 97-136.
- Condurachi 1966, Condurachi, E., *Histria II*. Bucharest.
- Condurachi et. al. 1957, Condurachi, E., Pippidi, D. M., Tudor, D., Dimitriu, S., Zîra, V., Coja, M., Eftimie, V., Alexandrescu, P., Popescu, E., Berciu, D., Preda, C., "Şantierul Arheologic Histria / Le Chantier Archéologique d'Histria", *Materiale şi cercetări arheologice*, 4, 9-101.
- Conze 1913, Conze, A., *Stadt und Landschaft, Altertümer von Pergamon*, Band I, Text 2, Berlin.
- Cox 1949, Cox, D. H., "The Greek and Roman Pottery", *The Excavations at Dura-Europos*, (eds. M. I. Rostovzeff-A. R. Bellinger -F. E. Brown -N. P. Toll-C. B. Welles), Oxford.
- Crowfoot 1957, Crowfoot, G. M., "The Objects from Samaria", *Palestine Exploration Fund*, (eds. J. W. Crowfoot-G. M. Crowfoot-K. M. Kenyon), London, 306-357.
- Çiğdem 2007, Çiğdem, S., "Eskiçağ'da Trabzon Limanı: Askeri ve Ekonomik Yönden Gelişimi ve Doğu-Batı İlişkilerindeki Rolü", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/2, 133-155.
- Dashevskaya 1991, Dashevskaya, O. D., *Pozdnyie Skify V Krymu*, Moskva.
- Dashevskaya 2014, Dashevskaya, O. D., *Nekropol 'Belyausa, Simferopol*.
- De Luca 1968, De Luca, G., "Funde und Chronologie der Bauphasen", *Das Asklepieion. Das Asklepieion 1. Teil. Der südliche Temenosbezirk in Hellenistischer und Frühromischer Zeit*, (eds. O. Ziegenaus-G. De Luca), *Altertümer von Pergamon* XI.1, 91-174.
- Demyanchuk-Nessel 2011, Demyanchuk, S.-Nessel, V., "Novyye dannyye o fortifikatsionnykh sooruzheniyakh na pereshyke mayachnogo polostrova", *Khersonesskiy Sbornik, Vypusk XVI*, Sevastopol, 65-78.
- Derin 1994, Derin, Z., "Aşağı Fırat Havzasındaki (Elazığ, Malatya Bölgesi) Yerleşim Merkezlerinde Ele Geçen Doğu Sigillatısı A Türü Keramikler", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi*, II, 149-172.
- Doksanaltı 2006, Doksanaltı, E., *Knidos Kap Krio Kazı Alanı (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doksanaltı 2007, Doksanaltı, E., "Knidos- Kap Krio Çalışmalarında Bulunan Sarnıç Buluntuları-II Kulplu Kaseler", *İDOL, Arkeologlar Derneği Dergisi*, 9/34, 8-14.
- Doksanaltı 2014, Doksanaltı, E., "Three Hellenistic Tombs and Ceramic Finds from Knidos", *Epistimoniki Synantisi Gia Tin Ellinistiki Keramiki Ioannina 5-9 Μαΐου 2009*, (eds. E. Kotsou-M. Kazakou), Athens, 323-336.
- Domzalski-Zhuravlev 2003, Domzalski, K.-Zhuravlev, D. V., "Bosporskaya Sigillata", *IV Bosporskiye chteniya. Bospor Kimmeriyskiy i varvarskiy mir v period antichnosti i srednevekov'ya*, (ed. V. N. Zinko), Kerch, 89-92.
- Domzalski-Zinko 1999, Domzalski, K.-Zinko, V. N., "Roman Fine Pottery from Rescue Excavations Conducted Outside the Defensive Walls of the Town of Nymphaion in 1995", *Archeologia*, L, 73-82.
- Domzalski 1996, Domzalski, K., "Terra Sigillata from Nymphaion. Survey 1994", *Archeologia*, 47, 95-112.
- Domzalski 1999, Domzalski, K., "Roman Fine Pottery From Rescue Excavations Conducted Outside the Defensive Walls of The Town of Nymphaion in 1995", *Archaeologia*, 50, 73-82.

- Domzalski 2007, Domzalski, K., "Changes in Late Classical and Hellenistic Fine Pottery Production in the Eastern Mediterranean as Reflected by Imports in the Pontic Area", *The Black Sea in Antiquity Regional and International Economic Exchanges Black Sea Studies* 6, (eds. V. Gabrielsen-J. Lund), Aarhus, 1, 161-181.
- Domzalski 2014, Domzalski, K., "The Pitane Workshop and the Most Successful Export of Eastern Sigillata C", *Late Hellenistic to Mediaeval Fine Wares of the Aegean Coast of Anatolia. Their Production, Imitation and Use*, (eds. H. Meyza-K. Domzalski), Tome 1, Varsovie, 151-159.
- Duman 2010, Duman, B., *Laodikeia Helenistik ve Erken Roma Dönemi Seramiği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Edwards 1975, Edwards, G. R., *Corinthian Hellenistic Pottery (Corinth, 73)*, New Jersey.
- Eiring 2001, Eiring, L. J., "The Hellenistic Period", *Knossos Pottery Handbook: Greek and Roman*, (eds. J. N. Coldstream-L. J. Eiring-G. Forster), London, 91-136.
- Elaigne 2000, Elaigue, S., "Fine Ware from Late Hellenistic (Second Half of the First Century BC), Augustan and Tiberian Deposits of the French Excavations in Alexandria (Egypt)", *RCRF Acta*, 36, 19-30.
- Elaigne 2002, Elaigue, S., "L'introduction des Céramiques Fines Hellénistiques du Bassin Oriental de la Méditerranée à Alexandrie. Importations et Imitations Locales" *Céramiques Hellénistiques et Romaines*, TMO 35, Lyon, 159-173.
- Elaigne 2007a, Elaigue, S., "Les Importations de Céramiques Fines Hellénistiques à Beyrouth (Site Bey 002): Aperçu Du Faciès Nord Levantin", *Syria*, 84, 107-142.
- Elaigne 2007b, Elaigue, S., "Approche de la Diffusion à Grande échelle des Céramiques Fines en Méditerranée Orientale Hellénistique d'Après les Données d'Alexandrie: L'Exemple Particulier des Sigillées Orientales A", *Topoi Suppl.* 8, 201-214.
- Elaigne 2007c, Elaigue, S., "La Circulation des Céramiques Fines Hellénistiques dans la Région Égéeenne: un Aperçu à Partir du Mobilier de Délos et de Thasos", *Bulletin de Correspondance Hellénique*, Vol. 131/1, 515-557.
- Elaigne 2013, Elaigue, S., "Éléments d'évaluation des Échelles de Diffusion de la Vaisselle de Table au IIe siècle avant J.-C. dans le Monde Hellénistique", *Pottery Markets in the Ancient Greek World (8th-1st centuries B.C.) Proceedings of the International Symposium held at the Université libre de Bruxelles 19-21 June 2008*, (eds. A. Tsingarida-D. Viviers), Bruxelles, 213-228.
- Engelmann-Knibbe 1989, Engelmann, H.-Knibbe, D., *Das Zollgesetz der Provinz Asia. Eine Neue Inschrift aus Ephesos*, EA, 14.
- Ergürer 2012, Ergürer, H. E., *Parion Roma Dönemi Seramiği* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Erol-Aydın 2021, Erol, A. F.-Aydın, S., *Fatsa Cingirt Kayası Günlük Kullanım Kapları Işığında Antik Çağda Karadeniz Mutfağı Kültürü*. Ankara.
- Erol-Tamer 2013, Erol, A. F.-Tamer, D., "Fatsa Cingirt Kayası'ndan Ele Geçen 10 Sikke Üzerine Gözlemler", *Seleucia ad Calycadnum*, III, 159-181.
- Erol-Tamer 2014a, Erol, A. F.-Tamer, D., "Fatsa Cingirt Kayası 2012-2014 Sezonu Kazılarında Ele Geçen Ağırıklar Üzerine Değerlendirmeler", *Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, 15, 115-138.
- Erol-Tamer 2014b, Erol, A. F.-Tamer, D., "The Excavation at Cingirt Kayası: Assessments in the Light of Archaeological Findings", *Turkey Through The Eyes of Classical Archaeologists*, (ed. E. Hrnčiarik). Trnava, 73-98.
- Erol-Tamer 2016, Erol, A. F.-Tamer, D., "Cingirt Kayası Erken Bizans Dönemi Cam Buluntuları", *Seleucia ad Calycadnum*, VI, 199-239.
- Erol-Tamer 2017, Erol, A. F.-Tamer, D., "Ordu-Fatsa Cingirt Kayası Kazısı Hellenistik Dönem Kalıp Yapımı Kabartmalı Kaseleri", *Anadolu/Anatolia*, 43, 111-145.
- Erol-Tamer 2018a, Erol, A. F.-Tamer, D., "The Place of Cingirt Kayası in the Pontic Region During the Reign of Mithridates VI", *ΕΥΔΑΙΜΩΝ*, *Studies in Honour of Jan Bouzek*, (ed. P. Pavúk-V. Klontza-Jaklová-A. Harding), Prag, 541-558.
- Erol-Tamer 2018b, Erol, A. F.-Tamer, D., "Fatsa/Cingirt Kayası 2012-2014 Sezonu Kazılarında Ele Geçen Unguentariumlar", *SEFAD*, 39, 267-292.
- Erol-Tamer 2019, Erol, A. F.-Tamer, D., "Fatsa/Cingirt Kayası Kazılarında Ele Geçen Kolkhis Amphoraları Üzerine Bir Değerlendirme", *Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı*, (eds. V. Keleş-H. Kasapoğlu-H. E. Ergürer-E. Çelikbaş-A. Yılmaz), Ankara, 99-128.
- Erol-Tamer 2020, Erol, A. F.-Tamer, D., "Evaluations on Colchian Amphorae Retrieved from Fatsa/Cingirt Kayası Excavations", *RCRF Acta*, 46, 527-541.
- Erol-Tamer 2021a, Erol, A. F.-Tamer, D., "Recent Finds of Hellenistic Mould-made Relief Bowls from the Ordu/Fatsa Cingirt Kayası Excavations in the Southern Black Sea Region", *The Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC-5th century AD): 20 Years on (1997-2017)*, (eds. G. R. Tsetskhladze-A. Avram-J. Hargrave), Oxford, 561-570.

- Erol-Tamer 2021b, Erol, A. F.-Tamer, D., "An Ancient Settlement on the Northeastern Shores of Turkey Cingirt Kayası: Commercial Connections Between Sinope and Cingirt Kayası in Light of Sinopean Amphorae" Communication Through the Ages: People, Objects, Ideas (From the Bronze Age to Late Antiquity), *Anodos-Studies of the Ancient World* 15, (eds. K. Kuzmova-M. Danova -L. Novakova), Trnava, 99-120.
- Erol-Ünal 2012, Erol, A. F.- Ünal, E., "Fatsa Cingirt Kayasından Ele Geçen Bizans Kurşun Mührü", Ömer Çapa'ra Armağan, (eds. M. A. Kaya-T. Yiğit-A. Sina), Ankara, 117-122.
- Erol-Yıldırım 2016, Erol, A. F. -Yıldırım, E., "Fatsa Cingirt Kayası Kazısında Bulunan Ok Uçları", *Arkeoloji ve Sanat*, 153, 133-148.
- Erol 2013, Erol, A. F., "Ordu İli, Fatsa İlçesi Arkeolojik Yüzev Araştırması 2011", AST 30/2, Çorum 2012, Ankara, 183-196.
- Erol 2014, Erol, A. F., "Ordu İli Fatsa İlçesi Cingirt Kayası Kazısı 2013", KST 36/1, Gaziantep 2014, Ankara, 383-400.
- Erol 2015, Erol, A. F., "New Findings on the History and Archaeology of the Eastern Black Sea Region of Turkey: The Excavation at Cingirt Kayası", *The Danubian Lands between the Black, Aegean and Adriatic Seas (7th Century BC-10th Century AD) Proceedings of the Fifth International Congress on Black Sea Antiquities*, (eds. G. R. Tsetskhladze-A. Avram-J. Hargrave), Belgrade 2013, Oxford, 451-460.
- Erol 2020, Erol, A. F., *Yüzev Araştırmaları Işığında Fatsa*, Ankara.
- Erol et. al. 2019, Erol, A. F.-Tamer, D.-Akkuş-Koçak, E., "The Roman and Byzantine Glass Finds from Ordu/Fatsa Cingirt Kayası Excavations", *Studies in Honour of Eugenia Equini Schneider*, (eds. A. Polosa-H. A. Kızırlar-lanoğlu), İstanbul, 217-232.
- Etienne-Braun 1986, Etienne, R.-Braun, J. P., Tenos. 1, *Le Sanctuaire de Poseidon et d'Amphitrite*. Paris.
- Fedorov-Polevoy 1973, Fedorov, G. B.-Polevoy, L. L., *Arkeologiya Rumynii*, Moskova.
- Firat 1999, *Perge Konut Alanı Keramiği (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Filges 1990, Filges, A., "Hellenistische und Kaiserzeitliche Unverzierte Dünnwandige Keramik", *Asia Minor Studien*, Band 2, 79-89.
- Gassner 1997, Gassner, V., *Das Südtor der Tetragonos-Agora, Keramik und Kleinfund*, *FiE* 13/1/1, Wien.
- Glebov et. al. 2005, Glebov, V. P.-Sergej, M. I.-Tolocko, I. V., "Waffen aus hellenistischen Gräbern in der Nekropole von Tanais" *Kolonisation Interaktion-Integration. Zur Genese antiker Gemeinwesen am Pontos Euxeinos am Beispiel der Handelsstadt Tanais am Don* (ed. J. Fornasier), Berlin, 231-267.
- Goldman 1950, Goldman, H., "Chronology of the Levels", *Excavations at Gözli Kule, Tarsus. Volume I. The Hellenistic and Roman Periods*, (ed. H. Goldman), Princeton, New Jersey, 29-37.
- Goldstream 1968, Goldstream, N., *Greek Geometric Pottery*, London.
- Gravani 2004, Gravani, K., "Erythrovafis keramikü ton ellinistikön chrónon apó tin Kassópi", *St Epistimoniki Syntantisi Gia Tin Ellinistiki Keramiki Provlimata Chronologis Kleista Synola-Ergastiria Volos 17-23 Apriliou* 2000. Athina, 569-584.
- Gunneweg et. al. 1983, Gunneweg, J.-Perlman, I.-Yellin, J., "The Provenience, Typology and Chronology of Eastern Terra Sigillata", *Qedem*, 17/III, V-VIII, 1-120.
- Guz-Zilberstein 1995, Guz-Zilberstein, B., "The Typology of the Hellenistic Coarse Ware and Selected Loci of the Hellenistic and Roman Periods", *Qedem Reports. Excavations at Dor, Final Report Volume I B, Areas A and C: The Finds*, (eds. A. Belfer-Cohen-A. Ben-Tor-Y. Tsafirir), Jarusalem, 289-433.
- Güngör-Alper 2014, Güngör-Alper, E., "Hellenistic and Roman Period Ceramic Finds from the Balatlar Church Excavations in Sinop between 2010-2012", *Anatolia Antiqua*, XXII, 35-49.
- Gürler 1994, Gürler, B., *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Handberg-Petersen 2010, Handberg, S. -Petersen, J. H., "D Black-glossed Pottery", *The Lower City of Olbia (Sector NGS) in the 6th Century BC to the 4th Century AD*, *Black Sea Studies* 13, (eds. N. A. Lejpuskaja-P. Gulda-ger-Bilde-J. M. Højte-V. V. Krapivina-S. D. Kryžickij), Aarhus, 185-260.
- Harlaut 2002, Harlaut, C., "Productions céramiques égyptiennes d'Alexandrie à l'époque ptolémaïque. Évolution des formes et des fabriques: traditions locales et innovations", *Céramiques hellénistiques et romaines, productions et diffusion en Méditerranée orientale (Chypre, Égypte et côte syro-palestinienne)*. Actes du colloque tenu à la Maison de l'Orient méditerranéen Jean Pouilloux du 2 au 4 mars 2000. Tome 35. Lyon, 263-287.
- Hayes 1971, Hayes, J. W., "A New Type of Early Christian Ampulla", *British School at Athens*, 66, 243-248.
- Hayes 1972, Hayes, J. W., *Late Roman Pottery*, London.
- Hayes 1973, Hayes, J. W., "Roman Pottery from the South Stoa at Corinth", *Hesperia*, Vol. 42, 416-470.
- Hayes 1985, Hayes, J. W., "Sigillate Orientali", *Atlante. Delle Forme Ceramiche. II. Ceramica Fine Romana Nel Bacino Mediterraneo*. Roma, 1-96., Tav. I-XXIII.
- Hayes 1991, Hayes, J. W., *The Hellenistic and Roman Pottery. Paphos III. Nicosia*.

- Hayes 2008, Hayes, J. W., "Roman Pottery: Fine-Ware Imports". *The Athenian Agora*, 32, Roman Pottery: Fine-Ware Imports. Princeton.
- Hellström 1965, Hellström, P., *Pottery of Classical and Later Date Terracotta Lamps and Glass*, Labraunda, Swedish Excavations and Researches, II/1, Lund.
- Højte 2009, Højte, J. M. (ed.), "The Administrative Organisation of the Pontic Kingdom", *Mithridates VI and the Pontic Kingdom*, *Black Sea Studies* 9, Aarhus, 95-108.
- Holland 1976, Holland, T. A., "Preliminary Report on Excavations at Tell Sweyhat, Syria, 1973-4", *Levant*, *Journal of the British School of Archaeology in Jerusalem*, VIII, 36-70.
- Hübner 1993, *Die Applikeramik von Pergamon*, New York.
- Inadze 1962, Inadze, M., "Savachro urtiertobata istoriidan dzvel kolkhetshi (A Contribution to the History of Trade in Ancient Colchis)", *Kavkasiur-Abhloaghmosavluri krebuli*, II, 81-124.
- Işin 2008, Işin, G., "The Preliminary Report on the Hellenistic Pottery of Patara From the 'Tepecik Hill' Excavations", *Asia Minor Studien*, Band 55, 157-171.
- Inan 2018, Inan, F., "Arrianus'un 'Arriani Periplus Ponti Euxini/Arrianus'un Karadeniz Seyahati' Adlı Eserine Göre Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Küçük Limanlar", *Journal of Black Sea Studies*, 24, 155-182.
- Jantzen 2004, Jantzen, U., *Samos XX. Die Wasserleitung des Eupalinos auf Samos: die Funde*. Bonn. Kommission bei Habelt.
- Johansen 1971, Johansen, C. F., "Les terres sigillées orientales", *Hama: Fouilles et recherches 1931/1938 III 2*, (eds. A. P. Christensen-C. F. Johansen), *Foundation Carlsberg Copenhagen*, 55-204.
- Johansen 1986, Johansen, C. F., "Les terres sigillées orientales", *Hama: Fouilles et recherches 1931/1938 III 3*. The Graeco-Roman Objects of Clay, The Coins and the Necropolis, (eds. A. P. Christensen-R. Thomsen-G. Ploug), *Foundation Carlsberg Copenhagen*, 55-204.
- Jones 1950, Jones, F. F., "The Pottery", *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus. Volume I. The Hellenistic and Roman Periods*, Ed. H. Goldman, Princeton, New Jersey, 149-296.
- Kamadadze 2019, Kamadadze, K., "Trading and Economic Relations between South-Western Georgia and Sinope in the Roman Period", *International Symposium on Sinope and Black Sea Archaeology. Ancient Sinope and The Black Sea*, (eds. H. Kaba-G. Kan Şahin-B. M. Akarsu-O. Bozoğlan), 13-15 October 2017, Sinop, 91-98.
- Kamenetsky 1993, Kamenetsky, I. S., *Gorodishcha Donskikh Meotov. Voprosy datirovki*. Moskova.
- Karjaka 2010, Karjaka, A. V., "H Redware pottery", *The Lower City of Olbia (Sector NGS) in the 6th Century BC to the 4th Century AD*, *Black Sea Studies* 13, (eds. A. Lejpuskaja-P. Guldager-Bilde- J. M. Højte-V. V. Krapivina-S. D. Kryžickij), Aarhus, 305-324.
- Kassab-Tuna 1987, Kassab, D.-Tuna, N., "Rapport Préliminaire de la Prospection Archéologique d'Ateliers de Céramique Dans la Région de Tekir/Yazı Köyü a İmaminburnu", *Anatolia Antiqua*, I, 53-59.
- Kassab-Tezgör et al. 2003, Kassab-Tezgör, D.-Lemaitre, S.-Pieri, D., "La collection d'amphores d'Ismail Karakan a Sinop", *Anatolia Antiqua*, 21, 169-200.
- Kee 1971, Kee, H. C., "The Pottery", *Ashdod II-III. The Second and Third Seasons of Excavations 1963, 1965*. Soundings in 1967. Text. (ed. M. Dothan), Jerusalem, 4-62.
- Kenrick 1985, Kenrick, P. M., *The Fine Pottery Excavations at Sidi Khreish, Benghazi, Berenice 3.1. Tripoli*.
- Kenyon 1957, Kenyon, K. M., "The Objects from Samaria. Palestine Exploration Fund", (eds. J. W. Crowfoot-G. M. Crowfoot- K. M. Kenyon), London, 217-235, 281-306.
- Khrapunov et al. 1997, Khrapunov, I. N.-Masyakin, V. V.-Mul'd, S. A., "Pozdnieskiyskiy mogil'nik U s. Kol'chugino", *Bakhchisarayskiy Istoriko-Arkheologicheskiy Sbornik*, Vypusk I, 76-155.
- Knigge 2005, Knigge, U., *Kerameikos. Ergebnisse der Ausgrabungen*. Band XVII. München.
- Knipovitch 1949, Knipovitch, T. N., *Tanais*, *Akademiya Nauk SSSR Institut Istorii Material'noy Kul'tury*. Moskva.
- Kolia 2006, Kolia, E. I., *Ellinistiki Keramiki Apo Ti Naxo*, Athina.
- Korpusova 1983, Korpusova, K. N., *Nekropol' Zolotoye (K etnokul'turnoy istorii yevropeyskogo Bospora)*, Kiev.
- Koshelienko et al. 2010, Koshelienko, G. A.-Malyshev, A. A.-Ulitin, V. V., "Trade", *Antichnoye Naslediyе Kubani*, (eds. G. M. Bongrad-Levin-V. D. Kuznetsov), Moscva, 256-289.
- Kögler 2010, Kögler, P., *Feinkeramik aus Knidos vom mittleren Hellenismus bis in die mittlere Kaiserzeit*. Reichert Verlag, Wiesbaden.
- Kögler 2014, Kögler, P., "Table Ware from Knidos: The Local Production during the 2nd and 1st Centuries BC", *Pottery, People, and Places: Study and Interpretation of Late Hellenistic Pottery*. BSS 16, (eds. P. Guldager-Bilde-M. L. Lawall), Aarhus University Press, 157-174.
- Körsulu 2011, Körsulu, H., *Kappadokia-Komana'sı Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Körsulu 2013, Körsulu, H., "Kappadokia Komanası Sigillatları", *Olba*, XXI, 181-313.

- Kramer 2004, Kramer, N., Gindaros. Geschichte und Archäologie einer Siedlung im nordwestlichen Syrien von hellenistischer bis in frühbyzantinische Zeit. Rahden/Westf.
- Krapivina 2010, Krapivina, V. V., "E Red-glossed pottery", *The Lower City of Olbia (Sector NGS) in the 6th Century BC to the 4th Century AD*, *Black Sea Studies* 13, (eds. N. A. Lejpuskaja-P. Guldager-Bilde-J. M. Højte-V. V. Krapivina-S. D. Kryžickij), Aarhus, 261-267.
- Krapivina 2014, Krapivina, V. V., "Late Hellenistic Red-Slip Ware in Olbia", *Pottery, Peoples and Places. Study and Interpretation of Late Hellenistic Pottery*. *Black Sea Studies* 16, (eds. P. Guldager-Bilde-M. L. Lawall), Aarhus, 287-294.
- Ladstätter-Lang-Auinger 2001, Ladstätter, S.-Lang-Auinger, C., "Zur Datierung und kunsthistorischen Einordnung apollon Kitharodos-Statuette", *Studien zur hellenistischen Keramik in Ephesos*, (ed. F. Krzinger), Wien, 71-82.
- Lantsov-Trufanov 1999, Lantsov, S. B.-Trufanov, A., "Stolovaya posuda a lakovy pokrytiyem iz Kutlaksy kreposti", *Drevnosti Bospora*, 2, 161-173.
- Lapp 1961, Lapp, P. W., *Palestinian Ceramic Chronology 200 B.C.-A.D. 70*, New Haven.
- Lätzer 2009, Lätzer, A., "Studien zu einem späthellenistisch-frühromischen Fundkomplex aus dem Hanghaus 2", *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institute*, 78, 123-220.
- Leroux 1913, Leroux, G., *Lagynos: Recherches Sur la Céramique et l'art Ornamental Hellénistiques*, Paris.
- Levi 1964, Levi, E. I., "Keramičeskij Kompleks III-II vv. do n.e. iz Raskopok Ol'vijskoj Agory", *Temenos i Agora*, (ed. V. F. Gajdukevič), Moskva, Leningrad, 225-280.
- Liko 2010, Liko, H., "Keramikauswertung", *Das sog. Lukasgrab Ephesos. Eine Fallstudie zur Adaption antiker Monumente in byzantinischer Zeit*, *FiE 4/4*, (ed. A. Pülz), Wien, 186-344.
- Loeschcke 1912, Loeschcke, S., *Sigillata-Töpfereien in Tschandarli*. *Mitteilungen des Kaiserlich-Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung*, 37.
- Lomtadze-Kamelina 2008, Lomtadze, G. A.-Kamelina, G. A., "Pervyye itogi issledovaniya antichnogo pamyatnika na severo-vostoke Tamanskogo poluostrov "Akhtanizovskaya 4", *Drevnosti Bospora*, 12.11, 413-421.
- Lomtadze-Zhuravlev 2004, Lomtadze, G. -Zhuravlev, D., "Amphora from a Late Hellenistic Cistern at Pantikapaion", *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, (eds. J. Eiring-J. Lund), *The Danist Institute at Athens*, Aarhus, 203-209.
- Lomtadze 2015, Lomtadze, G. A., *Tsarskaya Khora Bospora (po materialam raskopok v Krymskom Priazov'ye) Keramicheskaya tara iz raskopok poseleniy IV-pervoy treti III v do n.e.* Moskva.
- Lordkipanidze 1985, Lordkipanidze, O., *Zapadnoye Zakavkaz'ye Drevneyshiy gosudarstva Kavkaza i Sredney Azii*. *Arkheologiya SSSR*. M.
- Lund 2005, Lund, J., "An Economy of Consumption: The Eastern Sigillata A Industry in the Late Hellenistic Period", *Making, Moving and Managing. The New World of Ancient Economies*, 323-31 B.C., (eds. Z. H. Archibald-J. K. Davies-V. Gabrielsen), Oxford, 233-252.
- Maksimova 1979, Maksimova, M. I., *Artyukhovskii Kurgan*, Leningrad.
- Marzec et al. 2018, Marzec, E.-Kiriati, E.-Müller, N. S.-Hein, A., "The provenance and technology of a group of Hellenistic colour-coated ware pottery from the excavations at Nea Paphos on Cyprus", *Journal of Archaeological Science: Reports*, 21, 1035-1043.
- Marzec et al. 2019, Marzec, E.-Kiriati, E.-Müller, N. S.-Hein, A., "An integrated typological, technological and provenance investigation of Late Hellenistic colour-coated pottery from Nea Paphos, Cyprus", *Archaeological and Anthropological Sciences*, 11, 4103-4122.
- Maslennikov 1998, Maslennikov, A. A., *Ellinskaya khora na krayu Oykumeny Sel'skaya territoriya yevropeyskogo Bospora v antichnuyu epokhu*, Moskva.
- Matiashvili 1977, Matiashvili, N., *iz Ekonomicheskoy Istorii Gorodov Kholhidy III-I V. dn. n.e. (po keramicheskomu materialu)*. Tbilisi.
- Matiashvili 2004, Matiashvili, N., "The Red-Gloss Pottery from Vani in Colchis", *Pontus and the Outside World. Studies in Black Sea History, Historiography and Archaeology Colloquia Pontica*, 9, (ed. C. J. Tuplin), Leiden-Boston, 121-130.
- Matthers et al. 1978, Matthers, J. et al., "Tell Rifa'at 1977: Preliminary Report of an Archaeological Survey". *Iraq*, 40/2, 119-162.
- Medvedev 2012, Medvedev, A. P., "Detskoye pogrebeniye s sindskoy skulpturoy iz Fanagorii", *Yevraziya V Skifo-Sarmatskoye Vremya Pamyati Iriny Ivanovny Gushchinoy*, (eds. D. V. Zhuravlev-K. B. Firsov), Moskva, 307-314.
- Medvedev 2013, Medvedev, A. P., "Pozdneantichnyy nekropol' Fanagorii 4-5 vv. (raskopki 2005 g)", *Fanagoriya. Materialy po arkheologii i istorii Fanagorii*. Institut arkheologii RAN, Tom 1, 330-402.
- Medvedev 2014, Medvedev, A. P., "O Khronologii Ellinisticheskikh Pogrebeniy Fanagorii (po materialam raskopok Vostochnogo nekropolya 2005-2007 godov)", *Vestnik Vgu. Seriya: Istoriya. Politologiya. Sotsiologiya*, 1, 3-13.

- Meriç 2002, Meriç, R., Späthellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos. *FiE IX/3*. Wien.
- Meyer-Schlittmann 1988, Meyer-Schlittmann, C., Die Pergamenische Sigillata aus der Stadtgrabung von Pergamon. Berlin, New York.
- Meyza–Peignard-Giros 2011, Meyza, H.–Peignard-Giros, A., The sigillata of Delos, Greece Archaeological Report. *Etudes et travaux. Studia i prace. Travaux du Centre d'archéologie méditerranéenne de l'Académie des sciences polonaise*, 24.
- Meyza 2000, Meyza, H., "Early Eastern Sigillata A from Paphos, Cyprus", *E Epistimoniki Syntantisi Gia Tin Ellinistiki Keramiki. Chronologika Provlimata Kleista Synola-Ergastiria Praktika Keimena*. Atina, 237-244.
- Michelucci 1985, Michelucci, M., "Le Stibi Votive Dall'Agora Di Iasos", *Bollettino D'Arte, Supplemento al nr. 31-32*, 93-103.
- Mitchell 1980, Mitchell, S., Aşvan Kale. Keban Rescue Excavations, Eastern Anatolia. I. The Hellenistic, Roman and Islamic Sites. British Institute of Archaeology at Ankara Monograph No. 1. Oxford.
- Mitford 1980, Mitford, T. B., "Cappadocia and Armenia Minor: Historical Setting of the Limes", *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt II.13*, (eds. H. Temporini–W. Haase), 1169-1228.
- Mitsopoulos-Leon 1991, Mitsopoulos-Leon, V., Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos. Kleinfunde 1. Teil. Keramik hellenistischer und römischer Zeit, *FiE 9/2/2*. Wien.
- Mlynarczyk 2000, Mlynarczyk, J., "Pottery from the Hellenistic Cistern at Sha'ar ha-Amakim", *E'Epistimoniki Syntantisi gia tin Ellinistiki Keramiki. Praktika*. Athina, 225-235.
- Mlynarczyk 2002, Mlynarczyk, J., "Hellenistic fine wares at Tell Keisan. A Pattern of importations", *Céramiques hellénistiques et romaines, productions et diffusion en Méditerranée orientale (Chypre, Égypte et côte syro-palestinienne)*, (eds. F. Blondé–P. Ballet–J. F. Salles), *Actes du colloque tenu à la Maison de l'Orient méditerranéen Jean Pouilloux du 2 au 4 mars 2000*, Lyon, 117-132.
- Negev 1974, Negev, A., The Nabatean Potter's Workshop at Oboda, Bonn.
- Negev 1986, Negev, A., "The Late Hellenistic And Early Roman Pottery Of Nabatean Oboda: Final Report", *Qedem*, Vol. 22, I-XXII, 1-144.
- Oliver–Rotroff 2003, Oliver, A. Jr.– Rotroff, S. I., "I. Wheelmade Wares", *The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds through 1994 (Archaeological Exploration of Sardis. Monograph 12)*. Cambridge, London, 19-88.
- Olshausen–Biller 1984, E. Olshausen–J. Biller, *Historisch-geographische Aspekte der Geschichte des Pontischen und Armenischen Reiches. Teil I. Untersuchungen zur historischen Geographie von Pontos unter den Mithridatiden*, TAVO B 29/1, Wiesbaden.
- Otschar 1996, Otschar, U., "Dokumentation Exemplarisch Ausgewählter Keramischer Fundkomplexe", *Hanghaus 1 in Ephesos, Der Baubefund*, (eds. C. Lang-Auinger), *FiE. Band VIII/3*. Wien, 27-64.
- Pappa 2000, Pappa, V., "Erythrovafis Keramiki Apo Tin Amorgo", *A' Syntantisi Gia Tin Ellinistiki Keramiki*, (eds. A. Marankou–I. A. Papapostoaou–V. Pappa), *Archaiologikó Institutoúto Dodekanísou Ródos. Apólios*, 125-135.
- Papuci–Władyka 1994, Papuci–Władyka, E., "Ellinistiki keramiki ápó tin poloniki ánakafí stín Páfo tis Kýprou Dexamení W/73 (Pínakes 208-217)", *G' Epistimoniki Syntantisi Gia Tin Ellinistiki Keramiki Chronologimena Synola-Ergastiria 24-27 Septemvriou 1991 Thessaloniki*. Atina, 257-268.
- Parovich–Peshikan 1974, Parovich–Peshikan, M., *Nekropol Olvii Ellenisticskogo Vremeni*, Kiev.
- Peignard 1997, Peignard, A., "La Vaisselle de la Maison des Sceaux, Délos". *E' Epistimoniki Syntantisi Gia Tin Ellinistiki Keramiki. Chronologika Provlimata Kleista Synola-Ergastiria. Praktika Keimena*. Mytilíni, M rtios 1994. Atina, 308-316.
- Pinkwart–Stammitz 1984, Pinkwart, D.–Stammitz, W., *Peristylhäuser westlich der Unteren Agora*, AvP XIV. Berlin.
- Plutarkhos, Lucullus, Pompeius, Sulla, Plutarkhos, Bioi Paralleloi, *Plutarch's Lives*, (trans. B. Perrin), I-XI. London, New York, 1959.
- Potsi 2013, Potsi, D., *Lepti Ellinistiki Keramiki Apo To Iero Tou Apollona Tis Archaiais Alasarnas Tis Ko*. Didaktoriki Diatrivi Panepistimio Athinon. Athina.
- Rembart 2009, Rembart, L., *Die Datierung des sogenannten Serapeion in Ephesos anhand des stratifizierten Fundmaterials*. Magistra der Philosophie (Mag. Phil.) Universität Wien.
- Riley 1979, Riley, J. A., "The Coarse Pottery from Berenice", *Excavations at Sidi Khrebish Benghazi (Berenice) II*, (ed. J. A. Lyod), *Libya Antiqua Suppl.* 5, 2. Tripoli, 91-467.
- Robinson 1959, Robinson, H. R., *Pottery of the Roman Period: Chronology. The Athenian Agora*, Vol. 5, Pottery of the Roman Period: Chronology. Princeton, New Jersey.
- Rotroff–Oliver 2003, Rotroff, S. I.–Oliver, A. Jr., *The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds Through 1994. Archaeological Exploration of Sardis. Monograph 12*. London.
- Rotroff 1997, Rotroff, S. I., *Hellenistic Pottery Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material, The Athenian Agora XXIX*. Princeton, New Jersey.

- Rotroff 2006, Rotroff, S. I., *Hellenistic Pottery The Plain Wares, The Athenian Agora XXXIII*. Princeton, New Jersey.
- Rotroff 2014, Rotroff, S. I., "Sulla and the Pirates", *Pottery, Peoples and Places. Study and Interpretation of Late Hellenistic Pottery*. Black Sea Studies 16, (eds. P. Guldager-Bilde-M. L. Lawall), Aarhus, 83-109.
- Rougé 1966, Rougé, J., *Recherches sur l'organisation du commerce maritime en Méditerranée sous l'Empire romain*, Paris.
- Saprykin 2007, Saprykin, S. Ju., "The Unification of Pontos: the Bronze Coins of Mithridates VI Eupator as Evidence for Commerce in Euxine", *The Black Sea in Antiquity Regional and Interregional Economic Exchanges*, Black Sea Studies 6, (eds. V. Gabrielsen-J. Lund), Aarhus, 195-208.
- Schäfer 1962, Schäfer, J., "Terra Sigillata aus Pergamon", *Archäologischer Anzeiger*, 77, 777-802.
- Schäfer 1968, Schäfer, J., *Hellenistische Keramik aus Pergamon. Pergamenischen Forschungen*. Berlin.
- Schmaltz 1994, Schmaltz, B., "Kaunos 1988-1991", *Archäologischer Anzeiger*, 185-237.
- Schneider-Daszkiwicz 2020, Schneider, G.-Daszkiewicz, M., "Late Hellenistic And Roman Tableware in the Aegean and The Black Sea Region-Why We Need Chemical Analysis", *RCRF Acta*, 46, 429-436.
- Schneider 1995, Schneider, G., "Roman Red and Black Slipped Pottery from NE-Syria and Jordan First Result of Chemical Analysis", *Hellenistic and Roman Pottery in the Eastern Mediterranean-Advances in Scientific Studies, Acts of the II Nieborow Pottery Workshop*, (ed. H. Meyza-J. Miynarczyk), Nieborow, 415-422.
- Schneider 1996, Schneider, G., "Compositional Analysis of Terra Sigillata from Nymphaion", *Archeologia*, XLVII, 109-112.
- Shaptshev 2016, Shaptshev, M. S., "Ekonomicheskiye svyazi varvarkogo naseleniya severo-zapadnogo Kryma Vo II v. do n.e.-Nachale II v. n.e. Po Amfornoy Tare I Krasnolakovoy Keramike", *Problemy istorii, fi logii, kul'tury*, 2, 163-178.
- Silantyeva 1958, Silantyeva, L. F., "Krasnolakovaya keramika iz raskopok Ilurata", *MIA*, 85, 283-311.
- Simonenko 1993, Simonenko, A. V., *Sarmaty Tavrii. Kiyevskaya Akademiya Yevrobiznesa*, Kiyev.
- Slane 1997, Slane, K. W., "The Fine Wares", *Tel Anafa II, i. The Hellenistic and Roman Pottery*, (ed. S. C. Herbert), Ann Arbor, 247-406.
- Slane-Wright 1980, Slane-Wright, K., "A Tiberian Pottery Deposit from Corint", *Hesperia*, 49/2, 135-177.
- Sokolsky 1976, Sokolsky, N. I., *Tamanskiy Tolos I Rezidentsiya Khrialiska*, Moskva.
- Son-Shaptshev 2012, Son, N. A.-Shaptshev, M. S., "Krasnolakovaya Keramika Iz Tiru", *Arkeolohiya i davnya istoriya Ukrayiny*, 8, 83-103.
- Sparkes-Talcott 1970, Sparkes, L.-Talcott, B. A., *Black and Plain Pottery of the 6th, 5th and 4th Centuries B.C, The Athenian Agora XII*, Princeton.
- Stamoudi 2004, Stamoudi, A., "Ta ellinistiká pinákia apó ton Achinó", *St' Epistimoniki Syntansi Gia Tin Ellinistiki Keramiki Provlimata Chronologis Kleista Synola-Ergastiria Volos 17-23 Aprilou 2000*. Atina, 161-172.
- Strabon, *The Geography of Strabo* (trans. H. L. Jones), London, New York, 1917-1932.
- Symonovich 1983, Symonovich, E. A., *Naseleniye Stolitsy Pozdneye Skifskogo Tsarstva*.
- Şenyurt et. al. 2018, S. Y. Şenyurt-A. Akçay-E. Bulut, "Kurul Kalesi 2016 Yılı Kazı Çalışmaları", *KST 39/3*, Bursa 2017, Bursa, 133-146.
- Şenyurt et. al. 2019, Şenyurt, S. Y.-Akçay, A.-Bulut, A. E. -Zoroğlu, U.-Yorulmaz, L.-Akgönül, S. O., "Kurul Kalesi 2017 Yılı Kazı Çalışmaları", *KST 40/3*, Çanakkale 2018, Ankara, 691-712.
- Şenyurt et. al. 2020, Şenyurt, S. Y.-Akçay, A.-Zoroğlu, U.-Bulut, A. E. -Yorulmaz, L.-Akgönül, S. O., "Kurul Kalesi 2018 Yılı Kazı Çalışmaları", *KST 41/4*, Diyarbakır 2019, Ankara, 505-524.
- Tacitus, *Annales. The Annals*. (trans. J. Jackson), London 1969.
- Takmer 2013, Takmer, B., "Anadolu'nun Önemli Tarihi Yazıtları 4: Asia Eyaleti Gümrük Yasası", *Eskiçağ Yazıtları 4*, (eds. E. Eda Akyürek-M. Ertan Yıldız- H. Uzunoğlu-B. Takmer- F. Onur-M. Alkan-F. Avcu- A. V. Çelgin), İstanbul, 103-206.
- Tamer 2022, Tamer, D., *Pontos Bölgesi Cingirt Kayası (Ordu-Fatsa) Yerleşimi Seramik Buluntuları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tavukçu 2006, Tavukçu, Z. A., *Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tekkök et. al. 2001, Tekkök, B.- Wallrodt, S.-Yumni Gündem, C.-Rose, C. B., "Two Roman Wells in the Lower City of Ilion. Quadrats C29 and w28", *Studia Troica*, 11, 343-382.
- Tekkök-Biçken 1996, Tekkök-Biçken, B., *The Hellenistic and Roman Pottery from Troia: Second Century B.C. to Sixth Century A.D.*, Missiori University, Columbia.
- Thompson 1934, Thompson, H. A., "Two Centuries of Hellenistic Pottery", *Excavations in the Athenian Agora Fifth Reports Two Centuries of Hellenistic Pottery*, *Hesperia*, III-4, 311-476.
- Tiurin 2019, Tiurin, M. I., "Kruglaya Postroyka Ellinisticheskogo Vremeni Iz Raskopok Usad'by Uchastka 320 Na Gerakleyskom Poluostrove", *Khersonesskiy Sbornik*, Vypusk XX, 248-273.

- Tolstikov-Zhuravlev 2004, Tolstikov, V.-Zhuravlev, D., "Hellenistic pottery from two cisterns on the acropolis of Panticapaeum", *Praktiká tis St' Epistimoniki Synántisi gia tin Ellinistikí Keramiki. Provlímata chronoló-gisis-kleistá synola, ergastíria. Vólós 17-23 Aprilíoy 2000*. Athina, 269-276.
- Tolstikov et. al. 2003, Tolstikov, V.-Zhuravlev, D. V.-Lomtadze, G. A., "Keramicheskij kompleks pozdneellinisticheskogo vremeni iz Pantikapeya", *Bosporskiye Isspedovaniya*, Vyp. III, 289-314.
- Trakosopoulou-Salakidou 2004, Trakosopoulou-Salakidou, E., "Kanthos: Ellinistikí keramiki", *St' Epistimoniki Sy-nantisi Gia Tin Ellinistikí Keramiki Provlímata Chronologisis Kleista Synola-Ergastíria Volos 17-23 Aprilíou 2000*. Atina, 173-184.
- Tuna 1999, Tuna, N., "Bati Anadolu'da Geç Klasik Dönem Kentleşme Hareketleri", *Intenational Symposium on Sett-lement and Housing in Anatolia Through The Ages. Habitat II, Istanbul 1996*, Istanbul, 477-494.
- Unterkirchner 1983, Unterkirchner, E., "Terra Sigillata aus dem Heraion von Samos", *Athenische Abteilung*, Band 98, 173-214.
- Ushakov 2010, Ushakov, S. V., "Keramicheskij Kompleks Khersonesa Tavricheskogo (Po Materialam Rabot Bsp-Prichernomorskogo Proyektá U «Baziliki 1935 G.»", *Materialy po arkhologii i istorii antichnogo i srednevekovogo Kryma*, Vyp. II, 7-26.
- Ushakov et. al. 2016, Ushakov, S.-Tiurin, M.-Lesnaya, E., "The New Hellenistic Assemblages from the North-Eas-tern District of the Tauric Chersonesos", *Traditions and Innovations Tracking the Development of Pottery from the Late Classical to the Early Imperial Periods; IARPOTHP, 1*, (eds. S. Japp-P. Kögler), Wien, 491-502.
- Uygun 2011, Uygun, Ç., *Tepecik Kırmızı Astarlı Seramikleri (İ.Ö. 2. YY-İ.S. 4. YY)*, Istanbul.
- Uzhentsev-Trufanov 2004, Uzhentsev, V. B.-Trufanov, A. A., "Krasnolakovaya Keramika Iz Kalos Limena", *Kherso-nesskiy Sbornik*, Vypusk XIII, 265- 284.
- Vaag et. al. 2002, Vaag, L. E.-Nørskov, V.-Lund, J., *The Pottery: Ceramic Material and other Finds from Selected Contexts, Maussolleion at Halikarnassos*, 7, Aarhus.
- Vanderhoeven 1989, Vanderhoeven, M., *Les Terres Sigillées (1966-1972) Fouilles d'Apamée de Syrie, IX1*, Bruxelles.
- Vessberg-Westholm 1956, Vessberg, O.-Westholm, A., *The Hellenistic and Roman Periods in Cyprus, The Swedish Cyprus Expedition, Vol. IV-3*. Stockholm.
- Vinokurov 1999, Vinokurov, N. I., "Raskopki gorodishcha Lrteziai v 1997-1998 gg. (Issledovaniye severo-zapadnogo uchastka raskopa I)", *Drevnosti Bospora*, 2, 39-77.
- Vnukov-Lagutin 2001, Yu. Vnukov, S.-Lagutin, A. B., "Zemlyanyye Sklepy Pozdneskifskogo Mogil'nika Kara-Tobe V Severo-Zapadnom Krymu", *Pozdnyye skify Kryma*, (eds. I. I. Gushchina-D. V. Zhuravlev), Moskova, 96-120.
- Vnukov 2006, Vnukov, S. Yu., *Prichernomorskíe amfory I v. do n.e.-II v. n.e. 2 (Petrogafiya, hronologiya, problemy trgovli)*, St. Petersburg.
- Vnukov 2009, Vnukov, S. Yu., "Problems of "brown clay" (Colchean) Amphora Studies. Typology, Chronology, Pro-duction Centers, Distribution", *PATABS I. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea: Actes de la Table Ronde internationale de Batoumi et Trabzon*, (eds. D. Kassab-Tezgör-N. Inaishvili), 27-29 Avril 2006, *Varia Anatolica*, XXI, Paris, 29-32.
- Vnukov 2017, Yu. Vnukov, S., "Overseas trade in the Black sea Region and the Formation of the Pontic Market from the First Century BCE to the Third Century CE", *The Northern Black Sea in Antiquity: Networks, Connecti-vity and Cultural Interactions*, (ed. V. Kozlovskaya), Cambridge, 100-138.
- Vogeikoff 2000, Vogeikoff, N., "Late Hellenistic Pottery from Mochlos in East Crete", *E Epistimoniki Syntantisi Gia Tin Ellinistikí Keramiki. Chronologika Provlímata Kleista Synola-Ergastíria Praktiká Keímena*, Atina, 69-74.
- Vogeikoff-Brogan 2000, Vogeikoff-Brogan, N., "Late Hellenistic Pottery in Athens: A New Deposit and Further Thoughts on the Association of Pottery and Societal Change", *Hesperia* 69, 293-333.
- Vogeikoff-Brogan 2014, Vogeikoff-Brogan, N., "Pottery", *Mochlos III. The Late Hellenistic Settlement*, (eds. J. S. Soles-C. Davaras), Pennsylvania, 27-47.
- Vyazmitina 1972, Vyazmitina, M. Y., *Zolotobalkovskyy moyhl'nyk*, Kyev.
- Waage 1948, Waage, F. O., "Hellenistic and Roman Tableware of North Syria", *Ceramics and Islamic coins (Antioch-on-Orontes, 41)*, Princeton-London, 160.
- Wintermeyer 2004, Wintermeyer, U., *Die hellenistische und frühkaiserzeitliche Gebrauchskeramik*, Mainz am Rhein.
- Yıldırım 2017, Yıldırım, E., *Ordu/Fatsa Cıngırt Kayası Kazısı 2012-2014 Sezonu Metal Buluntuları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldız 2006, Yıldız, V., *Tarsus Cumhuriyet Alanı Kazısında Bulunan Doğu Sigillatları A Grubu Seramikleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yorulmaz 2019, Yorulmaz, L., *Kurul Kalesi Hellenistik Dönem Seramikleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Zabelina 1984, Zabelina, V. S., "Ellinisticheskaja keramika iz Pantikapeia", *Soobscheniya Gosudarstvennogo Muzeja Istorii Iskusstva imeni Puskina*, 7, 133-152.

- Zajcev 2005, Zajcev, J. P., "Absolute and relative chronology of Scythian Neapolis in the 2nd century BC", *Chronologies of the Black Sea Area in the Period c. 400-100 BC.*, Black Sea Studies 3, (ed. V. F. Stolba-L. Hannestad), Aarhus, 259-273.
- Zapheiroupolou-Hatzidakis 1994, Zapheiroupolou, F. -Hatzidakis, P., "Δίλος-Κεραμική άπο τον δράμο νόρεια του Ανδρόου τñ Λεόντον. (Πίνακες 181-202)", *Γ' Επιστιμονική Συνάντηση Για Την Ελληνιστική Κεραμική Chronologime-na Synola-Ergastiria 24-27 Septemvriou 1991*, Thessaloniki. Atina, 235-248.
- Zaytsev 2003, Zaytsev, Yu. P., Neapol' Skifskii (II v. do n. e.-III v. n. e.) (Scythian Neapolis (2nd Century BC-3rd Century AD). Simferopol.
- Zaytsev 2004, Zaytsev, Yu. P., "The Ceramic Complex of Neapolis Scythian (Crimea, Northern Black Sea)", *St' Epistimoniki Synantisi Gia Tin Ellinistiki Keramiki Provlimata Chronologisis Kleista Synola-Ergastiria Volos 17-23 Apriliou 2000*. Atina, 751-759.
- Zelle 1990, Zelle, M., "Terra Sigillata", *Asia Minor Studien*, Band 2. Ausgrabungen in Assos, 97-137.
- Zelle 1997, Zelle, M., *Die Terra Sigillata aus der Westtor-Nekropole in Assos*. Asia Minor Studien, Band 27, Bonn.
- Zhuravlev-Shlotsauyer 2014, Zhuravlev, D. V. -Shlotsauyer, U., "Nekotoryye itogi rabot Bosporskoy arkheologicheskoy ekspeditsii na Tamanskom poluostrove. 2006-2013 gg.", *Gosudarstvennyy istoricheskiy muzey i otechestvennaya arkheologiya. K-100-letiyu otdela arkheologicheskikh pamyatnikov*, (eds. D. V. Zhuravlev-N. I. Shishlina), Moskva, 150-186.
- Zhuravlev 2002, Zhuravlev, D. V., "Terra Sigillata and Red Slip Pottery in the North Pontic Region (A Short Bibliographical Survey)", *Ancient Civilizations*, 8, 3-4, 237-308.
- Zhuravlev 2007, Zhuravlev, D. V., "O Nekotorykh Kategoriyakh Pozdneellinisticheskoy Krasnolakovoy Keramiki Gorodishcha Chayka", *Materialy Issledovaniy Gordishcha "Chayka" V Severo-Zapadnom Krymu*, (eds. V. L. Yanin-Yu. L. Shchapova), Moskva, 275-312.
- Zhuravlev 2008, Zhuravlev, D. V., "Western Sigillata in the Northern Pontic Region", *Ancient Civilization from Scythia to Siberia*, 14/1-2, 85-121.
- Zhuravlev 2011, Zhuravlev, D., "Novye nachodki pozdneellinisticheskikh keramiki I svetil'nikov iz Pantikapeja", (ed. M. G. Abramzon), *Problemy istorii, filologii, kul'tury*, 4, 221263.
- Zhuravlev 2020, Zhuravlev, D. V., "Bospor I Rim: Stolovaya Posuda Kak Indikator Ekonomicheskikh Svyazey", *Bosporskiy Fenomen Bosporskoye Tsarstvo M. I. Rostovtseva (vzglyad iz xxi veka)*. *Materialy Mezhdunarodnoy Nauchnoy Konferentsii Chast' 2*. Saint-Petersburg, 174-180.
- Zolotarev et. al. 2013, Zolotarev, M.-Korobkov, D.-Ushakov, S.-Maklennan, R.-Overman, A.-Olivye, Dzh.-Edvars, D.-Linstrom, G.-Oleninoy, Ye., *Drevnyaya Sinagoga V Khersonese Tavricheskom: Materialy i issledovaniya Prichernomorskogo Proyektu 1994-1998 gg.* Universitet Dmitriya Pozharskogo, Moskova.
- Zoroğlu 1986, Zoroğlu, L., "Samsat'da Bulunan Doğu Sigillataları İlk Rapor", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3, 61-100.
- Zuravlev-Demidenko 1997, Zuravlev, D.-Demidenko, S. V., "Kruglij Kurgan" Eine Gesamtvorlage des Materials aus den Grabungen des Barons V. G. von Tiesenhausen", *Eurasia Antiqua*, Band 3, 409-435.
- Zuravlev-Zuravleva 2014, Zuravlev, D.-Zuravleva, N., "Late Hellenistic Pottery and Lamps from Pantikapaion: Recent Finds", *Pottery, Peoples and Places. Study and Interpretations of Late Hellenistic Pottery*, Black Sea Studies 16, (eds. P. Guldager-Bilde-M. L. Lawall), Aarhus, 255-286.
- Zuykov 1987, Zuykov, Yu. V., "Pozdneellinisticheskii keramicheskii kompleks iz Gorgippii", *Kratkiye soobshcheniya Instituta arkheologii, Vypusk 191, Pamyatniki antichnoy arkheologii*, 70-75.